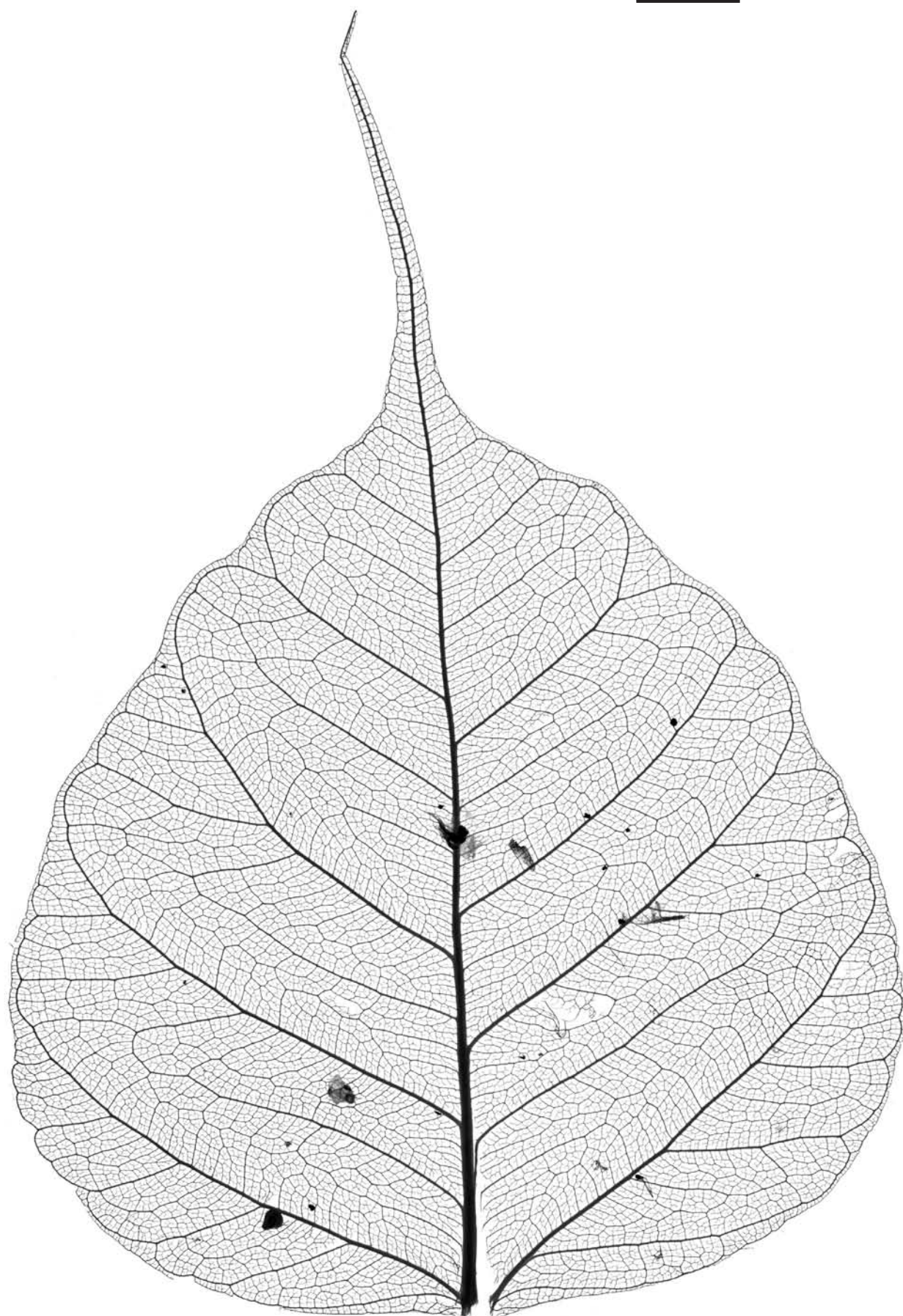

SPOLEČNOST PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ŽIVOT

Z P R A V O D A J

2

2 0 0 9

Vážení přátelé,

v závěru roku 2009 dostáváte do rukou další číslo našeho Zpravodaje STUŽ. I tentokrát obsahuje celé spektrum různých příspěvků, ať už původních, nebo převzatých.

Za přečtení určitě stojí reakce Martina Říhy a Mirka Patrika na náš říjnový seminář. Z poněkud jiného soudku je reakce Jana Zemana na náš prosincový seminář – určitě nejsem sám, komu se při jeho čtení ožíví vzpomínky na politická školení před rokem 1989. Navíc, pokud vezmu vážně Hozovy závěry, dojdou k názoru, že nejlepší bude, když nebudeme nic dělat a užijeme si v klidu poslední chvíle...

Zpravodaj přináší obsáhlé informace o Ceně Ivana Dejmal a také laudatio na prvního nositele této ceny – našeho člena Čestmíra Klose. Další náš člen – prof. Erazim Kohák dostal významnou cenu Akademie věd – i jeho laudatio nabízí zajímavé postřehy. Navíc v sekci „Nové knihy“ můžete najít ochutnávky z nové knihy profesora Koháka „Domov a dálava“.

Rok 2010 měl být rokem, ke kterému měl být zastaven v Evropské unii úbytek biodiverzity. Že takto ambiciózní cíl nebude naplněn bylo zřejmé od počátku vytyčení tohoto cíle – přesto jsou podnikány docela důležité kroky – více v příspěvcích Jiří Rotha z chomutovské pobočky na konci sekce „Co bylo“. Také naše další pobočky – českolipská a východočeská v minulém roce nespaly – jak si můžete v sekcích 4 a 5.

V sekci „Názory, komentáře a úvahy“ najdete rozsáhlý materiál Martina Říhy k územně plánovací dokumentaci – doporučuji si ke čtení tohoto příspěvku udělat čas a přečíst si ho někde v klidu – myslím si, že by si by to měl být základní studijní materiál pro všechny, kdo chtějí do problematiky územního plánování „mluvit“. Z autorů, kteří dosud ve Zpravodaji nepublikovali, nám přibyl Jaroslav Šolc – také jeho úvaha o postavení Prahy na ekologickém žebříčku evropských měst určitě stojí za přečtení.

Sekce „Různé“ nám přináší několik různorodých příspěvků, které však mají mnoho společného – určitě se všechny hodí ke čtení ve vzácných chvílích předvánočního klidu.

Rok 2009 se chýlí k samému konci, ale ještě stále se děje mnoho zajímavého. Z hlediska životního prostředí má skutečně obrovský význam „klimatický summit“ v Kodani – jeho výsledky jsou stále zatím zcela otevřené a tak budeme všichni s napětím sledovat, co nám politici nadělí „pod stromeček“. I když zprávy z Kodaně jsou zatím více než rozporuplné – a novináře, jako obvykle, zajímají daleko více skandály, než předmět summitu, stále je naděje, že budou přijaty významné závazky a iniciativy, které mohou pomoci řešit změny klimatu. Jak to vše dopadlo budete pravděpodobně vědět již při čtení těchto řádků.

Takže na závěr bych si dovilil vám všem popřát klid jak během závěrečného finišování v zaměstnání, tak při předvánočních přípravách a především pak poklidné a příjemné vánoční svátky a vše nej do roku 2010.

Jiří Dlouhý – předseda STUŽ

Obsah

1.	AKTUÁLNÍ ZPRÁVY	5
2.	CO BUDE	5
2.1	Valné shromáždění členů STUŽ	5
2.2	Semináře v Klubu techniků na Novotného lávce v 1. pololetí roku 2010	5
2.3	Konference „Landscape structures, functions and management: response to global ecological change“	5
3.	CO BYLO	8
3.1	Semináře na Novotného lávce	8
3.1.1	Seminář 1. září: Kde peníze jsou služebníkem, nikoliv pánem	8
3.1.2	Seminář 6. října: Vítězství a prohry environmentálního hnutí za 20 let	9
3.1.3	Zamyšlení nad tématem semináře: Vítězství a prohry environmentalistů v období let 1990–2009	9
3.1.4	Prohry a výhry po dvaceti letech	11
3.1.5	Seminář 3. listopadu: Indikátory životního prostředí, indikátory zdraví, udržitelného rozvoje a měřitelnost strategií	12
3.1.6	Seminář 1. prosince: Klima v Kodani. O co se hraje?	13
3.1.7	Jaké jsou šance summitu k ochraně klimatu na Zemi?	13
3.2	Diskusní podvečery v Literární kavárně Řetězová	16
3.3	Cena Ivana Dejmala	16
3.3.1	Statut ceny Ivana Dejmala	16
3.3.2	První laureát Ceny Ivana Dejmala	17
3.3.3	Laudatio na Čestmíra Klose	18
3.4	De Scientia et Humanitate Optime Meritis Erazimu Kohákovi	19
3.4.1	Laudatio na Erazima Koháka	19
3.5	Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových	20
3.5.1	Jste zoufalí ze situace v České republice? Zajedťe si na Slovensko!	20
3.6	Ekofilm – mezinárodní filmový festival o životním prostředí, přírodním a kulturním bohatství	21
3.6.1	Oceněné filmy	22
3.7	Rok 2010 je vyhlášen Rokem biodiverzity	22
3.8	Informativní zpráva z jednání Výboru pro Úmluvu o biodiverzitě	23
4.	ZPRÁVY Z POBOČEK	26
4.1	Zpráva o činnosti českolipské pobočky STUŽ v roce 2009	26
5.	STANOVISKA, PODNĚTY, PŘIPOMÍNKY	27
5.1	Protikorupční výzva vládě ČR	27
5.2	Ekologové pokračují v úsilí za záchranu hradeckých slavíků a stromů	30
5.3	Vyjádření k oznámení záměru „Letiště Vodochody“ (kód MZP257) pro zjišťovací řízení v rámci posuzování vlivů na životní prostředí (EIA)	30
6.	NÁZORY, KOMENTÁŘE, ÚVAHY	32
6.1	Příspěvek ke studii o uplatňování principů dlouhodobě udržitelného rozvoje v územně plánovací dokumentaci v ČR na příkladu hlavního města Prahy	32
6.2	Státní energetická koncepce	36
6.3	Je na tom Praha opravdu tak špatně se životním prostředím?	38

6.4	Vystoupení na konferenci Územní plánování a GIS v Mostě v listopadu 2009	39
7.	RŮZNÉ	41
7.1	Biologické hodiny	41
7.2	Co jsem vlastně zač	42
7.3	Determinantově infromatické zamyšlení	45
7.4	Listopadové zamyšlení	46
7.5	Nechci to špinavé uhlí!	47
7.6	Adventní zamyšlení	47
8.	NOVÉ KNIHY	48
8.1	Erazim Kohák: Domov a dálava,	48
8.1.1	Jak být Čechem bez ostnatého drátu	48
8.1.2	Šedé NIC a zelený horizont	49
8.2	Gaia vrací úder	54
8.2.1	Informace o knize	54
8.3	Úprk rozumu	55
8.3.1	Informace o knize	55
9.	AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ	56
9.1	Informace o STUŽ	56
9.2	Předsednictvo	56
9.3	Revizní komise	57
9.4	Ostatní	57
9.5	Zástupci regionálních poboček	57
9.6	Čestné předsednictvo	58

1. Aktuální zprávy

Pro rok 2010 byly zatím podány dvě žádosti o grant, a to Magistrátu hl. m. Prahy a Ministerstvu životního prostředí. Do doby zpracování tohoto Zpravodaje je známo pouze to, že naší žádosti na Magistrát nebylo vyhověno. Výsledek grantového řízení na MŽP bude znám zřejmě až po uzávěrce Zpravodaje, možná až v příštím roce.

Odpověděli jsme na výzvu Magistrátu hl. m. Prahy, ucházeli se o veřejnou zakázku z oblasti EVVO, předložili jsme cenovou nabídku a uspěli. Jedná se o organizování seminářů, vydávání Zpravodaje, tvorbu a aktualizaci webových stránek a organizování diskusních podvečerů v období od listopadu 2009 do července 2010.

Prosíme členy STUŽ, kteří ještě nezaplatili členský příspěvek, aby tak učinili buď převodem na účet, složenkou, anebo v hotovosti na některé z akcí STUŽ.

2. Co bude

2.1 Valné shromáždění členů STUŽ

Podle stanov jsme povinni každý rok zorganizovat valné shromáždění, na které musí být členové v předstihu 28 dní písemně pozváni. Valné shromáždění v roce 2010 není volební, podrobný program bude včas uveřejněn na www.stuz.cz a bude rozeslán emailem všem členům STUŽ, kteří mají mailovou adresu.

Vzhledem k tomu, že není jisté, zda do této doby vyjde Zpravodaj 1/2010, s předstihem si Vás dovoluujeme pozvat již nyní. Valné shromáždění se bude konat

v úterý 2. března od 16,00 hod. v Klubu techniků na Novotného lávce.

Toto pozvání je písemným svoláním valného shromáždění STUŽ ve smyslu čl. 7.2 platných stanov.

2.2 Semináře v Klubu techniků na Novotného lávce v 1. pololetí roku 2010

5. ledna: Příhraniční spolupráce ve zvláště chráněných územích

Garantem semináře bude Jiří Kulich

2. února: Politika, zdraví a životní prostředí

Garantkou bude Eva Rychlíková

2. března: Valné shromáždění STUŽ

6. dubna: Úskalí veřejné správy v rozhodovacích procesech

Garantkou bude Eva Horová

4. května: Tradiční předvolební diskuse se zástupci politických stran, kteří jsou kompetentní podat informace o části volebním programu týkající se životního prostředí

1. června: Politika životního prostředí

Garantem bude Pavel Šremer

2.3 Konference „Landscape structures, functions and management: response to global ecological change“

Z cirkuláře připravované mezinárodní konference CZ-IALE: „Landscape structures, functions and management: response to global ecological change“, Brno/Praha, 3–7. září 2010 (překlad z angličtiny)

Vážení kolegové, studenti, profesionálové v ekologii, zájemci o ekologii krajiny!

Je pro mě velkým potěšením pozvat Vás jménem České společnosti pro ekologii krajiny (tuzemské větve Mezinárodní asociace pro ekologii krajiny, CZ-IALE) coby organizátora příští mezinárodní kra-

jinně-ekologické konference (2010) do oblasti střední Evropy, na Moravu, do Slezska, do Čech, tedy do České republiky.

Připravujeme konferenci v průběhu roku 20. výročí „sametové revoluce“ (1989), která přinesla svobodu do našeho regionu po 40 letech politické totality. Ještě jiný bod lze zdůraznit, a to, že naše přípravy navazují na jinou krajinně-ekologickou konferenci: „Nature and Culture in Landscape Ecology. Experiences for the 3rd Millennium“. Tu jsme uspořádali v Praze (1998) při příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy a řada známých jmen – členů IALE se jí tehdy zúčastnila – Zev Naveh, Richard Forman, Bob Bunce, Henri Décamp, Adolfs Krauklis, Andrzej Richling...

Naše úsilí reflektuje jednorocní mezeru (2010) ve velkých vědeckých akcích krajinných ekologů jako příležitost k přemostění dvou důležitých meetingů IALE – evropské konference IALE v Salcburku (2009) a světového kongresu v Pekingu (2011). Navržené hlavní téma konference „Krajinné struktury, funkce a management: odpověď na globální ekologickou změnu“ vychází z iniciálních diskusí na toto téma zveřejněné na webových stránkách IALE.

Výběr místa konání v Brně, slavném moravském městě, směřuje k demonstrování faktu, že jihovýchodní část území ČR dobře ukazuje některé dopady globálních klimatických změn a také vybrané postkonferenční exkurze do Čech mohou tento fenomén ilustrovat.

Věřím, že naše část střední Evropy ležící na hydrologické „střeše kontinentu“ bude atraktivním místem pro návštěvníky s kreativním mezidisciplinárním vnímáním krajin.

Prof. Pavel Kovář – jménem CZ-IALE, vědeckého a organizačního výboru konference

Sumární rozpis konference:

3. září 2010 – Brno, LF MZLU, plenární zasedání a sympozia
4. září 2010 – terénní exkurze
5. září 2010 – paralelní sympozia a workshopy
6. září 2010 – terénní exkurze
7. září 2010 – post-konferenční exkurze

Rámcový program:

- **Symposium 1:** Globální klimatická dynamika: výzva pro konceptuální práci v nauce o krajině, (*garance P. Kovář, P. Opdam*)
- **Symposium 2:** Ekonomická konvergence přírody a společnosti pod tlakem klimatu a krajinné změny, (*garance A. Farina*)
- **Symposium 3:** Fyzické, ekologické a socio-ekonomické monitorování pro vstup do scénářů změn v krajinných procesech a v lidmi ovlivněné krajině, (*garance R. Jongman, R. Bunce*)
- **Symposium 4:** Krajinná geo-biodiverzita a indikátory globální ekologické změny, (*garance N. Mitchell*)
- **Symposium 5:** Ekologické plánování, krajinný management a zelené sítě v oblastech různých klimatických zón (*garance T. Wrška*)
- **Symposium 6:** Lesní ekosystémy a agro-ekosystémy: adaptivní přístupy v managementu (*garance S. Luque*)
- **Symposium 7:** Přírodní a obnovené krajiny: jejich funkce/služby jako předmět na problémy orientované vědy (*garance K. Prach*)
- **Symposium 8:** Otevřená krajina pro produkci potravin a energie: Jak řešit konflikt s cíli ochrany přírody? (*garance O. Bastian, J. Solon*)
- **Symposium 9:** Adaptace a funkční management vod prostřednictvím změn land-use (*garance Ů. Mander*)

Workshopy

- Jak provádět „hodnocení dopadu“ (impact assessment) tak, aby zahrnovalo prostorové uspořádání ekosystémů a krajín?
- Plánování a tvorba ekosystémové sítě a kulturních krajín za rostoucí dynamiky klimatických změn.

Exkurze

- Krajinné změny před a po výstavbě Novomlýnských nádrží
- Nově vytvořené části Územního systému ekologické stability na jižní Moravě
- Ekologické sídlo Hostětín a místní environmentální projekty
- Kulturní a přírodní krajiny biosférické rezervace Dolní Morava

Post-konferenční exkurze

- Chráněná krajinná oblast Český kras – Koněprusy & lom Velká Amerika, Karlštejn
- Průhonický park – chráněné území UNESCO & suburbánní zóna Prahy

Vědecký výbor konference

Předseda

Prof. Dr. Pavel Kovář, Charles University in Prague, Czech Republic

Členové

Prof. Dr. Paul Opdam, IALE vicepresident, ALTERRA, Wageningen, The Netherlands

Dr. Sandra S. Luque, IALE vicepresident, Cemagref – Institute for Agricultural and Environmental Engineering Research, France

Dr. Bob Bunce, IALE pastpresident, ALTERRA, Wageningen), The Netherlands

Dr. Rob Jongman, ALTERRA, Wageningen, The Netherlands

Prof. Dr. Almo Farina, University of Urbino, Italy

Prof. Dr. Maria Kozová, Comenius University in Bratislava, Slovakia

Prof. Dr. László Miklos, Technical University in Zvolen, Slovakia

Prof. Dr. Keitarou Hara, Tokyo University of Information Sciences, Japan

Prof. Dr. Ülo Mander, University of Tartu, Estonia

Dr. Neil Mitchell, University of Auckland, New Zealand

Prof. Dr. Jerzy Solon, Institute of Geography and Spatial Organization Polish Acad. Sci., Poland

Dr. Thomas Wrbska, University of Vienna, Austria

Dr. Olaf Bastian, Leibniz Institute for Regional and Ecological Development, Germany

Dr. Alexander V. Khoroshev, Moscow Lomonosov State University, Russia

Prof. Dr. Karel Prach, University of South Bohemia, Czech Republic

Prof. Dr. Petr Maděra, Mendel University, Brno, Czech Republic

Prof. Dr. Antonín Buček, Mendel University, Brno, Czech Republic

Prof. Dr. Zdeněk Lipský, Charles University in Prague, Czech Republic

Důležité termíny

31. ledna 2010 – dodání abstraktu příspěvku

30. duben 2010 – potvrzení o akceptování abstraktu prezentace nebo posteru

31. květen 2010 – deadline pro časnou registraci

31. červenec 2010 – deadline pro dodání posteru

31. srpen 2010 – deadline pro standardní registraci

6. září 2010 – deadline pro dodání příspěvku, který po recenzním řízení může být publikován v časopise *Journal of Landscape Ecology*

Kontakt

Sekretariát konference

GUARANT International spol. s r. o.

Opletalova 22, Prague 1

Tel: +420 284 001 422

E-mail: icle2010@guarant.cz

Další informace na: <http://icle2010.dnh.cz/en/welcome>

3. Co bylo

3.1 Semináře na Novotného lávce

3.1.1 Seminář 1. září: Kde peníze jsou služebníkem, nikoliv pánem

Řešené otázky:

- Jaké jsou meze rozšíření lokální ekonomiky? Mikro- a makroekonomické souvislosti?
- Jaké změny (legislativní, organizační a pod.) je třeba učinit, aby k rozšíření funkční lokální ekonomiky dojít mohlo? Měly by se zjevné environmentální přednosti lokální ekonomiky promítnout i do diferencovaného zdanění zboží (DPH) – u dopravně náročných druhů, dovážených z velkých vzdáleností přesto, že je lze vyrobit a prodávat v rámci regionu spotřeby – daň zvýšit („daň z ubrané hodnoty prostředí“?)
- V jaké míře může lokální ekonomika zmenšit ekologickou stopu a posílit udržitelný způsob života?
- Jaké pozitivní, event. negativní (sociální, ekonomické, politické a další) změny může rozšíření lokální ekonomiky vyvolat?
- Jaké jsou příčiny neúspěchů při rozšiřování aktivit a projektů lokální ekonomiky?
- V jaké míře lze aplikovat u lokální ekonomiky tržní principy?
- Jaká je životaschopnost jednotlivých uskutečněných projektů lokální ekonomiky?
- Jaká je zkušenost s orgány státní správy a samosprávy při prosazování lokální ekonomiky?
- Jak hodnotí perspektivy lokální ekonomiky ekonomická teorie?

Principy lokální ekonomiky:

Krátké a uzavřené koloběhy materiálů, zboží a služeb snižují negativní dopady na životní prostředí. S rozvahou využívají místních zdrojů, významně eliminují dopravu a produkované odpady. Místní trh je průhlednější, bezpečnější a nezávisí tolik na neovlivnitelných globálních okolnostech. Podle Ivana Dejmalu taková ekonomika umožňuje lidem neztratit přehled o koloběhu hmot a energií využívaných člověkem, neodcizuje ho od chápání využívání přírodních zdrojů pro vlastní potřeby, jako neosobní globalizovaný trh, má obrovský pozitivní výchovný efekt.

Panelisté

RNDr. Naďa Johanisová, Ph.D., Trust pro ekonomiku a společnost, Brno

Mgr. Ing. Jana Tesařová, Centrum Veronica Hostětín,

doc. Dr. Magdalena Hunčová, Ph.D., UJEP Ústí nad Labem

doc. Ing. Miroslav Hájek, Ph.D., ředitel Odboru ekonomických nástrojů MŽP

Garant semináře: **Ing. Jiří Fencl**, STUŽ

3.1.2 Seminář 6. října: Vítězství a prohry environmentálního hnutí za 20 let

Na seminář byli zváni zástupci předních českých environmentálních organizací. Měli by vyjádřit své názory na následující otázky:

- co považujete za největší vítězství českých environmentálních NGO za období 1989–2009?
- co považujete za největší prohru(y) českých environmentálních NGO za období 1989–2009?
- co považujete za největší úspěch environmentálního hnutí na mezinárodní úrovni?
- je environmentální hnutí v roce 2009 silnější, než bylo v roce 1989?

Panelisté:

Pavel Příbyl – Hnutí Duha,

Matián Páleník – Přátelé přírody

Zuzana Drhová – Zelený kruh

Petr Pakosta – Hora sv. Kateřiny

Jiří Nečas – Ekologická sekce Křesťanské akademie

Jan Piňos – Greenpeace

Jiří Kulich – SEVER – Střediska ekologické výchovy a etiky

Garant semináře: **Jiří Dlouhý**, STUŽ

3.1.3 Zamyšlení nad tématem semináře: Vítězství a prohry environmentalistů v období let 1990–2009

Martin Říha

Úspěchy

1. Ekologové a environmentalisti byli společností vzati na vědomí. Ekologie se stala uznávaným a nově i studovaným oborem hned na několika vysokých školách, péče o životní prostředí se z Popelky za reálného socialismu stala také samostatným oborem veřejné správy s vlastním ministerstvem, vznikly stovky nových předpisů k ochraně životního prostředí, ekologové se prosadili do veřejné správy, do obecného povědomí veřejnosti.
2. Závažné plány, koncepce, investiční záměry a technologie musí být před schválením posouzeny z hlediska možných vlivů na životní prostředí, vznikla Česká inspekce ŽP s možností sankcionovat prohřešky proti ŽP. Vznikl Státní fond ŽP, spravující české prostředky získané z úplat za využívání či ze sankcí za porušování ŽP mimo státní rozpočet a nyní i část prostředků z fondů EU do ŽP. Vzniklo a pracuje mnoho nevládních neziskových organizací zaměřených na péči o životní prostředí, z nichž některé jsou velmi aktivní, dnes už i odborně zdatné a respektované úřady i veřejností. Podařilo se odvrátit některé životní prostředí a zejména kulturní krajinu a přírodu potencionálně devastující činnosti, jako povrchovou těžbu ohrožující zámek a část arboreta Jezeří a jižní svahy Krušných hor od něj až po Litvínov–Janov plánovaným postupem VČSA. Podobně se podařilo zachránit město

- Chabařovice před stejnojmenném lomem a sanovat blízkou skládku toxických odpadů Spolchemie, odvrátit těžbu dolu Frenštát v Beskydech, ekologické limity těžby stanovit i na Karvínsku a v Sokolovské pánvi. Podařilo se odvrátit výstavbu „holandské vesnice“ v Rajchětově v Novohradských horách, omezit těžbu čediče na Tlustci na Českolipsku, odvrátit těžbu zlata v Mokrsku a Kašperských horách, výstavbu cementáren v Tmáni u Berouna a ve Štramberku.
3. Podařilo se prosadit program odsíření a denitrifikace velkých elektráren a tepláren, převést mnohé zdroje tepla spalujících uhlí na spalování plynu a přispět tak ke zlepšení čistoty ovzduší ze stacionárních zdrojů.
 4. Podařilo se zajistit státní podporu pro úspory energií, pro větší využívání obnovitelných zdrojů energie, pro větší podíl využití recyklovaných materiálů vytríděných z odpadů namísto nových surovin. Podařilo se vybudovat síť kvalitních středisek ekologické výchovy a poraden ve věcech ochrany životního prostředí. Podařilo se rozjet a ze státního rozpočtu trvale podporovat Program obnovy venkova a soutěž o Vesnici roku.
 5. Podařilo se vyhlásit národní parky Šumava, Podyjí, České Švýcarsko a Chráněnou krajinnou oblast Český Les, desítky dalších menších chráněných území přírody z naší legislativy a vymezit a vyhlásit evropsky významné lokality a ptačí oblasti, tvořící součást evropské sítě chráněných území přírody NATURA 2000.
 6. Podařilo se prosadit, aby byly souběžně s privatizací průmyslových podniků provedeny ze státních prostředků sanace starých ekologických zátěží v jejich areálech. Podařilo se rozjet a financovat programy revitalizace drobných vodních toků v krajině, vymezit prvky (biocentra a biokoridory) a zajistit obnovu nebo doplnění územního systému ekologické stability krajiny – buď v rámci komplexních pozemkových úprav, nebo dalšími revitalizačními projekty. Podařilo se prosadit, aby dotace na některé činnosti zemědělců byly podmíněny prosazením zásad dobré praxe do hospodaření, které bere ohled na životní prostředí.

Ztráty

(A co se naopak nepodařilo a kde jsme utrpěli ztráty?)

1. Po rozdělení ČSFR české MŽP za působení ministra Františka Bendy přišlo o důležité kompetence – v územním plánování a stavebním řádu, ve vodním a lesním hospodářství, v geologii a surovinové politice.
2. Přišli jsme o vynikající osobnosti – Ing. Josefa Vavrouška – prvního a posledního federálního ministra ŽP, Ing. Igora Míchala, CSc., Ing. Jaroslava Stoklasu, CSc., Ing. Ivana Dejmalu, druhého českého ministra ŽP, odborníky s tahem na branku, který následovníci už tolik neměli. I péče o ŽP se zpolitizovala a posty v orgánech péče o ně čím dále častěji obsazovali osoby na základě nikoliv odbornosti, ale politického mandátu. Ke škodě věci. Výrazně byly oslabeny státní instituce vědy, výzkumu a koncepční pracoviště působící v oblasti územního rozvoje, jako Výzkumný ústav výstavby a architektury, Terplan Praha. Kolektivy odborníků rozehnány, práce, knihovny a archivy rozehrány do nesrovnatelně menších a výsledky skromnějších nástupnických organizací nebo rozkradeny. Z původní dobře míněné a rozumně vedené potřeby posuzovat vlivy koncepcí a záměrů na životní prostředí se dnes stala do značné míry formální, složitá a k původnímu účelu ne vždy působící disciplína, nenáviděná investory, pořizovateli koncepcí a dnes často i veřejností, kterou měla chránit. I z ní je dnes politikum; formálnost, složitost a cena neodpovídají přínosům, některé subjekty si z ní udělaly namísto prostoru pro komunikaci a hledání oboustranně přijatelných řešení předmět vydírání investorů a úřadů; ztrácí se nejen odbornost úředníků, ale někdy i ten pověstný „zdravý selský rozum“.
3. Nepodařilo se odvrátit nebo do vyhovujících parametrů usměrnit některé velké investice, jako obchvat dálnice D5 kolem Plzně, obrovské zábory ZPF a krajiny obecně pro anarchickou a nevhodně umístěnou výstavbu celých sídlišť rodinných domků bez jakékoliv občanské vybavenosti, obchodně skladovacích velkoareálů v okolí velkých měst, generujících automobilovou dopravu, protože nejsou dobře obsloužena železnicí ani MHD.
4. Nepodařilo se probudit České dráhy z rakousko-uherské a socialistické tradice, aby se staly obchodně atraktivnější a udržely si přiměřený a žádoucí podíl na osobní i nákladní dopravě v dělbě dopravní

práce svou konkurenceschopností. Příliš výkonů je dnes odváděno silniční dopravou, se všemi negativními důsledky na životní prostředí. Především čistota ovzduší se tak po přechodném zlepšení v 90. letech snižuje a vrací se velkoplošně znečištění oblastí jako je Praha a okolí, Ostravsko-karvínsko i severozápadní Čechy, s důsledky na veřejné zdraví.

5. Velmi se snížilo tempo komplexních pozemkových úprav, náprava majetkových křivd lidem působícím v zemědělství a tím i náprava odtahitého vztahu hospodářů k půdě a k životnímu prostředí z dob „reálného socialismu“. Negativně je znovu vnímán vývoj v některých lesích, včetně chráněných území přírody. Nejen působením živlů, jako vichřice, sněhové kalamity, ale i neujasněností cílů a jim odpovídajících způsobů hospodaření. Diskredituje to dokonce ochranu přírody a krajiny u veřejnosti.
6. Nepodařilo se prosadit do praxe některé výstupy vědy a výzkumu, které by přispěly k lepší ochraně přírody a krajiny ekonomickými nástroji, konformními s tržní ekonomikou, jako je započítávání externích nákladů výroby a dopravy do celospolečenských kalkulací přijatelnosti nově navrhovaných ekonomických aktivit, nebo posuzování a vyčíslování ekonomické újmy omezením potenciálu přírodních zdrojů vč. ekosystémů, poskytujících nejen suroviny, ale i mnohé další neplacené služby. Nepodařilo se změnit konstrukci daně z nemovitostí tak, aby motivovala vlastníky a uživatele pozemků a staveb v již zastavěném území k jejich efektivnímu využití a která by bránila spekulativnímu držení nevyužitých fondů, zatímco nové stavební a další ekonomické aktivity se pak odehrávají na úkor ZPF, přírody a „volné“ krajiny. Rostou tak investiční i provozní náklady sídel, aniž roste počet obyvatel, který by takové zábery alespoň zčásti ospravedlňoval, v rozporu s environmentálními, ekonomickými i sociálními zájmy.
7. Ačkoliv ve funkci ministrů školství, mládeže a tělovýchovy působili již dva ministři ze Strany zelených (Dana Kuchtová a Ondřej Liška), těžiště ekologické výchovy a vzdělávání je stále na MŽP a na „ostrůvcích pozitivní deviace“ mezi kantory, na Střediscích ekologické výchovy, nikoliv systémově v celém rozsahu od předškolní přes školní základní, střední a vysokoškolský stupeň, včetně mezioborové spolupráce, až po celoživotní doplňování vzdělání, jak by bylo žádoucí. Zarážející je po 20 letech od Listopadu 1989 trvající environmentální negramotnost mnohých politiků a vysokých funkcionářů exekutivy.
8. Nedaří se jednoznačně na naši stranu získat veřejnost, zejména u obecnějších témat, která zdánlivě nemají bezprostřední vztah k okolí bydliště občanů. Naopak se daří různým demagogům poštvat veřejnost proti environmentalistům jako subjektu, bránícímu uspokojování lidských potřeb, zdržujícího a zdražujícího „veřejně prospěšné“ investice kladením podmínek, hledáním alternativ apod.

3.1.4 Prohry a výhry po dvaceti letech

Miroslav Patrik (Převzato z Literárních novin z 5. 10. 2009)

Česká společnost si v listopadu připomene dvacáté výročí pádu socialismu. Někdo bude slavit, jiný truchlit, a většina se zřejmě bude držet typicky skeptického sloganu, „máme, co jsme chtěli, ještě že to není horší“. Své dvacetiletí vzpomenou – jen o pár týdnů dřív – také členové a příznivci ekologického občanského sdružení Děti Země. Bylo to 28. září 1989 v Kulturním středisku Delta v Praze 6, kde se sešlo asi šedesát lidí, aby se dohodli, že je nutné změnit cíle a metody činnosti, než jaké doposud používaly dvě tehdejší oficiální ochranné struktury, Český svaz ochránců přírody a Hnutí Brontosaurus pod Socialistickým svazem mládeže. Chtěli vytvořit ALTERNATIVU po vzoru známých mezinárodních ekologických organizací a spolupracovat s českými iniciativami jako byly Pražské matky, Ekologická společnost, Zelený klub a České děti.

Už se jim zajídalo pouhé sbírání papírků v lese a organizování neškodných ekohér. Chyběla zásadní systémová změna při ochraně životního prostředí. Komunistické „ekologické“ zákony byly sice mnohdy přísné, ale měly mnoho výjimek. A hlavně je představitelé státostřany KSČ nedodržovali.

Další schůzka 27. října už rozhodla, že nová organizace bude pobočkou Přátel Země a bude se věnovat záchráně ozonové vrstvy, kritice jaderného průmyslu a bude bránit výstavbě projektů, které by škodily

přírodě a životnímu prostředí. Veřejnost se o těchto úmyslech dověděla už v sobotu 18. listopadu z novin Lidová demokracie.

To už ale došlo i na politické změny, takže vznik Děti Země se urychlil a jejich činnost mohla v demokratickém režimu plně svobody a vymahatelného práva začít snadněji. Proto už dvacet let holt žijeme s eko-děčkama, která nestrpí bezpráví na přírodě a na zvířatech a nebojí se to dát hlasitě také vědět. A nejsou v tom sama!

Aniž je možné uvádět všechny prohry (např. dostavba jaderné elektrárny Temelín či výstavba dálničního obchvatu Plzně v jiné trase) a výhry (zastavení používání freonů, zabránění výstavbě dvou cementáren, ochrana hnízd vzácných dravců apod.), tak hlavní způsob práce je stejný: odbornými a právními argumenty a ve spolupráci s veřejností bránit zbytečnému ničení životního prostředí a české krajiny, pokud existují konkrétní či koncepční alternativy. A samozřejmě bez ohledu na politické, finanční či jiné zájmy a tlaky.

Tato až radikálnost si na jedné straně vysloužila velké sympatie těch, kdo už se nemají kam obrátit, a tak jsou pro ně Děti Země a další podobná eko-sdružení symbolem odvahy a nezkaženosti. Na straně druhé vidíme značnou nelibost mocných, vlivných a bohatých, kteří mají pocit, že si jsou rovnější než ostatní a že veřejná diskuse jim jen bere klid na poctivou práci.

Proto také z hrstky lidí kritizujících ničení životního prostředí a porušování zákonů vytvořili po bolševicku démonický obraz nebezpečného nepřítele, který brání všemu pokrokovému a nezbytnému a chce, aby tu byl chaos a chudoba nebo dokonce návrat někam do paleolitu.

Takže pokud před více než dvaceti lety rozvracelo úspěšně budující socialistický stát několik stovek disidentů v čele s chartisty, kteří svými prohlášeními a demonstracemi na obranu lidských a jiných práv požadovali dodržování zákonů a chtěli vést diskuse o veřejných věcech, nyní obdobné požadavky na ochranu životního prostředí (údajně několika stovek laiků bez politického mandátu) erodují prosperitu demokratického režimu. Těm prvním se hanlivě říkalo samozvanci a ztroskotanci, těm dnešním už rovnou módně ekoteroristé.

Chartisté jako jeden z ostrůvků pozitivní deviace prosazovali své ideje dvanáct let, a to s vědomím, že pád socialismu nelze předvídat a že reakce tehdejších vládců proti nim byla až na hranici zdraví a života. To v demokracii jsme na tom líp. Výhodou je jistá míra svobody a práva bez přímého strachu o život.

Nicméně ani teď to není žádný med, když máme rozvíjet a bránit demokratický právní stát v oblasti životního prostředí před namyšlenými politiky, hloupými úředníky a bezohlednými podnikateli. Proto Dětem Země a jiným hlídačům zákonnosti, kteří odvážně a trpělivě brání tyto důležité veřejné hodnoty už dvacet let, přeji stále otevřenou mysl. A nevzdávat to!

3.1.5 Seminář 3. listopadu: Indikátory životního prostředí, indikátory zdraví, udržitelného rozvoje a měřitelnost strategií

Indikátor je ukazatel, který charakterizuje stav nebo vývoj nějakého systému, stejně jako stav nebo vývoj strategie, politiky nebo koncepce. Je využitelný k hodnocení strategických dokumentů v průběhu jejich naplňování a slouží tak k monitoringu, především pak ke zjišťování účinnosti přijatých opatření a hodnocení plnění cílů.

Indikátory mohou být hierarchicky seřazeny podle toho, co popisují. A protože považujeme strategie a politiky za dokumenty otevřené pro veřejnost, měly by být srozumitelné, dosažitelné, etc.

Panelisté:

- **MUDr. Eva Rychlíková**, Česká inspekce ŽP, STUŽ,: **Co je to indikátor**
- **MUDr. Helena Kazmarová**, Státní zdravotní ústav: **Indikátory zdravotního stavu**
- **RNDr. Jíří Bendl, CSc.**, Ministerstvo ŽP: **Indikátory udržitelného rozvoje a využití ve strategiích**

- **Mgr. Jan Kovanda, PhD**, Centrum UK pro ŽP: **Jak lépe měřit udržitelnost., Indikátory a jejich strategické využití**

Garantka a moderátorka semináře: **MUDr Eva Rychlíková**

3.1.6 Seminář 1. prosince: Klima v Kodani. O co se hraje?

Seminář byl uspořádán ve spolupráci s Centrem pro dopravu a energetiku, Klimatickou koalici, Informačním centrem OSN v Praze a CEE Bankwatch Network

- Jak vypadají současné návrhy v klimatické politice?
- Jsou současné trendy dostatečné a závazky proveditelné? Jak se klimatu v současnosti staví hlavní světoví hráči?

Panelisté

- **Martin Bursík**, bývalý ministr životního prostředí
- **Jan Pretel**, Český hydrometeorologický ústav
- **Michal Broža**, Informační centrum OSN v Praze
- **Kateřina Husová**, CEE Bankwatch Network
- **Pavel Zámyslický**, Ministerstvo životního prostředí
- V průběhu semináře se dostavil i **Jan Dusík**, který byl první den v úřadě a rovnou byl přítomen úspěšnému hlasování v Poslanecké sněmovně o novele zákona EIA, kterou prezident vrátil zpět do sněmovny.

Moderátor **Jiří Dlouhý**, Společnost pro trvale udržitelný život

Martin Bursík a Jan Dusík během besedy- foto Blanka Chocholová

3.1.7 Jaké jsou šance summitu k ochraně klimatu na Zemi?

(Poznámky k semináři)

Jan Zeman

I když to prezident ČR V. Klaus zuřivě odmítá, klimatické změny postupují stále rychleji a stále více ohrožují existenci lidstva na Zemi. To potvrdil i přední český klimatolog pan Pretel na diskusní besídce STUŽ, konané 1. 12. 2009 těsně před světovým summitem v Kodani, který ve dnech 7.–12. 12. 2009 má přijmout strategii světa k odvrácení narůstající klimatické změny či spíše světové klimatické katastrofy. Hlavním původcem rostoucí klimatické změny jsou podle všeho stále vyšší emise oxidu uhličitého CO₂, metanu CH₄, oxidu dusného N₂O a freonů, tzv. skleníkových plynů (GHG), které naše civilizace produkuje ve stále větším množství. Činí tak zejména spalováním stále větších kvant fosilních paliv, ale také odlesňováním, devastací půdy, intenzivní živočišnou výrobou ad. Klima se rychle otepluje, stále více přibývá extrémů počasí všeho druhu, stále více tají ledovce, stále rychleji stoupá hladina moří a stále více zatápí nízko položené pobřežní oblasti. Rychlejší a nepříznivější vývoj proti nedávným předpovědím je

dán snižujícími se plochami sluneční paprsky odrážejícího sněhu a ledu zejména v Arktidě a rostoucím objemem mořské vody v důsledku její stále vyšší teploty.

Většina zemí světa se má v Kodani zavázat k určitým opatřením ke snížení emisí GHG do roku 2020 a do roku 2050. I když se snad zaváží všichni hlavní aktéři (na rozdíl od končící, zjevně neúspěšné první etapy snižování emisí CO₂) a jednotlivé závazky budou vesměs podstatně vyšší, přesto nám klimatická změna může „ujet“ do pásma všeobecné nestability a zásadně ztížit další existenci lidí na Zemi, pokud lidstvo přímo nezahubí. Zlí jazykové tvrdí, že konference, resp. jí přijaté závazky, skončí fiaskem. Proč?

Velké plýtvání vyspělých zemí má pokračovat

Předně má být nedotčeno enormní plýtvání v hmotné spotřebě vyspělých zemí. Jen náklady na zbrojení činily cca 1 200 mld. US dolarů/rok 2008, z toho téměř polovina připadá na USA, které mají své vojenské základny zhruba v polovině zemí světa. Přesto se mají vojenské výdaje USA dále zvyšovat, i kdyby se lidstvo mělo uzbrojit, o možnosti sebezničení v případě použití zbraní hromadného ničení nemluvě. Vyspělé státy, mnohé s krvavou koloniální i neokoloniální minulostí a některé i současností se nestydí kádrovat a vydírat rozvojové státy ve jménu pochybných a často i velmi špinavých kšeftů, jež jsou povýšeny nad základní lidská práva. Nejmocnější muž světa, zřejmým nedopatřením nositel Nobelovy ceny míru, prezident USA B. Obama, stupňuje zbrojení a nesmyslnou válku v Afganistanu, do které USA zavedl jeho předchůdce G. Bush mladší, a nehodlá se vzdát dobitého, na ropu bohatého Iráku. Tak jako v mnoha válkách 20. století, o ropu jde až na prvním místě.

I nadále má pokračovat politika chudým a středním vrstvám brát a bohatým přihazovat, aby bohatí mohli ještě více a nesmyslněji plýtvat. Tato velmi špatná politika byla nově rozvinuta politikou hromadné výroby a spalování biopaliv, i za cenu vážného zhoršení hladu ve světě. Bída je ale nepřítel životního prostředí číslo jedna a trvale udržitelný rozvoj znemožňuje.

Součástí neokolonialismu je politika důrazné ochrany duševního vlastnictví, tj. různých vynálezů, které by mohly řešení mnohých ožehavých problémů usnadnit nejen v chudých zemích. Vrcholem cynismu je uplatňování ochrany duševního vlastnictví při výrobě léků. Taková politika odsuzuje množství chudých lidí ke smrti na snadno léčitelné nemoci, neboť si jejich léčení nemohou z ekonomických důvodů dovolit. Zřejmě značně konzervativní odhady říkají, že komerční reklama zvyšuje nákup spotřebního zboží a tím i plýtvání v hmotné spotřebě asi o 10 % tím, že málo informovaným spotřebitelům vnucuje koupi všeho možného i nemožného, nejednou i na úkor uspokojování jejich základních hmotných potřeb. Žádné omezení komerční reklamy se ale nepřipravuje, neboť by to bylo v rozporu se svobodou podnikání. Státní energetické politiky se vesměs orientují na získávání dalších a dalších zdrojů fosilních paliv, nikoliv na úspory paliv a energie ve spotřebě. Získávání a spalování fosilních paliv je ale hlavním zdrojem antropogenních emisí CO₂ a CH₄ a tím i zhoubných změn klimatu.

Zejména v Evropské unii pokračuje křížácké tažení proti skleníkové plyny neprodukující jaderné energetice. Ty nejkřiklavější podoby se jmenují Zwentendorf v Rakousku, Jaslovské Bohunice I na Slovensku, Ignalino v Litvě, Kozloduj v Bulharsku, Búšehr v Iránu. Nejsmutnější je, že hlavní impulsy této politiky vychází od ekologů, kteří sami sebe pasují na vůdce boje proti klimatickým změnám.

Politika podpory maximální mobility škodí

Svět na základě starých mezinárodních mnohostranných dohod mohutně podporuje mezinárodní dopravu, často i z kontinentu na kontinent a na emise CO₂ a CH₄ zdaleka nejnáročnějšími letadly a auty. Osvobození mezinárodní veřejné dopravy od placení daně z přidané hodnoty včetně jí spotřebovaných paliv a energie a osvobození mezinárodní letecké, námořní, rybářské a říční dopravy od placení spotřební daně za pohonné hmoty činilo podle dostupných dat jen v ČR v roce 2007 asi 40 mld. Kč. Z toho 13,4 mld. Kč připadalo na osvobození a tím i na přímou podporu spotřeby paliv a energie. Měnit se ale nemá, protože nejvyšší hodnotou je svoboda podnikání, nebo také svoboda kšeftovat, i kdyby lidstvo mělo zahynout. Při troše dobré vůle by jistě nebyl problém na summitu v Kodani se dohodnout

na zrušení těchto velmi špatných dohod a na zákazu takových a podobných osvobození paliv a energie od zdanění, ale musela by k tomu být politická vůle. Jak před nedávnem při jedné diskusi odpověděl ministr životního prostředí ČR, i na prosazení pojetí veřejné dopravy mezi členskými státy Evropské unie jako vnitrostátní, což by mělo logicky vyplývat z principů celní unie, není politická vůle v žádném z 27 členských států EU. Takže i české předsednictví v EU bylo v tomto směru nutně promarněno. Dopravní politiky, přes častá tvrzení o podpoře urbanisticky a ekologicky šetrné a energeticky úsporné a bezpečné železniční dopravy, i nadále tvrdě prosazují urbanisticky, ekologicky a energeticky náročnou a nebezpečnou dopravu silniční, dále energeticky náročnou dopravu leteckou. Krev lidí, zvířat i životního prostředí teče proudem, možnosti trvale udržitelného rozvoje se dále zmenšují, sobeckost současných generací a zvláště pak jejich vládců odsuzuje budoucí generace ke záhubě. Je to prý ale podmínka blíže nedefinované prosperity. Nevadí, že prostý občan žádnou prosperitu nevidí. Je to asi stejné jako s neodůvodnitelnou účastí ČR na válce v Afganistanu, která pokračuje navzdory zjevné neřešitelnosti afgánského konfliktu vojenskými prostředky i navzdory ekonomické krizi a žalostnému stavu veřejných rozpočtů ČR. O prosperitě v Afganistanu může hovořit jedině tamní a světová narkomafie, odběratelé heroinu, zbrojaři a afgánští supi.

Mechanismy, zvažované v Kodani

I na besídce STUŽ zazněly zjevné rozpaky nad uvažovanými mechanismy zajištění snížení emisí GHG jednotlivými státy světa. Konstatovalo se, že mechanismy jsou zatím spíše ve hvězdách. Podle některých odhadů má politika ochrany klimatu stát ročně asi 500 miliard US dolarů. Kde se vezmou, neví se. Samozřejmě, daly by se získat výrazným snížením nákladů na zbrojení, ale to podle všeho nehrozí ani náhodou. Pokud se někde potřebné peníze seženou, není zřejmý způsob jejich použití. Hlavně však není znám způsob, jak se bude čelit vzniku dalších a dalších emisí GHG v rámci honby za pochybenou prosperitou.

Přestože bilance první etapy obchodování s povolenkami na emise CO₂ je zjevně tristní, fiasko není přehnané vyjádření, počítá se s pokračováním obchodu s povolenkami na emise CO₂ a snad i na emise dalších GHG. Může to skončit tak, že ekonomicky silné země se budou ze svých hříchů, nesnižování emisí GHG, vykupovat nákupem těchto emisních povolenek z chudých rozvojových zemí a bude zachován jak neutěšený trend rostoucí klimatické změny, tak neutěšený trend všeobjímající bídy v těchto zemích.

Návrh staronové státní energetické koncepce ČR obsahuje i tezi, že obchod s emisními povolenkami přispívá ke stabilitě trhu s energiemi. Jak k tomu autoři návrhu došli, těžko říci. Zkušenost nejen s trhy s energiemi je taková, že máloco je tak nestabilní, jako trh a ceny na trhu. Že ceny emisních povolenek v uplynulých letech dosahovaly značných hodnot stejně jako že se blížily k nule, je nespornou skutečností. Nestabilizovaly, ale dále destabilizovaly energetiku nejen v ČR. Příčinil se o to zjevně špatně nastavený systém obchodování, byť právě díky tomu můžeme rozjet program zelená úsporám, ale z celosvětového hlediska jde o zjevnou prohru. Ale i při podstatně lepším nastavení obchodu s povolenkami na emise GHG se můžeme dostat k podobným výsledkům, vlivem hospodářského cyklu a nerovnoměrného rozvoje jednotlivých ekonomik. Bylo to naznačeno i v diskusi. Čínský závazek snížit náročnost ekonomiky Číny na emise CO₂ či GHG o 48 % do roku 2020 má tu vadu, že pokud Čína za tu dobu zdvojnásobí svůj HDP, což se může vcelku snadno stát, bude moci zvýšit své emise CO₂ (GHG) zhruba o polovinu. Jak před lety řekl ministr životního prostředí M. Kužvart, obchod s povolenkami na emise CO₂ nám vzduch nevyčistí a klimatickou změnu nezastaví. Jak při jiné příležitosti konstatoval ministr životního prostředí M. Bursík, na obchod s povolenkami na emise CO₂ jsme přistoupili proto, že se dá, na rozdíl od ekologické daňové reformy, prosadit.

Mám za to, že zrušení osvobození mezinárodní dopravy od placení DPH a spotřební daně na pohonné hmoty by k zastavení klimatické změny udělalo víc než obchod s povolenkami na emise CO₂ či GHG. Navíc by bylo podstatně více tržně konformnější než obchod s povolenkami na emise GHG. Přestože hrozí světová klimatická katastrofa, není ale podle všeho prosaditelné.

3.2 Diskusní podvečery v Literární kavárně Řetězová

24. března: jarní Stužodenost a povídání s Jiřím Nečasem na téma „*Klimatická změna – důvod k rozpakům, či morální apel.*“ Zamýšleli jsme se nad tím, jak by se informace o probíhající klimatické změně měla promítnout do našeho myšlení a jednání.

21. dubna: „*Zelená úsporám*“. O všem, co se programu týče, informoval Karel Jech.

Program *Zelená úsporám*, který vyhlásilo Ministerstvo životního prostředí (MŽP), je největším dotačním programem, který kdy ministerstvo spustilo. Zdroje pro tento program Česká republika získala díky snížení skleníkových emisí k roku 2008 cca o čtvrtinu oproti roku 1990 a následným prodejem emisních povolenek Japonsku, které naopak na pokles svých emisí, ke kterému se v Kjótském protokolu zavázalo, nedosáhlo.

Program Zelená úsporám má lidem přispívat na př. na zateplování starších domů, budování nových energeticky pasivních domů a pod.

23. června: letní *Stužovrat* jako záminka setkání před letními prázdninami. Martina Pásková z MŽP která před nedávnem navštívila Latinskou Ameriku se s námi podělila o poznatky a zážitky z cesty a také o to, že např. pomáhala při zakládání Geoparku, atd. Promítla mnoho zajímavých fotografií z cest.

22. září: podzimní Stužodenost a přemýšlení nad jednou strategií, aneb jak je ještě možno zlepšit připravovanou aktualizaci strategie udržitelného rozvoje České republiky a jaké jsou možnosti jejího uplatnění ve společnosti příliš nepoznamenané ideou udržitelného rozvoje. Úvodem se k tomu vyjádřil Pavel Šremer (STUŽ a MŽP) a Martin Smutný z firmy Integra Consulting services, kteří strategii připravují.

3.3 Cena Ivana Dejmal

3.3.1 Statut ceny Ivana Dejmal

Článek 1 – Poslání

Cenu Ivana Dejmal uděluje Společnost pro krajinu, kterou Ivan Dejmal založil a jejímž předsedou byl až do své smrti v roce 2008. Ivan Dejmal byl hlavním iniciátorem a vůdčím duchem čtyř ročníků konference Tvář naší země – krajina domova; tyto konference si vytkly za cíl poskytnout prostor, v němž se mohli setkat a vzájemně vyslechnout všichni, kteří se svou životní orientací nebo profesním zájmem tak či onak vztahují ke krajině. Cena Ivana Dejmal na toto základní poslání konference navazuje.

Cena Ivana Dejmal je čestným vyznamenáním, které oceňuje a vyzdvihuje mimořádný pozitivní počin související s krajinou.

Záštitu nad Cenou Ivana Dejmal přijal prezident Václav Havel.

Článek 2 – Předložení kandidatur

Kandidatura se předkládá písemně (doporučeným dopisem) na adresu sídla Společnosti pro krajinu (170 00 Praha 7, Kamenická 45). Kandidatura musí být doručena do 30. června roku, v němž je Cena Ivana Dejmal udělována.

Kandidatura musí obsahovat:

- představení kandidáta (max. 3 normostrany);
- odůvodnění kandidatury (formou písemného dokumentu, fotodokumentace, videoprezentace apod. – dle charakteru kandidatury).

V příloze kandidatury mohou být i další materiály, dokumentující předloženou kandidaturu – dle charakteru kandidatury.

Kandidaturu může předkládat kdokoliv bez omezení právní formy (jednotlivec, fyzická osoba, občanské sdružení, organizace, ...), státní příslušnosti či vztahu ke kandidátovi.

Kandidátem může být kdokoliv, bez omezení profese, oboru činnosti, zaměření, právní formy (jednotlivec, fyzická osoba, občanské sdružení, organizace, ...) či státní příslušnosti. Základním kritériem pro kandidaturu je mimořádnost, jedinečnost a významnost pozitivního počinu kandidáta ve vztahu ke krajině. Kandidát může být tedy nominován za počín, který vznikl v jakémkoliv oboru lidské činnosti, přičemž není omezena ani forma tohoto počinu.

Článek 3 – Posouzení kandidatur

Výběr nositele Ceny Ivana Dejmala probíhá dvoukolově.

V prvním kole posuzuje všechny předložené kandidatury komise, složená minimálně z pěti členů. Komisi jmenuje výbor Společnosti pro krajinu, předsedou komise je předseda Společnosti pro krajinu, případně jím pověřený zástupce. Členy komise jsou kromě členů výboru Společnosti pro krajinu odborníci, jejichž jmenování do komise vychází ze skladby a zaměření jednotlivých kandidatur. Komise si může jako podklad pro svoje rozhodování objednat expertní posouzení jednotlivých kandidatur.

Komise po posouzení všech kandidatur vybere tři laureáty – kandidáty Ceny Ivana Dejmala.

Ve druhém kole vybírá ze tří laureátů – kandidátů držitele Ceny Ivana Dejmala komise složená z významných a respektovaných osobností, které v každém ročníku Ceny Ivana Dejmala přijmou pozvání výboru Společnosti pro krajinu.

Článek 4 – Udělení Ceny Ivana Dejmala

Cena Ivana Dejmala je udělována každý druhý rok, rokem prvního udělení Ceny Ivana Dejmala je rok 2009. Cena Ivana Dejmala je udělována vždy 17. října – ve výroční den narození Ivana Dejmala.

Cenou Ivana Dejmala je právo držitele této ceny zasadit strom na místě, které si vybere. Tento strom ponese označení Cena Ivana Dejmala a jméno držitele s odůvodněním udělení ceny.

Slavnostní udělení Ceny Ivana Dejmala proběhne při zasazení stromu, resp. při následném setkání, organizovaném a zajišťovaném Společností pro krajinu v místě poblíž zasazeného stromu. Součástí tohoto setkání budou doprovodné akce, vycházející jednak z oceněné kandidatury, jednak z aktuálních podnětů.

Organizaci slavnostního udělení Ceny Ivana Dejmala, včetně doprovodných akcí i vlastního stromu, určeného k zasazení, zajišťuje Společnost pro krajinu.

3.3.2 První laureát Ceny Ivana Dejmala

(informace a foto převzaty z www.nazeleno.cz)

Historicky prvním laureátem Ceny Ivana Dejmala se v sobotu 19. října 2009 stal nestor české environmentální žurnalistiky, dnes redaktor týdeníku [Euro](#) a moderátor pořadu [Českého rozhlasu 6 Zeměžluč](#) **Čestmír Klos**. Cenu Čestmíru Klosovi **v jeho rodných Velichovkách předali předseda** Společnosti pro krajinu, jež cenu uděluje, architekt Ivan Plicka a manželka Ivana Dejmala Kateřina.

O laureátovi letošní Ceny Ivana Dejmala rozhodla komise osobností ve složení Petr Pithart, místopředseda Senátu, Ivo Tábora, ředitel Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Milan Horáček, bývalý poslanec Evropského parlamentu za německou Stranu zelených, František Pelc, náměstek ministra životního prostředí, architekt Ivan Plicka a Kateřina Dejmalová, literární historička. **Komise vybírala ze tří finalistů**, mezi nimiž byli kromě Čestmíra Klose rovněž místostarosta Horního Jiřetína Vladimír Buřt a vědec, bývalý ředitel Českého ekologického ústavu, Josef Seják. Na Cenu Ivana Dejmala bylo **nominováno bezmála 40 osobností**.

Laureát Ceny Ivana Dejmala získává **právo zasadit strom v místě, které si sám zvolí**. Čestmír Klos zvolil pro tento účel své rodné **Velichovky** nedaleko Jaroměře, kde zasadil spolu se starostou Velichovek Josefem Karlem na palouku před jižní zdí hřbitova klon památné sedloňovské lípy velkolisté. Starosta při této příležitosti přislíbil, že strom se stane základem lipového hájku, kde při každém výročí přibude další strom...

Čestmír Klos získal Cenu Ivana Dejmala za **“své celoživotní dílo v propagaci tématu krajiny a šíření myšlenek zlepšující věci veřejné”**.

3.3.3 Laudatio na Čestmíra Klose

Vážené dámy, vážení pánové,

dostalo se mi cti i radosti pronést laudatio na pana Čestmíra Klose, který se stal prvním laureátem Ceny Ivana Dejmala. Dovolte malou vzpomínku: S panem Klosem jsem přišla do kontaktu poprvé na přelomu let 1989–90, kdy u nás doma zazvonil telefon, a já v rozpacích volala na manžela, že ho volá Klaus. V rozpacích proto, že již tehdy bylo jasné, že pánové Dejmala a Klaus mají tak rozdílné vidění světa, že v podstatě neexistuje téma, o němž by mohli společně diskutovat, neřkuli se na něčem dohodnout. Svět se naštěstí vzápětí vrátil do řádu věcí – Ivana nevolal Václav Klaus, ale Čestmír Klos, a já jen doufám, že Čestmír mi tento nešikovný přeslech dodatečně odpustí.

Čestmír Klos totiž v celé své kariéře ekologického novináře narušuje představu mocných tohoto světa, že jsou vyvolenými inženýry vesmíru, který mohou upravit podle svých představ. Pro ty ostatní mají jedinou instrukci: *Nemluv, neptej se a nepřekážej, aby ti bylo dobře na zemi*. Čestmír se ale neustále ptá, mluví, komentuje, informuje a vysvětluje tak, aby všichni pochopili, že žádný velký projekt není zadarmo, ba že někdy platíme cenou nejvyšší – vlastním prostředím a v důsledku toho životem svým i životem těch, kdo s námi tuto planetu obývají a sdílejí, ale svůj protest vyjádřit nemohou. Zkrátka Čestmír svými otázkami neustále překáží.

Překážel za normalizace už jako hudební redaktor časopisu Melodie, kde musel skončit, a tak odešel do Krkonoš a přijal místo v časopisu Krkonoše, kde se převtělil v ekologického novináře.

A v Krkonoších se mu povedl husarský kousek: podílel se na zastavení výstavby megalomanského projektu lanovky na Sněžku v době, kdy totalita ještě držela svou moc pevně v rukou. Pokud vím, považuje to Čestmír dodnes za svůj největší publicistický úspěch.

Já osobně si u něho cením zejména jeho trpělivé práce, s níž informuje širokou veřejnost o nejrůznějších ekologických tématech současnosti a i naprostým laikům je schopen vysvětlit, co jsou to emisní povolenky, ekologické limity těžby hnědého uhlí, co znamená likvidace starých ekologických zátěží, kde se skrývá čertovo kopyto úžasných industriálních či politických záměrů, jaký je význam rozmanitých

biotopů přírody a jak snadno jsou narušitelné nejen vyhubením některých druhů, ale třeba i vnesením živočišných a rostlinných vetřelců do naší přírody, a spoustu dalších a dalších námětů, jejichž výčet bych mohla ještě dlouho podávat.

Čestmír Klos psal od devadesátých let pro Lidové noviny, spoluzakládal Týden a je již skoro deset let redaktorem Euro. Od devadesátých let vede v Českém rozhlase 6 **ekologický magazín Zeměžluč, který je do značné míry unikátní v rámci Českého rozhlasu, ale troufám si říci, že i obecně v rámci rozhlasových pořadů velkých světových rádií – je to pořad, který Čestmír každý týden naplňuje širokým spektrem domácích a zahraničních problémů, událostí a novinek z oblasti životního prostředí.**

Ačkoli užitečnost takového činění bije do očí, Čestmír Klos dodnes mnoha lidem překáží – v roce 2005 si dovolil informovat o obecně známém názoru Václava Klause na neziskové organizace, který pan prezident prezentoval na summitu Rady Evropy ve Varšavě. Čestmír si za svůj článek vysloužil prudký útok šéfa Politického odboru Kanceláře prezidenta republiky, který je dodnes na webových stránkách Václava Klause vyvěšen.

Své laudatio bych chtěla zakončit přáním, aby Čestmír Klos i nadále stál v cestě všem, kdo by obraz světa nejraději podávali jen prostřednictvím svých tiskových kanceláří. A za to ho chvalme velkou chválou.

Kateřina Dejmálová, Velichovky, 17. 10. 2009

3.4 De Scientia et Humanitate Optime Meritis Erazimu Kohákovi

Čestná medaile AV ČR „*De scientia et humanitate optime meritis*“ se uděluje významným tuzemským a zahraničním osobnostem, které se zasloužily o rozvoj vědy, vzdělanosti a kultury. Je oceněním za zvláště záslužnou činnost v oblasti vědy a prosazování humanitních idejí.

Předseda Akademie věd ČR prof. Jiří Drahoš udělil dne 18. 11. 2009 Čestnou medaili AV ČR *De Scientia et Humanitate Optime Meritis* za mimořádné zásluhy o vědu, vzdělanost, kulturu a věci veřejné členovi našeho čestného předsednictva **prof. Erazimu Kohákovi**.

Foto: Eva Vavroušková

3.4.1 Laudatio na Erazima Koháka

Erazim Kohák je mezi dnešními filozofy takřikajíc bílá vrána. Hned řeknu proč. Akademická filosofie totiž propadla specializaci. V tom se neliší od mnoha dalších oborů moderní vědy. Ovšem zatímco

specializace v těchto vědách bývá podmínkou často dalekosáhlých objevů a posunuje vědecké poznání do netušených hloubek, ve filosofii specializace buduje přehradu, které znemožňují orientovat se v celku filosofického vědění. Filosofie ztrácí svou univerzalitu. Stoupenci jednotlivých filosofických směrů cizelují terminologii, v níž se jejich myšlení pohybuje, tvoří nové pojmy (často pro staré obsahy) a pohybují se v jakýchsi rezervacích. Když si nezasevčenec hlásící se k jinému filosofickému proudu nebo i poučený laik chce tyto rezervace prohlédnout, spatří nápisy v neznámém jazyce, které mu nic neříkají. Filosofie zkrátka dospěla do situace, kdy si příslušníci tohoto cechu navzájem nerozumějí a skupinově si budují učenost na vlastní pěst. Kontakt s životem se vytrácí. Akademici nezřídka mlátí prázdnou slámu. A tento stav trvá již drahnou dobu. Když enfant terrible české filosofie Ladislav Klíma chtěl už před sto lety umístit do svého románu naprosto opovrženou postavu, přisoudil jí profesi univerzitního profesora filosofie.

A teď se paradoxně dostáváme k Erazimu Kohákovi. Kohák je dvojnásobným univerzitním profesorem filosofie – profesorem Bostonské a naší Karlovy univerzity – a k tomu ještě pracovníkem akademického institutu. Ale pozor – nic, co bylo dosud řečeno, o něm neplatí. Ani o tom opovržením hodném profesorském povolání. Kohák své žáky nepoučuje, vede je, vychovává, vštěpuje jim hodnoty, v něž sám věří a které považuje za obecně prospěšné. To nemá s výše zmíněnou klímovskou profesurou nic společného.

Kohák je filosof v původním slova smyslu – milovník moudrosti. Filosof typu Sókrata a Platóna, pro něž moudrost znamenala nejen usilovné hledání pravdy, ale i pravdy s hlubokým mravním základem, a to vše na pozadí trvalého zájmu o věci veřejné. Tato trojice cest spjatá v harmonickou jednotu charakterizuje jeho celoživotní úsilí. Vyžadovalo by hodně času vypočítávat všechny Kohákovy vědecké i mimovědecké aktivity od originálního rozpracování Husserlova fenomenologického odkazu přes naléhavé výzvy k ochraně životního prostředí až po průkopnické úvahy o filosofii českých dějin. Ve všech těchto aktivitách se plně angažuje celá Koháková osobnost. Kohák není rétor a šířitel nezávazných receptů. Za vším, co říká, stojí bohatá celoživotní zkušenost, opírající se nadto o transcendentní záruky.

Jestliže se například takzvané ekologické hnutí někdy uchyluje k propagandistické rétorice a argumenty čerpá z druhé ruky, Kohák ví, co míní, když mluví o životním prostředí. Jeho dlouholetý, programově zvolený pobyt uprostřed panenské americké přírody v obydlí, které si sám zbudoval, je zárukou autentičnosti jeho rad, jak chránit to, v čem je nám určeno žít. Stejně je tomu tak, pokud jde o jeho vztah k českým dějinám. Desítky let prožitých v emigraci neoslabily, ale posílily vědomí příslušnosti ke vzdálené vlasti, jak mu toto vědomí vstúpila rodinná demokratická tradice, a proto od chvíle, kdy mu to změněná politická situace umožnila, začal doma probouzet úctu k nesporným hodnotám české minulosti, na něž se i mnoho našich intelektuálů dívalo a stále dívá skepticky. Koháková filosofie českých dějin založená na masarykovské filosofii humanity je všestranně vědecky zdůvodněná a také obhájena v zatím poslední jeho knize *Domov a dálava*, jejíž význam z ní činí – podle mého názoru – knihu roku.

A tak vysoké vyznamenání, jehož se dnes Erazimu Kohákovi dostává, přichází do dobrých rukou.

Prof. dr. Josef Zumr, DSc., Filosofický ústav AV ČR, 18. XI. 2009

3.5 Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových

Jubilejní 15. Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových se konal ve dnech 11.–13. září opět v penzionu Jurica v Bobrovci.

Narozdíl od loňska letošní akci přálo počasí, celou cestu do doliny Parichvost bylo hezky, u mohyly dokonce svítilo sluníčko. Počasí se pokazilo až při sestupu početnější skupiny účastníků. Několik lidí ale neodolalo a vyšli si na hřeben, kde je zastihla bouřka a déšť.

3.5.1 Jste zoufalí ze situace v České republice? Zajedte si na Slovensko!

Text příspěvku Martina Říhy, který přednesl na závěr večerní besedy členů české i slovenské STUŽ v rámci tradičního Memoriálu Josefa a Petry Vavrouškových po výletě do doliny Parichvost jako výraz

vděčnosti za konání této každoroční akce, která nám dovoluje nejen zavzpomínat na Josefa a Petru Vavrouškových, ale přijít i na jiné myšlenky, utahat těla, ale osvěžit duše, vyprahlé děním v Česku.

Od chvíle, kdy se podařilo ČSSD, KSČM, třem trotlům z ODS a dvěma kravám ze Strany zelených v polovině českého předsednictví EU shodit koaliční vládu ODS, KDU–ČSL a Strany zelených, žije mnohý český občan v každodenním strachu, co na něj zase vyjukne za nejasnost, pokud otevře noviny, rádio nebo televizi. Prvotní příčina světové bankovní krize nás sice minula, ale její hospodářské důsledky nikoliv, jak se dalo čekat. K tomu ještě povodně, tornáda, kůrovcová kalamita nejen na Šumavě, růst počtu gayů a lesbiček v celém světě (tedy globální oteplování). Provizorní vláda nestačí na krizi, na nutné legislativní změny, na úsporný státní rozpočet pro příští rok, nová vláda se však díky ústavní krizi spíše vzdaluje, než přibližuje, stejně jako „předčasné“ volby. Politici se chovají jako nevychovaní fakani na pískovišti. S rozkoší šlapou nejen jeden druhému v bábovičkách, ale i ve zbytcích naší trpělivosti, tolerance a respektu k institucím. Věcem a zájmům veřejným, tedy celé občanské pospolitosti státu společným se nevěnují ani náhodou a už to ani nepředstírají. Rvou se o koryta, o možnost zneužívat svěřenou moc a veřejné rozpočty pro své soukromé a skupinové zájmy, o vlivy na soudech, státních zastupitelstvích, v policii, bezpečnostních službách. Lze nabýt dojmu, že slovo „volby“ není odvozeno od slovesa „volit“, ale od sousloví „dělat z lidí voly“. Slibuje se nemožné, odpovědnost za budoucnost, za podmínky života dalších generací aby člověk mezi politiky pohledal – jakoby se volebním heslem všech stalo „po nás potopa – hlavně že my budeme za vodou“. Nikdo se nebojí lidské paměti, nikdo si nepřipouští, že by měl po čase ze slibů skládat účty. Nikdo nechce být zvolen i příště, projeví-li se jako uvážlivý a odpovědný člověk. Nakrást dost si lze i za jediné funkční období. Systém kolektivní nezodpovědnosti, pokleslé morálky, práva, nikoliv spravedlnosti a jen pro někoho, prostě hnus. Už ani na ty volby není spolehnutí. Budou vůbec? A kdy? Až to dovolí Ústavní soud? Až se obrátí voličské preference stran podle průzkumů závislých a podezřelých ústavů pro výzkum veřejného mínění? Frustrace občanů a voličů dosáhla stupně, kdy mnozí opět začínají uvažovat o emigraci na Západ. Jak z toho nešťastného kola ven? Jak se dostat mimo dosah neblahých politických i hospodářských zpráv, špíny bulváru, nekulturnosti, české závisti, malichernosti a zloby? Zavřít se na chalupách a chatách bez novin, rádia a televize? Pro jistotu i bez elektrického proudu, aby nás neštvál ČEZ?

Máme proto řešení! Zajedte si na víkend na Slovensko!

Ne jen dálnice a automobilky tam rostou rychleji, než v ČR. Mají vynikající vodáky i jiné sportovce. Už i ten fotbal a hokej tam mají lepší. Platí už eury, což se u nás dá čekat nejdříve za 5 let. Netrpí mindráky, že jim svět nerozumí a ubližuje – perou se o své místo na slunci usilovněji a s větší národní hrdostí. Ne že by byli bez problémů nebo trapasů, ale mají je jaksi uměřené a v rozsahu, o kterém u nás můžeme jen snít jako o idylické minulosti. Nenaříkají, pracují, umí se bavit, jsou uvolněnější. Tak se to alespoň jeví ve světle zpráv, které my o Slovensku máme v Česku. Takže nikoliv k psychologovi nebo k psychiatrovi je třeba namířit své kroky s utrápenou myslí, ale sebrat se s pár kamarády a vyjet si do Západních Tater alias Roháčů, popovídat se slovenskými kamarády, to je ta správná terapie na náš splín. Dokonce, i kdyby se ukázalo, že je to spíš naše mizerná informovanost o dění ve Slovenské republice, že i oni mají své problémy a že to není tak ideální, jak to „zvonku vyzerá“, i to by naše vyprahlé duše potěšilo, že v tom nejsme sami a „všude je chléb o dvou kůrkách“.

Takže díky za tuto možnost vyjet si zaspívat za hranice našeho nyní smutného království!

3.6 Ekofilm – mezinárodní filmový festival o životním prostředí, přírodním a kulturním bohatství

Mezinárodní soutěž filmů, informativní promítání filmů nezařazených do soutěže, filmové přehlídky, projekce pro školy, promítání na přání všech přihlášených filmů, odborné a tvůrčí semináře, besedy s filmovými tvůrci, workshopy a další doprovodné akce. To byl letošní – jubilejní – XXXV. ročník festivalu Ekofilm, který byl věnován klimatickým změnám.

Do soutěže MFF Ekofilm byl letos přihlášen rekordní počet filmů – 225 snímků ze 40 zemí světa. Do vlastní soutěže postoupilo 53 vybraných filmů, které hodnotila šestičlenná mezinárodní porota ve složení:

režisérka *Alena Činčerová*, architekt *Vlado Milunić*, režisér *Michael Havas*, režisér *Ilja Ruppeldt* (Nový Zéland), režisér *Steve Lichtag* a dramaturg *Jacques Génot* (Francie).

Prezidentem festivalu byl *prof. Pavel Kovář*.

Stejně jako v předchozích ročnících, nabídl Ekofilm, kromě soutěžních filmů, také semináře, besedy s našimi i zahraničními hosty, výstavy, koncerty a jiné doprovodné akce.

Odborný program na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity vznikl ve spolupráci se studenty PF JU. Od 5. do 8. října probíhaly na fakultě projekce spojené s přednáškami a besedami.

Letošní návštěvnost festivalu byla také rekordní, Ekofilm navštívilo celkem 8 tisíc návštěvníků.

3.6.1 Oceněné filmy

V sobotu 10. října se konal v Městském divadle v Českém Krumlově slavnostní večer s předáváním cen 35. ročníku MFF Ekofilm. Ceny byly uděleny ve 13 kategoriích. **Velkou cenu Ekofilmu a současně cenu diváků** získal film anglického režiséra Olivera Hodge „*Architekt odpadu*“. Šestičlenná mezinárodní porota nejvíce ocenila mimořádně poutavý a vysoce profesionálně zpracovaný snímek. Film sleduje úsilí architekta Michaela Reynoldse, který v době celosvětově globalizačního konzumu staví levné, plně funkční domy z odpadu. Současně bojuje s byrokracií a zákony Nového Mexika. Dokument sleduje architektovu neúnavnou snahu zlegalizovat jeho alternativní stavby v Novém Mexiku.

- **Zvláštní cena mezinárodní poroty:** „Požehnaný hnůj – neobyčejný příběh hovínka“ (Francie)
- **Cena v kategorii publicistika, zpravodajství:** „Komu patří moře? Zápas o poslední zdroje“ (Německo)
- **Cena v kategorii dokument:** „Afgánské ženy za volantem“ (Slovensko)
- **Cena v kategorii vědecký, vzdělávací pořad:** „Quarks a spol.: Akrobati ve vzduchu – fantastické dovednosti ptáků“ (Německo)
- **Cena v kategorii volná tvorba:** „Evropské pexeso“ (Česká republika)

Ceny vyhlášovatelů festivalu:

- **Cena ministerstva životního prostředí:** „Marťan spasitel“ (Česká republika)
- **Cena občanského sdružení Ekofilm:** „Monsanto, váš velký bratr v podnikání“ (Francie, Kanada, Německo)
- **Cena statutárního města České Budějovice:** „Ekozločiny: zabijáci ozónu“ (Německo)
- **Cena města Český Krumlov:** „Natura Bohemica“ (Česká republika)
- **Cena Jihočeského kraje:** „Bhútán – hledání štěstí“ (Slovensko)
- **Cena studentské poroty:** „Slzy Konga“ (Česká republika)

3.7 Rok 2010 je vyhlášen Rokem biodiverzity

OSN vyhlásila rok 2010 Mezinárodním rokem biodiverzity. Cílem Mezinárodního roku biodiverzity je zvýšit informovanost, podpořit dobrou praxi a konkrétní projekty v ochraně přírody a zahájit společenskou diskusi o nezbytných krocích v období po roce 2010.

Rok biodiverzity na mezinárodní úrovni koordinuje sekretariát Úmluvy o ochraně biologické rozmanitosti (CBD), na národní úrovni je koordinací pověřen odbor mezinárodní ochrany biodiverzity (OMOB) Ministerstva životního prostředí ve spolupráci s odborem vnějších vztahů (OVV) a Národním koordináčním výborem.

Úkolem Národního koordináčního výboru bude vyjadřovat se k akcím k Roku biodiverzity, přicházet s novými nápady a podněty a připomínkovat komunikační plán, motto kampaně a webové stránky. V Koordináčním výboru budou zástupci jednotlivých odborů MŽP, resortních i nevládních organizací.

Koordináční výbor pro přípravu Roku biodiverzity se sešel poprvé 20. listopadu 2009. Pro používání loga kampaně zpracoval sekretariát CBD manuál, který je ke stažení na <http://www.cbd.int/2010/>

[logo/](#). Za používání loga v ČR je zodpovědné národní kontaktní místo pro CBD (OMOB) a OVV. Rok biodiverzity má již své webové stránky <http://www.cbd.int/2010/biodiversity/>, a od příštího roku bude informace k Roku biodiverzity na webových stránkách www.mzp.cz, odkud bude možno přejít na <http://chm.nature.cz/2010-rok-biodiverzity>.

Diskuse na jednání Koordinačního výboru se zabývala sloganem pro Rok biodiverzity v České republice a cílovými skupinami, na něž bude zaměřena pozornost při zpracování komunikačního plánu.

V závěru se členové výboru shodli na tom, že ve sloganu by se měla objevit slova pestrost a příroda a jako nevhodnější vybrali znění: „**Pro pestrou přírodu, pro budoucnost**“. Koordinační výbor také vybral 4 **základní cílové skupiny**, na které zaměří pozornost: široká veřejnost, obce, děti a mládež, odborná veřejnost/ uživatelé přírody. Zdůrazněno bylo zapojení dětí a škol prostřednictvím nevládních organizací.

Zahájení kampaně je stanoveno 11. 1. 2010, kdy se uskuteční tisková konference na MŽP.

OMOB a OVV připraví základní komunikační plán Roku biodiverzity, v němž budou vyznačeny hlavní akce.

PaedDr. Jiří Roth

3.8 Informativní zpráva z jednání Výboru pro Úmluvu o biodiverzitě

14. října 2009 se v budově Ministerstva životního prostředí uskutečnilo zasedání Českého výboru pro Úmluvu o biologické rozmanitosti a současně také Vědeckého poradního sboru při Českém výboru. Cílem jednání byly především informace o výsledcích českého předsednictví v Radě EU (CZ PRES). Dalšími body jednání byla informace o přípravách vyjednávání mezinárodního režimu ABS a informace o Mezinárodním roku biodiverzity 2010.

České předsednictví v Radě EU mělo pro oblast ochrany přírody a krajiny vytvořeny dvě pracovní skupiny Rady – J1 (WP ENV) a pracovní skupinu Rady J2 (WPIEI – Biodiverzita)

Informaci o pracovní skupině J1 (WP ENV) podala Mgr. J. Vavřinová.

Závěry Rady připravovalo CZ PRES ke dvěma dokumentům EK – k „Plánu Strategie EU pro invazivní druhy“ a pro „Střednědobé vyhodnocení akčního plánu EU pro biologickou rozmanitost za období 2006–2008 (BAPR)“.

První dokument zveřejnila Evropská komise (EK) 3. prosince 2008. Obsahuje přehled problematiky, popisuje příčiny i důsledky šíření invazivních druhů. Konstatuje, že současné legislativní zajištění je nedostatečné a navrhuje základní možné varianty legislativního řešení problematiky invazivních druhů v EU. EK v dokumentu navrhuje vytvořit vlastní strategii pro invazivní druhy do r. 2010.

Druhý dokument zveřejnila EK 16. 12. 2008. Ten obsahuje shrnutí nejdůležitějších aktivit a plnění všech cca 150 aktivit ve všech 4 klíčových oblastech, které byly stanoveny akčním plánem (BAP) z roku 2006.

Společné Závěry Rady byly jednomyslně schváleny na Radě EU dne 25. 6. 2009, přičemž jejich příprava začala již v únoru 2009. V Závěrech Rada kromě jiného požaduje dokončit soustavu Natura 2000 na souši a výrazně pokročit v navrhování území v mořském prostředí. Vyzývá Evropskou komisi, aby zhodnotila efektivitu integrovaného přístupu k financování Natury 2000 a zvážila finanční potřeby při přípravě nového rozpočtu EU. Závěrečná zpráva o naplňování BAP z roku 2006 bude zveřejněna v roce 2010 .

V závěrech se konstatuje, že financování monitoringu v ochraně přírody je nedostatečné, na národní úrovni výrazně tyto investice zaostávají za ostatními a zdůrazňuje se nutnost dlouhodobého monitoringu a sběru dat.

RNDr. Petr Roth, doplnil, že EK prezentovala první návrh dotazníku pro závěrečnou zprávu pro hodnocení naplňování BAP, který bude členským státům rozesílat na jaře 2010 a požádal o součinnost

ostatních resortů při jeho naplňování, neboť obsahuje také otázky, které se netýkají jen problematiky resortu životního prostředí. Také dodal, že by EK měla začít přemýšlet o vytvoření evropského nástroje pro dofinancování monitoringu, jelikož se jedná o povinnost vyplývající ze směrnic EU.

Druhá část Závěrů Rady potom rozhoduje, že EK má do roku 2010 vytvořit novou komplexní strategii EU pro invazní druhy 2010, která bude obsahovat nové legislativní prvky. To umožní EK navrhnout novou legislativu. Strategie by měla řešit prevenci zavlékání související s obchodem, principy včasného varování, monitoring, likvidaci a potlačení druhů a rovněž obnovu narušené biodiverzity tam, kde to bude vhodné a nutné. Měl by být vytvořen informační systém a systém včasného varování, stejně jako seznam invazních druhů. (prezentace viz na www.chm.nature.cz).

RNDr. Jan Kučera, CSc. dále informoval, že v průběhu CZ PRES se projednával návrh nařízení o obchodování s produkty z tuleňů. Problematika se začala v pracovních skupinách WP ENV projednávat již od roku 2008. Za CZ PRES bylo nařízení přijato, v září bylo podepsáno a bude publikováno v úředním věstníku EU a platit by mělo v červenci 2010. Problematika spadá pod problematiku CITES, provádění nařízení bude probíhat v rámci naplňování CITES na národní a úrovni EU. Důvodem přijetí tohoto nařízení byl tlak veřejnosti na zamezení zabíjení tuleňů ve třetích zemích. Průběh diskusí byl sledován také za hranicemi EU – návrh se nelíbil Kanadě, která argumentovala tím, že přijetí nařízení znamená zásah do obchodních práv v rámci WTO. Problém s nařízením mělo Dánsko, kvůli Grónsku, kde probíhá nejen lov tisíců tuleňů ročně, ale také zpracování kůží. Lov probíhá také ve Švédsku a Finsku, ale ne v takovém rozsahu. Výsledkem nařízení je tedy zákaz obchodování s výrobky z tuleňů v celé EU od roku 2010. Zákaz se týká i jejich dovozu do unie. Nařízení zakazuje uvádět produkty z tuleňů na trh za účelem komerčního zisku. Výjimka je povolena jen pro produkty z tuleňů, které tradičním způsobem kvůli obživě uloví inuitské a jiné domorodé komunity. Nařízení se vztahuje na všechny druhy ploutvonožců.

Ing. Helena Bendová podala informaci o práci na Směrnici o půdě. Diskuse byla zahájena na úrovni EU již v roce 2002, avšak mezi členskými státy se nepodařilo dosáhnout shody. V EU platí pouze Tematická strategie ochrany půdy. Ani v průběhu CZ PRES nebylo dosaženo shody nad textem, přestože byl již značně upraven. Směrnice by měla řešit také plošnou ochranu půdy. Všechny členské státy zdůrazňují nutnost ochrany půdy, ale žádný nechtěl její ochranu považovat za závaznou. V listopadu 2007 se směrnicí zabýval evropský parlament, přijal k ní tolik pozměňovacích návrhů, že celý text dost podstatně přepsal. V prosinci 2007 pak o směrnici jednali ministři životního prostředí členských zemí EU. Nedošli ke shodě, ministři z Německa, Rakouska, Francie, Holandska a Británie odmítli kompromisní návrh a projednávání směrnice bylo zastaveno. Podle německého ministra, zástupce blokujícího státu, není směrnice plně v souladu se zásadou subsidiarity. Rakousko tvrdí, že ochrana půdy je v působnosti jeho spolkových zemí a není možné ji přenášet na spolkovou úroveň, jak požaduje směrnice. Nakonec Německo získalo na svou stranu Maďary a Polsko. CZ PRES na jednání Rady v červnu prezentovalo pouze zprávu o pokroku.

Informaci o pracovní skupině Rady J2 (WPIEI – Biodiverzita) podala opět Mgr. Jana Vavřínová. WPIEI – Biodiverzita je pracovní skupina Rady pro mezinárodní environmentální otázky - projednává stanoviska a koordinuje pozici celé EU k Úmluvě o biologické rozmanitosti a návazným jednáním. Skupina se v průběhu CZ PRES sešla 5x, diskutovala otázky nového Strategického plánu Úmluvy, který má být přijat v roce 2010.

Další problematikou byla otázka Přístupu ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z nich – především s ohledem na nutnost přijetí mezinárodního režimu ABS do roku 2010.

O problematice lesů a vyjednávání v Pracovní skupině WP Forest (pracovní skupina pro zemědělství) podal informaci Ing. Martin Baranyai, který zastupuje zájmy MŽP. Hlavním gestorem je MZe. Skupina se věnovala přípravám na zasedání FAO v Římě (COFO – Výbor pro lesnictví při FAO), které proběhlo v březnu 2009. Také se věnovala přípravám pozice EU na jednání UNFF 8. Jednání UNFF bylo připravováno v duchu titulu *Lesy v měnícím se prostředí* a jedním podtématem bylo *Lesy a ochrana biodiverzity*. Na jednání se nepodařilo dohodnout systém financování, rozvojové země (G 77 + Čína) požadovaly pro lesy nový globální fond, rozvinuté země v čele s EU si uvědomují, že investic tímto směrem je více než dost,

ale je nutné je efektivně využívat .

Poslední problematikou WP Forest bylo vyjednávání návrhu nařízení k Akčnímu plánu EU pro vymahatelnost práva, správu a obchod v lesnictví. Ten od roku 2005 funguje na principu dobrovolných dohod. Přestože CZ PRES věnovalo problematice mnoho času, připravilo tři upravené verze nařízení, nepodařilo se dosáhnout shody. Evropský parlament se také problematice věnoval a k návrhu nařízení uplatnil 73 pozměňovacích návrhů. Ing Baranyai prezentoval český model prosazování práva v lesnictví.

O zasedání mezinárodní velrybářské komise informovala RNDr. Pavla Hýčová.

61. zasedání mezinárodní velrybářské komise předcházela předjednávání EU v Bruselu a také CZ PRES na základě mandátu vyjednávala za EU přímo na jednání rozhodnutí Rady přijatého 2. 3. 2009. Na jednání se projednávala žádost Dánska o navýšení kvóty lovu pro obživu domorodců o 10 kusů keporakaka. Vědecký výbor potvrdil, že ulovení takového počtu neohrozí populaci druhu. Dánsko zároveň dobrovolně snížilo kvóty ostatních lovených velryb podle doporučení vědeckého výboru. EU patří ke skupině států požadujících důslednou ochranu velryb a jsou proti uvolnění moratoria na komerční lov.

O dalších aktivitách CZ PRES podal informaci RNDr. Petr Roth. První akcí českého předsednictví na území ČR bylo jednání Evropské platformy pro strategii výzkumu biodiverzity (EPBRS) 19.–22. 5. 2009 v Praze – Průhonících. Jedná se o uskupení, které každé pololetí předkládá Evropské komisi návrhy pro výzkum v biodiverzitě. Zaměřené bylo na sběr dat o biodiverzitě, taxonomii, sdílení informací, propojení taxonomie a ochrany přírody. Akce byla pořádána MŽP a Botanickým ústavem AV ČR.

Druhým jednáním byla konference o Přírodních a přírodě blízkých oblastech (Wilderness), konaná 27. –28. 5 2009 v Praze. Konference přijala „Poselství from Prague“ – závěrečný dokument, který doporučil Evropské komisi péči o tato území, zdůraznil nutnost jejich ochrany, dalšího výzkumu a také vytvoření registru těchto oblastí. Cílem konference nebylo vyřešit celou problematiku ochrany divočiny v Evropě, nýbrž zahájit diskusi.

Poslední jednání bylo zasedání ředitelů ústředních orgánů ochrany přírody 8.- 10. června 2009 rovněž v Praze. Jednání se týkalo problematiky naplňování „přírodních směrnic“ – v souvislosti s Naturou 2000. Diskutovalo se o naplňování článku 6. 3 Směrnice o stanovištích – posuzování plánů, programů a záměrů, u nichž nelze vyloučit významný vliv na lokality soustavy Natura 2000. Dalším diskusním tématem byl monitoring a sledování evropských fenoménů podle směrnice o stanovištích. Ředitelé se také zabývali globálními a evropskými vizemi pro ochranu biodiverzity po roce 2010 a otázkami financování monitoringu ochrany přírody.

Ing. Vlastimil Zedek podal informaci o přípravě vyjednávání mezinárodního režimu pro genetické zdroje v rámci CBD, který má být vyjednaný do roku 2010, s největší pravděpodobností ve formě závazného protokolu pod Úmluvou o biodiverzitě. Jeho přijetí by mělo znamenat standardizaci podmínek u mezinárodních transakcí s genetickými zdroji a efektivnější sdílení přínosů. Přijetí závazného režimu bude znamenat jeho implementaci na národní, ale i EU úrovni. V případě EU by se mělo jednat buď o nařízení nebo směrnici transponovanou do českého právního řádu. Přestože se problematika týká především genetických zdrojů v gesci MZe, je hlavním gestorem problematiky v ČR Ministerstvo životního prostředí.

Ing. Zuzana Drhová, Ph.D., v závěru jednání Výboru informovala o tom, že rok 2010 je OSN vyhlášen Mezinárodním rokem biodiverzity. Porada vedení MŽP schválila proto problematiku ochrany biologické rozmanitosti jako hlavní komunikační téma pro rok 2010. Aktivity MŽP by tedy měly být zaměřeny na problematiku ochrany přírody a krajiny (včetně takových akcí jako je Ekofilm). Do konce roku 2009 bude znám seznam akcí a aktivit, které budou v příštím roce probíhat a to nejen přímo pod MŽP, ale také prostřednictvím našich resortních organizací, správ národních parků a chráněných krajinných oblastí. Bude ustaven koordinační výbor složený ze zástupců ostatních resortů, resortu životního prostředí a nevládních organizací. Ing. Drhová vyzvala přítomné k zapojení do aktivit týkajících se roku biodiverzity.

PaedDr. Jiří Roth, člen Výboru za STUŽ

4. Zprávy z poboček

4.1 Zpráva o činnosti českolipské pobočky STUŽ v roce 2009

Miroslav Hudec, předseda pobočky

Částečně jsme činnost pobočky zmínili už ve Zpravodaji STUŽ 1/2009, v příspěvku „Masarykovská drobná práce v boji o zeleň“. Popsali jsme v něm na konkrétním případu, že i oficiální správní orgány, které leckdy (už zase!) nejsou mírně řečeno nadšeny, když do záležitostí ochrany životního prostředí mluví občané, se z nezbytí s tímto faktem smiřují a nezřídka i jejich stanoviska a požadavky zahrnují do podmínek realizace záměrů, s nimiž přicházejí podnikatelské subjekty.

Jindy podobně reagují i samotné firmy. V loňské výroční zprávě pobočky jsme zmiňovali záměr zdejších Provodínských písků a. s. zvýšit těžbu sklářské a slévárenské suroviny nad 1 milion tun ročně a s tím spojené dosti závažné zásahy i do krajinného rázu části Máchova kraje. Snad jedním z nejvážnějších mělo být přemostění železniční trati v Srní, aby po něm a po nově postavené cestě firma mohla převážet vytěženou surovinu do několik kilometrů vzdálené úpravny v Provodíně. Jde o oblast tzv. Jestřebské rovinky, typicky ploché krajiny s chudými borovými lesy a vystupujícími pískovcovými bloky, v níž by most působil jako pěst na oko. Ostatně jeden takový byl již před lety postaven u zdejšího nádraží (firma jej ovšem nemůže využít, protože by překračovala řadu hygienických limitů v zastavěné části obce), takže existuje naprosto reálná představa, o jak velký zásah by šlo. Opakovaně jsme na to upozorňovali a navrhovali alternativní řešení, např. využití železniční vlečky pily, která těsně sousedí s těžebním prostorem. Nejnověji jsme se dozvěděli, že firma od záměru stavět most velmi pravděpodobně ustoupí, protože získala souhlas Českých drah ke zřízení klasického přejezdu. Jistě v tom mohly sehrát svou roli i ekonomické důvody, stejně tak ale obavy z dalších námitek STUŽ, přinejmenším z prodloužení celého povolovacího procesu a v důsledku toho možných ekonomických ztrát. V minulosti se totiž již podařilo dosáhnout alespoň dílčího ovlivnění záměrů firmy (např. omezení povoleného maximálního rozsahu odlesňované plochy při otvírání nového těžebního ložiska), typicky ovšem až na základě odvolání ke krajskému úřadu.

Nejnověji se pobočka poměrně rozsáhle vyjadřovala ke konceptu nového územního plánu České Lípy, přičemž napadla zejména jeho dopravní část, neuvěřitelně zastaralou a doslova odbytou zpracovatelem, kterému zjevně činila problémy i orientace ve městě (projevovalo se to například komolením názvů městských čtvrtí). Pro příklad lze uvést, že nakreslila vedení části městského rychlostního okruhu po samé hranici městského parku a přes přilehlé sportovní hřiště a dále čtvrtí, v níž se nachází několik škol a školských zařízení. Šlo o nepatrně pozměněnou trasu, jíž se tehdejší vedení města snažilo prosadit začátkem osmdesátých let minulého století (před 30 lety!) a s níž dokonce i tehdy narazilo, takže se jí nakonec muselo vzdát. Navrhované dopravní řešení by ještě zvýšilo fragmentaci města, například by vytvořilo bariéru na dosud celkem bezproblémovém přístupu od vlakového nádraží, a dokonce by zlikvidovalo téměř polovinu trasy jedné z cyklostezek, vybudované v České Lípě před několika roky. Tato část konceptu vzbudila i kritiku občanů na veřejném projednávání, na místní poměry dokonce až nezvykle silnou. Připomínky STUŽ zveřejnil také zdejší tisk. Vedení města se ke kritice vlastně nevyjádřilo, úředníci koncept hájili, kritika byla dokonce anonymně napadena v diskusi na internetovém serveru regionálních novin. Vše vypadalo, že koncept bude přes veškerou kritiku schválen s obvyklým chlácholením, že přece nejde o jeho konečnou podobu, že vše bude vyřešeno v další fázi zpracování územního plánu (dokonce ani SEA posuzující koncept neshledala větší nedostatky!). Nyní jsme se však dozvěděli (zatím neoficiálně), že krajský úřad vyslovil ke konceptu podobné připomínky jako STUŽ a že nedostatky v něm pokládá za natolik závažné, že bude požadovat jeho přepracování.

Pobočka STUŽ rovněž iniciovala intervenci ve věci připravovaného regionálního jízdního řádu Českých drah Libereckého kraje na rok 2010, protože existovalo podezření, že by mohl být na jedné z tratí zastaven provoz, jak se bohužel běžně děje v sousedním Ústeckém kraji, kde je omezování železniční dopravy součástí oficiální dopravní politiky pod heslem „autobusy jsou levnější!“ Naštěstí se podezření neprokázalo, nebo vedení kraje v důsledku poslanecké intervence od svého záměru upustilo.

Jeden z členů pobočky se účastnil také letní šumavské akce Hnutí Duha, podílel se na provozování infostánku u pramenů Vltavy. S Hnutím Duha, zejména s místní skupinou v České Lípě, pobočka spolupracuje dlouhodobě, některé akce v minulosti obě občanská sdružení pořádala společně, například cyklojízdy ke Dnům bez aut či ke Dni Země.

Přes uvedené záležitosti je ovšem stále těžištěm angažmá pobočky boj za zachování a pokud možno i rozšiřování zeleně ve městě, případně v blízkém regionu – dle toho, co aktivní členové pobočky časově stihnou. Do poloviny listopadu letošního roku se pobočka účastnila 36 řízení o povolení pokácet zeleň, převážně stromovou, která jsou již uzavřená. Dalších 17 v současnosti běží a je předpoklad, že budou dokončena do konce roku. Z dlouholeté zkušenosti lze odhadnout, že kolem deseti dalších ještě může být do konce kalendářního roku zahájeno, takže celková bilance pobočky v této oblasti může být zhruba šedesát řízení. Počet stromů povolených k pokácení ovšem je cca desetinásobný. V jediném případě bylo žádáno o skácení cca 300 stromů, v dalším třeba o padesát, nejčastěji pak o 2–5 stromů v jedné žádosti (v jednom řízení).

Jde o dosti namáhavou a časově náročnou činnost, zejména proto, že je třeba na místě shlédnout a ohodnotit dřeviny, o jejichž kácení je žádáno, někdy je nutná i opakovaná návštěva, zejména u nepřístupných soukromých pozemků, pokud se nepodaří žadatele zastihnout hned napoprvé. Navíc někteří žadatelé bydlí či mají pozemky s posuzovanými stromy v přidružených obcích, vzdálených i několik kilometrů.

Úspěšnost pobočky v této činnosti je střídavá, bohužel, často dost záleží na osobě žadatele. Pokud žadatel patří k místní elitě, je zřetelně vyšší pravděpodobnost, že mu bude kácení povoleno, byť máme leckdy značné pochyby o odůvodněnosti takového povolení. Rovněž hodně záleží na druhu stromu. Z katastru města pravděpodobně postupem času zcela vymizí topoly, a to i kdysi oblíbená štíhlá forma „Italica“, protože zdejší odbor životního prostředí razí zásadu, že do města nepatří, a povolení ke kácení dává, i když jde o stromy zdravé a perspektivní třeba na dalších deset let.

Na druhém místě ohrožených je pak bříza. Ve městě se o ní běžně rozhoduje dle zásady lidové dendrologie, inspirované nejspíše lesnickým podáním, že jde o strom „plevelný, o „nálet“. Přitom se zcela opomíjí, že mimolesní zeleň a žádosti o její kácení se posuzují na základě zákona 114/1992 Sb., který tyto pojmy vůbec nezná. Proto můžeme pokládat za zcela nevídané a za doslova bezprecedentní jedno rozhodnutí zdejšího odboru životního prostředí, čelícího tlaku pobočky, snažící se zabránit pokácení krásné zdravé břízy, posledního zbývajícího stromu na pozemku, značně navíc zatíženém blízkou frekventovanou dopravou. Nařídil totiž na pozemku náhradní výsadbu – břízy!

Pobočka zůstává stabilní, co se týče personálního obsazení, má 10 členů, tedy stejně jako v roce 2008.

5. Stanoviska, podněty, připomínky

5.1 Protikorupční výzva vládě ČR

STUŽ se připojila k Protikorupční výzvě vládě ČR

Vládě České republiky – V Praze 7. října 2009

Vážený pane předsedo vlády, vážení členové vlády,

dovolte, abychom se na Vás obrátili jménem **Oživení, o. s. a Transparency International – Česká republika, o. p. s.** s návrhem několika protikorupčních opatření, která by vláda mohla realizovat do předpokládaného ukončení svého mandátu v roce 2010. Tento společný návrh nevládních organizací, které se dlouhodobě zabývají potíráním korupce ve veřejné správě, obsahuje šest vybraných prioritních bodů protikorupční politiky. Tyto body považujeme nejen za důležité, ale zejména realizovatelné v časově omezeném mandátu vlády. V příloze tohoto dopisu jednotlivé návrhy stručně představujeme a zároveň Vám nabízíme spolupráci při jejich rozpracování.

Velice si ceníme deklarované ochoty vlády aktivně bojovat proti korupci a s potěšením nabízíme k realizaci navržených opatření naši součinnost. Chtěli bychom Vás informovat, že tento otevřený dopis

dáváme na vědomí rovněž veřejnosti, prostřednictvím jeho zveřejnění na webových stránkách našich organizací.

S přátelským pozdravem,

Tomáš Kramár, předseda Oživení, o. s.

David Ondráčka, ředitel Transparency International ČR

K tomuto otevřenému dopisu se připojily následující nevládní organizace:

- **Otevřená společnost, o. p. s.**, zastoupená ředitelkou Martou Smolíkovou
- **Iuridicum Remedium**, zastoupené jednatelkou Helenou Svatošovou
- **Nadace Open Society Fund Praha**, zastoupená ředitelem Robertem Baschem
- **Public Interest Lawyers Association**, zastoupená ředitelem Vítězslavem Dohnalem
- **Společnost pro trvale udržitelný život**, zastoupená předsedou Jiřím Dlouhým
- **Ekologický právní servis**, zastoupený členem výkonného výboru Pavlem Francem
- **Ateliér pro životní prostředí**, zastoupený členem výkonného výboru Pavlem Černoousem

Šest priorit protikorupční politiky vlády:

1) Elektronické aukce

Výběrová řízení na veřejné zakázky v praxi ČR trpí nízkou transparentností a korupcí. Negativními důsledky neefektivní kontroly ze strany státních institucí, veřejnosti, médií a podnikatelských subjektů jsou menší konkurence, manipulace s průběhem zadávacích řízení a výsledná neefektivita vynaložených veřejných prostředků. Současné zákonné povinnosti jsou nedostatečné pro realizaci skutečně otevřené soutěže, ve které by byla transparentně vybrána pro stát nejvýhodnější nabídka.

Proto vládě navrhujeme inovovat systémy zadávání veřejných zakázek na ministerstvech a ostatních orgánech ústřední státní správy tak, aby zakotvily povinnost primárně využívat moderní zadávací systémy typu elektronických aukcí. Takto lze v reálném čase plně využít principů otevřené podnikatelské soutěže s významným dopadem na finální výhodnost nabídky pro veřejné rozpočty a omezit prostor pro manipulace a korupční tlaky. V době finanční krize je to jeden z ideálních nástrojů veřejné správy k dosahování úspor. Poptávka vlády po elektronických službách tohoto typu by byla jasným signálem pro zadávací praxi ostatních subjektů veřejné správy v ČR a pozitivním stimulem pro rozvoj trhu s těmito elektronickými službami.

2) Zákon o veřejných zakázkách a koncesní zákon

Žádáme vládu, aby věnovala maximální pozornost novelám zákona o veřejných zakázkách (téma „černé listiny“) a zákona o koncesích (téma „projekty PPP“), které jsou v současné době projednávány v Parlamentu. Vláda by měla zajistit jejich přijetí v podobě předložené Ministerstvem pro místní rozvoj a dohlédnout na to, aby nedošlo během legislativního procesu k prosazení účelových změn, které by oba legislativní návrhy osekaly a připravily tak o funkčnost.

3) Registr dotací z národních i evropských zdrojů

Současná praxe rozdělování dotací ze státních i evropských dotačních titulů trpí politizací a klientelistickými a korupčními tlaky. Jedním z důvodů této situace je absence kvalitní informační databáze, která by obsahovala komplexní, přehledný a uživatelsky přívětivý přehled všech dotací poskytovaných státní správou, včetně fondů EU. Na takovém portálu by mohl každý občan, novinář či podnikatel snadno na jednom místě dohledat všechny vypsané dotační programy, všechny žadatele a příjemce, názvy projektů

a jejich stručný popis a poskytnutou částku. Používání registru by měla vláda doporučit také samosprávám. Realizaci tohoto opatření lze zajistit rozhodnutím vlády.

4) Depolitizace a profesionalizace státní správy

Kvalita výkonu státní správy je v ČR snižována dlouhodobou a silnou politizací. Nejen úředníci ústředních orgánů státní správy, ale i manažeři státních firem a členové mediálních rad jsou vybíráni a odvoláváni podle stranických zájmů a dohod, spíše než na základě odbornosti a hodnocení dosavadních výsledků. To se negativně projevuje na postupné ztrátě objektivitu a racionalitu v řízení jednotlivých agend. Preference úzkých a krátkodobých politických zájmů na úkor zájmů veřejných je zřejmá zejména na ministerstvech, jejichž řízení trpí nekonceptností, častými změnami priorit a nízkou efektivitou.

ČR je poslední zemí EU, která nemá regulován vztah administrativy a politické reprezentace při výkonu státní správy, kvůli odkládané účinnosti již přijatého služebního zákona. Žádáme proto vládu, aby připravila a odstartovala proces depolitizace a profesionalizace státní správy tím, že vypracuje návrh kvalitní legislativní úpravy postavení úředníků. Měl by obsahovat principy moderní demokratické správy s garancemi odborné nezávislosti v rozhodování úředníků a personálního obsazování na základě profesních dovedností.

5) Vymahatelnost zákonů o územních samosprávných celcích

Zákony upravující fungování územních samosprávných celků v ČR (o obcích, o krajích a o hl. m. Praze) obsahují všechny důležité zásady pro jejich kvalitní fungování. Některé ze zásad jsou však uvedeny pouze obecně a bez možnosti vymáhat jejich naplňování. V praxi často uplatňovány nejsou a v některých případech jsou dokonce systematicky zneužívány (zejména při nakládání s majetkem). Obecní zřízení tak trpí dysfunkcemi, které je možné napravit pouze novelizací těchto norem.

Absence účinné, státem garantované kontroly rozhodování a hospodaření samospráv přenáší toto břemeno zejména na občany a zastupitele, kteří však mají velmi omezené zákonné možnosti.

Přístup zastupitelů k informacím z vlastního úřadu a organizací zřízených, založených či vlastněných samosprávou je v praxi nevymahatelný, stejně tak je nevymahatelná osobní odpovědnost za nezákonná rozhodnutí či způsobené škody v případech, kdy vedení samosprávy tuto odpovědnost vymáhat odmítá. Domáhání se neplatnosti nevýhodných a nezákonných smluv je v praxi též vyhrazeno pouze vedení samosprávy, které však takové smlouvy uzavírá.

Žádáme proto vládu, aby navázala na kroky učiněné předchozí vládou a připravila kvalitní novelu zákonů o obcích, krajích a hl. m. Praze, která by zajistila lepší vymahatelnost a tím také efektivnější nakládání s veřejnými prostředky na úrovni samospráv.

6) Zrušení „anonymních“ akcií na majitele

Netransparentní forma akcie na majitele v listinné podobě je jednou z hlavních příčin neprůhledných vlastnických vztahů akcionářů obchodních společností zřízených v ČR. Tato forma cenného papíru zajišťuje anonymitu jejímu majiteli a zneprůhledňuje majetkové vztahy ve vlastnické struktuře akciové společnosti. Vysoká četnost úspěšnosti těchto neprůhledných společností v soutěžích o veřejné zakázky posiluje podezření o vazbách skutečných majitelů akcií na veřejné funkcionáře, kteří mají vliv na výsledky tendrů.

Je sporné, zda hlavní zásady zákona o veřejných zakázkách dovolují omezovat účast v soutěži o veřejnou zakázku společností s netransparentní strukturou vlastníků. Absence centrálního depozitáře v ČR zamezuje evidenci skutečného majitele cenného papíru na majitele, byť v zaknihované podobě. Proto navrhujeme vládě, aby iniciovala legislativní změny v zákoně o cenných papírech a v obchodním zákoníku, které by zakázaly formu vlastnictví akcií na majitele a přispěly tak ke kultivaci tržního prostředí.

5.2 Ekologové pokračují v úsilí za záchranu hradeckých slavíků a stromů

Tisková zpráva Východočeské pobočky STUŽ ze dne 21. 9. 2009.

Probíhající výstavba koupaliště v Hradci Králové u Všesportovního stadionu má daleko větší dopad na městskou přírodu, než se předpokládalo.

Potvrzením této obavy je rychle se zhoršující stav cenného olšového stromořadí mezi vlastní stavbou a asfaltovou parkovací plochou, stromořadí, které má být podle projektu z větší části zachováno. Ekologové z neziskových organizací i odborníci na městskou zeleň z Technických služeb města Hradce Králové se shodují, že hlavní příčinou usychání těchto mimořádně vzrostlých stromů je zřejmě pokles hladiny spodní vody v důsledku stavebních prací. Ing. Daniel Jeřábek, vedoucí správy městské zeleně, čištění města a správy hřbitovů, i jeho spolupracovník Josef Smetiprach připomínají ještě další negativní faktory, jako je pokročilá stáří stromů a jejich možné zasažení parazity. Každopádně, osud tohoto stromořadí se zdá zpečetěn.

„Ohrožená se jeví i hnízdní lokalita slavíka obecného (ohrožený ptačí druh) mezi budoucím koupalištěm a řekou Orlicí“, domnívá se zkušený ornitolog Ivan Tláskal ze Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ), který tuto terénní schůzku uskutečněnou 17. září tohoto roku inicioval. Starosti mu dělá rovněž osud převážně lipové aleje zpevňující povodňovou hráz mezi sportovním areálem Slávia a řekou Orlicí, kde další část společné prohlídky pokračovala. Upozornil pracovníky správy městské zeleně na zdejší výskyt mnoha druhů ptáků, kteří hnízdí v dutinách stromů (několik druhů sýkor, brhlík, žluna zelená), a dále žluvy hajní, a na v tomto roce zaznamenané hnízdění dokonce třech párů slavíka obecného. „Naší prioritou je zajištění bezpečnosti chodců a cyklistů“, říká Ing. Daniel Jeřábek, „neboť stav stromů v této aleji je alarmující a vyžaduje celkovou rekonstrukci“. Jinak řečeno vykácení.

Důraz ekologů na zachování bohatství městské přírody se tu tak střetává s pragmatickým přístupem městské správy. Ing. Adam Záruba z ČSOP „Orlice“ proto navrhl jakýsi kompromis spočívající v postupné výměně stromů v tomto krásném koutu města. Padl i návrh na vykácení pouze těch stromů, které představují zvýšené nebezpečí v podobě vyvrácení, aby tak řada stromových dutin mohla zůstat pro ptačí obyvatele zachována.

I přes různé pohledy na problematiku městské přírody byla schůzka užitečná a obě strany, jak ekologové z obou neziskových organizací, tak i zástupci správy městské zeleně, se na závěr dohodli na dalších oboustranných konzultacích, které napomáhají k vzájemnému pochopení a vyjasnění případných nedorozumění.

Ivan Tláskal a Miroslav Petr, Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ), východočeská pobočka, Hradec Králové

5.3 Vyjádření k oznámení záměru „Letiště Vodochody“ (kód MZP257) pro zjišťovací řízení v rámci posuzování vlivů na životní prostředí (EIA)

(Ministerstvu životního prostředí)

K výše uvedenému oznámení záměru přebudovat podnikové letiště Aero Vodochody na další mezinárodní komerční letiště v prostoru Prahy a Pražského regionu podáváme po prostudování obsahu oznámení a informace MŽP č.j. 7555/ENV/09 ze dne 20. 2. 2009 k tomuto oznámení následující vyjádření:

1. Považujeme za neuvěřitelné, že podle rozdělovníku informace k oznámení nebylo osloveno také Hlavní město Praha, jehož správního území, prostoru a životního prostředí se záměr nesporně dotkne nejen vlastním leteckým provozem, ale i vyvolanou pozemní dopravní obsluhou. Požadujeme, aby i Praha byla požádána o vyjádření se k záměru, který se jí přes tvrzení MŽP o opaku v informaci dotýká.
2. Při plánované kapacitě 3,5 mil. cestujících ročně a při předpokládaném počtu přes 140 pohybů (vzletů a přistání) letadel denně půjde o letiště větší, než bylo letiště Ruzyně ještě začátkem 90. let minulého

století. Považujeme za zřejmé, že k posouzení vlivů takového záměru na životní prostředí a veřejné zdraví nepostačí obsah zveřejněného oznámení a požadujeme komplexní vyhodnocení vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví dle § 8 a následujících zákona č. 100/2001 Sb., v platném znění.

3. Oznámení je zpracováno tak, jakoby v prostoru Prahy a okolních obcí Středočeského kraje působila pouze zátěž způsobená tímto novým záměrem. Nezohledňuje synergické působení z toho vyplývajícího komplikovanějšího leteckého provozu v tomto prostoru, s vyššími nároky na koordinaci a řízení letového provozu v celé oblasti pro všechna letiště v severní části města a okolí, tzn. pro Ruzyni, Vodochody, Kbely, Letňany a patrně i Sazenou, ne-li i Roudnici n. L., vzhledem k odlišným parametrům vzletových a přistávacích koridorů pro velká letadla, než jaká měla dosud zde provozovaná. Obtíže v koordinaci a řízení letového provozu na těchto letištích mohou způsobit delší setrvávání přistávajících letadel na vyčkávacích okruzích v nižších letových hladinách, s vyšší mírou obtěžování hlukem i emisemi škodlivin do ovzduší. Tento fakt musí dokumentace vlivů na životní prostředí zohlednit rovněž.
4. V souvislosti s tím požadujeme a považujeme za oprávněný požadavek, aby před vydáním stanoviska k tomuto izolovanému záměru byla MŽP požadována a předkladateli zpracována souborná studie výhledového uspořádání letecké dopravy v pražském a středočeském prostoru a o jejích celkových vlivech na životní prostředí a veřejné zdraví. Přitom by měla být vypracována ve smysluplných variantách, rozdělující leteckou dopravu mezi letišti Ruzyně, Vodochody, Kbely a případně i Milovice–Mladá tak, aby nikde v dotčeném území nebyly překračovány přípustné hodnoty hluku a imisí a aby z tohoto vyhodnocení vzešly i horní limity možné kapacity pro tato letiště, které nebudou smět být překročeny. Pak teprve posoudit předložený záměr s využitím výsledku předchozí studie.
5. Vyhodnocení vlivů jednotlivých škodlivin vypouštěných z leteckého i pozemního provozu letiště do ovzduší na veřejné zdraví musí kromě porovnání s limity přípustnými pro jednotlivé látky provést i hodnocení jejich synergického a dlouhodobého kumulativního působení a spolupůsobení s negativními účinky hluku. Vzhledem k faktu, že lidské i ostatní organizmy ve skutečnosti čelí všem těmto stressorům jediným obranným (imunitním) systémem, zaujímajícím proti nim jakousi „kruhovou obranu“, může být jeho odolnost překonána, i když jednotlivé negativní faktory jsou zdánlivě „v limitu“. Proto požadujeme tuto skutečnost v dokumentaci zohlednit a limity u jednotlivých škodlivin přiměřeně jejich počtu snížit.
6. Nesouhlasíme s předpokladem, obsaženým v oznámení, že pozemní dopravní zátěž dopravní obsluhou letiště se rozdělí v poměru 85 % do Prahy a 15 % do jiných směrů. Předpokládáme, že směrem ku Praze a na její vnější silniční okruh kolem ní půjde přes 90 % této zátěže, takže podstatně ovlivní její životní prostředí. Také proto by mělo mít Hlavní město Praha možnost se k oznámení vyjádřit.
7. Podstatně větší objemy pohonných hmot, prostředků pro odmrazování letadel a dalších provozních hmot, ale také odpadů včetně nebezpečných, než jsou na letišti používány dosud, vyžadují zaměřit se v dokumentaci kromě hluku a znečištění ovzduší také na ochranu půdy, horninového prostředí a blízkého toku Vltavy před kontaminací znečišťujícími látkami.
8. Záměr by vzhledem ke své závažnosti a umístění na pomezí dvou krajů měl být posouzen i z hlediska souladu s Politikou územního rozvoje ČR, s ÚPN VÚC Pražského regionu a se zadáním zpracovávaných Zásad územního rozvoje Středočeského kraje. Ani s jedním z těchto nástrojů územního plánování není, pokud je nám známo, v souladu a v případě akceptování by vyžadoval jejich změny.

Bez splnění těchto podmínek nemůže posouzení vlivů tohoto záměru na životní prostředí a veřejné zdraví splnit jeho účel, jak je dán v § 11, § 12 odst. 2 a § 22 (který byl sice později zrušen, ale jeho smysl nutno nadále respektovat, neboť byl přejet do Přílohy č. 2 zákona o EIA/SEA) zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí a v § 1, odst. 3, v § 2, § 5, v § 7 odst. 5 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění.

6. Názory, komentáře, úvahy

6.1 Příspěvek ke studii o uplatňování principů dlouhodobě udržitelného rozvoje v územně plánovací dokumentaci v ČR na příkladu hlavního města Prahy

Martin Říha, listopad 2009

Úvod

V České republice není zatím legislativně kodifikováno integrované plánování. Pokud se některá města či některé obce v ČR o vytvoření integrovaných plánů rozvoje u nás pokoušejí, napodobují příklady z jiných zemí, kde se takový princip již uplatňuje a nepřesahuje to zatím stádium „pilotních projektů“.

Český právní řád zdědil po předchozím režimu duální plánovací systém veřejné správy, vycházející z tehdejšího rozdělení rozvojových dokumentů pro správní celky krajů a obcí na „oblastní“ plánování (plánování či programování sociálně ekonomického rozvoje) a „územní“ plánování (plánování funkčního využití a prostorového uspořádání území). Koordinace záměrů a snah řídicích subjektů v obou těchto subsystémech a kompatibilita v nich přijímaných rozvojových dokumentů odvisely do roku 1989 a závisí dodnes zcela na sociální inteligenci, odpovědnosti a odborné erudici zpracovatelů a schvalujících orgánů. Nelze však říci, že by se pro vzájemnou provázanost, kompatibilitu a koordinaci záměrů v obou těchto plánovacích subsystémech ani po roce 1989 v legislativě nic neudělalo. Požadavek na vyhodnocení, zda záměry obsažené v plánech a programech sociálně ekonomického rozvoje státu, krajů, měst a obcí či jejich sdružení („mikroregionů“) jsou v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací (dále jen „ÚPD“), se objevil v závazné osnově pro zpracování takových plánů a programů podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, v platném znění a naopak. Nejdříve jen v zákonech o posuzování vlivů na životní prostředí č. 244/1992 Sb. a později č. 100/2001 Sb., a pak i v novém zákonu č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“) se objevil požadavek vyhodnocovat politiku územního rozvoje státu i ÚPD krajů (zásady územního rozvoje) a obcí (územní plány) z hlediska vlivů navrhovaného řešení na udržitelný rozvoj území. Součástí takového vyhodnocení musí dnes být podle přílohy stavebního zákona povinně i zhodnocení, zda navrhované řešení je v souladu s jinými koncepčními rozvojovými dokumenty EU, ČR i příslušného samosprávného celku (státu, kraje, obce) k sociálně-ekonomickému rozvoji, k ochraně životního prostředí a veřejného zdraví, a zda zajišťuje vyváženost mezi sociálním, ekonomickým a environmentálním pilířem dlouhodobé udržitelnosti vývoje řešeného území a podmínek života tamní občanské komunity.

Nový stavební zákon a jeho prováděcí vyhlášky však učinily pro cílenější a odpovědnější přístup k tvorbě politiky územního rozvoje (dále jen „PÚR“) coby rámcové koncepce na úrovni státu, pro ÚPD na úrovni krajů a obcí a pro zahrnutí aspektů dlouhodobé udržitelnosti vývoje v nich daleko více. Založil povinnost orgánů územního plánování zjišťovat a periodicky aktualizovat bohatou sadu charakteristických údajů o území v podobě měřitelných ukazatelů v územně-technické, sociální, ekonomické a environmentální oblasti, tzv. „územně-analytické podklady“ (dále jen ÚAP), umožňující monitorování vývoje těchto ukazatelů v čase a odhalování dlouhodobějších tendencí ve vývoji území a populace, v hospodářství, v podmínkách života. Nahradil tím dřívější zdlohouvou a subjektivní úvodní etapu „průzkumů a rozborů“ při pořizování změn nebo nové územně plánovací dokumentace. Umožnil tím také odvodit si od sledované sady jevů, jak je určuje vyhl. č. 500/2006 Sb. a její přílohy, i snadnější konstrukci indikátorů dlouhodobé udržitelnosti vývoje v řešeném území. Umožnil tím také rozlišit, které problémy v území je možné řešit nástroji a kompetentními orgány územního plánování a stavebního řádu a které je nutno řešit jinými nástroji, v kompetenci jiných orgánů veřejné správy. Povinnou součástí ÚAP je analýza silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb v území (SWOT analýza), a také disparit a nerovnováh v pilířích dlouhodobé udržitelnosti vývoje a mezi nimi. Z nich pak vyplývá závěrečná kapitola o problémech k řešení v ÚPD, příp. v jiných subsystémech veřejné správy.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu spolu se svými prováděcími vyhláškami šly v precizaci postupů, dříve do určité míry intuitivních a závislých hlavně na odborné erudici a zkušenosti pracovníků, ještě dál. Vyžaduje, aby prvotní sadu i následné periodické aktualizace údajů v ÚAP získal příslušný orgán územního plánování od toho správce dat, který za informatiku pro příslušný obor odpovídá a aby tento subjekt také protokolárně potvrdil jejich správnost a úplnost. Pokud je není možno od takového subjektu získat, musí být v ÚAP uvedeno, jak a kým byly nahrazeny. Zpřísnil také podmínky součinnosti jiných správních orgánů v procesu pořizování a schvalování územně plánovací dokumentace a v územním řízení. Založil totiž povinnost dotčených správních orgánů vyjadřovat se ve stanovených lhůtách, jinak je považováno stanovisko dotčeného orgánu za souhlasné a na později uplatněné není brán zřetel. Vyjádření uplatněná v rámci kompetencí dotčeného správního orgánu a opřená o konkrétní ustanovení zvláštního předpisu, podle něhož dotčený správní orgán hájí veřejný zájem, musejí být považována pořizovatelem ÚPD a územně-správním orgánem, který vydává územní rozhodnutí a stavební povolení, za závazná. Procesní pravidla pro pořizování a schvalování ÚPD umožňují vyjadřovat se dotčeným správním orgánům i veřejnosti podle stavebního zákona k návrhům zadání ÚPD, ke konceptům ÚPD, obsahujícím vyhodnocení vlivů navrhovaných řešení případně i ve variantách, k návrhu a k předkládacím dokumentům pro schválení. Podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí se mohou vyjadřovat k oznámení (zadání) ÚPD a k vyhodnocení vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví (dále jen „SEA“), které tvoří součást vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území (dále jen „VVURÚ“), pořízeného podle stavebního zákona. Právě v tomto vyhodnocení se obligatorně zkoumá mimo jiné i soulad s jinými nadřazenými nebo pro stejné území zpracovanými jinými koncepcemi, včetně strategií, koncepčních materiálů a programových dokumentů přijatých pro ochranu životního prostředí, jeho složek a veřejného zdraví na Evropské, celostátní či regionální úrovni.

Příklad hlavního města Prahy

Postup pořizování hlavních strategických dokumentů hlavního města Prahy.

Hlavní město Praha mělo k datu vstupu ČR do EU 1. 5. 2004 (a současně nabytí účinnosti zákona č. 93/2004 Sb., kterým byla povinnost vyhodnocovat vlivy na životní prostředí z celostátních koncepcí a územních plánů velkých územních celků rozšířena i na koncepcce a územní plány obcí), schválený Územní plán sídelního útvaru hlavního města Prahy (dále jen „ÚPn SÚ HMP“) z roku 1999 a Strategický plán hlavního města Prahy z roku 2000. Vyhodnocení vlivů na životní prostředí tyto plány nepodléhaly a nebyla zpracována ani jako „nadstandard“, který si pořizovaly některá města a obce ČR dobrovolně, pokud na základě takových dokumentů žádaly o příspěvky z tzv. „předvstupních fondů EU“ v rámci programů SAPARD, ISPA a PHARE, kde se soulad se SEA posouzenou ÚPD vyžadoval. Posouzeno nebylo ani prvních 5 vln změn územního plánu, zadaných a pořízených před tímto rozhodným datem. První skupina změn, která vyžadovala posouzení SEA, byla tzv. „6. vlna změn ÚPn SÚ HMP“, jejíž zadání bylo první schválené po tomto datu v roce 2004.

V roce 2004 byly v souvislosti se vstupem ČR do EU rovněž zahájeny práce na Aktualizaci Strategického plánu hlavního města Prahy (dále jen „ASPn HMP“), pro niž se již předpokládalo pořízení vyhodnocení SEA v souladu se zákonem č. 93/2004 Sb., jímž byl novelizován zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (dále jen „zákon o EIA/SEA“).

S nabytím účinnosti nového stavebního zákona k 1. 1. 2007 se podmínky pro územně plánovací činnost v ČR a tím i v Praze výrazně změnil. Zákon ukládal pořídit krajům a obcím do 3 let ÚAP, do 5 let nové ÚPD, nebo původní schválené podle starého zákona č. 50/1976 Sb., ve znění četných pozdějších novel, uvést do souladu s novým zákonem a jeho prováděcími vyhláškami. Praha je současně krajem i obcí; proto musí zpracovat jak ZÚR, tak nový ÚPn HMP. Tyto předem nereálné termíny byly sice v roce 2008 novelou stavebního zákona posunuty, ale Rada a Zastupitelstvo hlavního města Prahy uložilo tehdy bez ohledu na zjevnou nereálnost ředitelce odboru územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy (dále jen „OÚP MHMP“) a tím i Útvaru rozvoje hlavního města Prahy (dále jen „URM“) pořídit ÚAP, Zásady

územního rozvoje hlavního města Prahy jako kraje (dále jen „ZÚR HMP“) i ÚPn HMP tak, aby logicky navazovaly a přesto aby územní plán mohlo schvalovat v polovině roku 2010 ještě stávající Zastupitelstvo. Tak původní zákonný termín pro zpracování v největším a nejsložitějším městě ČR ještě o půl roku zkrátilo. Také u ZÚR HMP a konceptu nového ÚPn HMP se přitom počítalo s tím, že součástí bude VVURÚ. S nabytím účinnosti nového stavebního zákona musela být původní zakázka pouze na vyhodnocení SEA 6. vlny změn ÚPn SÚ HMP rozšířena na VVURÚ, tedy nejen vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví, ale i na podmínky ekonomického a sociálního rozvoje a jejich vyváženost.

Pokus vytvořit na přechodnou dobu do pořízení a vydání nového ÚPn HMP úplné znění ÚPn SÚ HMP ve znění pozdějších změn v podobě tzv. „změny Z 1000/00“, která měla obsahovat všechny předchozí schválené změny, dočasně ztroskotal. Stalo se tak na základě rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, že změna Z 1000/00, přestože obsahovala hlavně dříve schválené změny, nepodléhající vyhodnocení SEA, měla být vzhledem k zadání po 1. 5. 2004 sama posouzena alespoň ve zjišťovacím řízení k oznámení. Mimo jiné i proto, že v zadání byl i požadavek „upřesnit zákresy těch záměrů, pro které již v době zpracování existovala podrobnější a přesnější dokumentace“, což samozřejmě znamenalo i změnu obsahu dokumentace, nikoliv jen formy, jak byla původně zamýšlena. V současnosti tedy platí stále ÚPn SÚ HMP ve znění změn schválených před změnou Z 1000/00 v předchozích 5 vlnách změn nebo samostatně, ale už je v 10/2009 projednáno „opravené vydání“ této změny, které vytykávané nedostatky původního opatření obecné povahy odstraňuje, takže snad začne od listopadu znovu platit.

ASPn HMP byla v roce 2008 dokončena a vč. SEA projednána v souladu s požadavky zákona o EIA/SEA a v prosinci roku 2008 byla schválena. Byla a je považována za jeden z důležitých dílčích podkladů pro práce na ZÚR HMP a na konceptu nového ÚPn HMP.

Vyhrazený časový interval necelého 4,5 roku na pořízení ÚAP, ZÚR HMP i ÚPn HMP vedl k přijetí harmonogramu pořízení těchto dokumentů tak, že jejich zpracování a schvalování na sebe časově navažují tak, jak předpokládá stavební zákon, tedy že zahájení prací na další ÚPD nastane až po zpracování a schválení fáze předchozí. Část prací se překrývá, aniž by ale byla porušena logika věcné propojenosti a návaznosti. Umožnil to fakt, že jak práce na ASPn HMP, tak na ÚAP, ZÚR (vč. VVURÚ) a na konceptu ÚPn HMP, zajišťuje do značné míry tentýž tvůrčí tým ÚRM. Pro ASPn HMP a ZÚR HMP zpracoval obě VVURÚ tým pracovníků URM pod mým vedením, pouze VVURÚ konceptu ÚPn HMP, které vzhledem k měřítku plánu a podrobné regulaci funkčního i prostorového uspořádání území je nejsložitější a nejobsažnější, bylo zadáno externímu zhotoviteli.

ÚAP byly zpracovány ve 2 na sebe navazujících etapách. Nejdříve (do konce roku 2007) v rozsahu a míře podrobnosti odpovídající potřebě práce na úrovni kraje, což umožnilo zahájit práce na ZÚR HMP, teprve následně (do května 2008) pak v rozsahu a podrobnosti potřebné pro práci na úrovni Prahy jako obce a jejích městských částí. ÚAP se naštěstí neschvalují.

Již v průběhu prací na ÚAP byly zahájeny práce také na ZÚR HMP a metodou „ex ante“ současně na VVURÚ pro ně. Tyto práce byly dokončeny a veřejné projednání proběhlo v létě 2008, přičemž časově navazovalo i dokončení a projednání ASPn HMP (vč. SEA). Ještě před dokončením prací na ZÚR HMP a jejich VVURÚ byly pak zahájeny práce na tzv. 1. čtení konceptu nového ÚPn HMP, které skončily v lednu 2009. 1. čtení konceptu bylo projednáno v únoru – březnu jednotlivě s MČ Prahy a na tomto základě vzniklo k 31. 8. 2009 tzv. 2. (a poslední) čtení konceptu, na které bylo souběžně zadáno metodou ex ante a externí firmou zpracováno VVURÚ. Vyhotovení a veřejné projednání 2. čtení konceptu, upraveného dle akceptovaných připomínek MČ vč. VVURÚ proběhne do konce roku 2009, zahájení prací na návrhu na jaře 2010 a dokončení se předpokládá ještě v roce 2010. Nikoliv ovšem do voleb, takže schvalovat (vydávat) bude nový ÚP už nově zvolené Zastupitelstvo hl. m. Prahy.

Uplatnění principů dlouhodobé udržitelnosti rozvoje a provázanosti strategických dokumentů

Jedním z důležitých atributů procesu pořízení, zpracování, projednání a schvalování zde uváděných strategických rozvojových dokumentů, které si hlavní město prosadilo, je důsledné použití metody „ex

ante“ pro zpracování VVURÚ a v tom i SEA jak u 6. vlny změn původního ÚPn SÚ HMP, tak i u ZÚR HMP a u konceptu nového ÚPn HMP. To umožnilo účast pracovníků SEA – týmu a zhotovitelů sociálně – ekonomických částí VVURÚ při pracovních a koordinačních poradách týmů zhotovitelů ÚAP, ZÚR i konceptu ÚPn HMP, uplatňovat při nich podněty a připomínky a předcházet nedostatkům, které by se později projeví rušivě v obsahu nebo v časovém průběhu zpracování těchto dokumentů.

Dalším důležitým atributem prací na všech těchto dokumentech bylo sdílení společné informační základny o území, jevech v něm, o obyvatelstvu, jeho složení, aktivitách i o životním prostředí ve zpracovaných ÚAP. Společně využitelné tak byly pro další práci zejména závěrečné kapitoly, obsahující na základě SWOT analýzy v tzv. „Rozboru udržitelnosti rozvoje“ výčet nerovnováh mezi pilíři udržitelného rozvoje, jednak verbální výčet problémů k řešení, vč. jejich územní identifikace (lokalizace je ilustrována i v doprovodných mapových podkladech – problémových mapách) a rozlišení, zda jsou řešitelné nástroji územního plánování či nikoliv. Výčet problémů k řešení v ÚPD, vyplývající z ÚAP a řešitelných nástroji územního plánování, je uveden znovu v kapitole 4 textové zprávy k ZÚR HMP s tím, že na některé z nich reaguje už řešení navržené v ZÚR HMP jako kraje, řešení jiných odkazuje na podrobnost ÚPn HMP nebo dokonce urbanistických studií či regulačních plánů pro menší řešené území městských částí nebo jejich dílčích představbových (transformačních) nebo rozvojových ploch. Důležitou součástí textové části ZÚR HMP je zhodnocení souladu navrhovaného řešení s PÚR, schválenou vládou ČR jako celostátní koncepce v roce 2008.

Z VVURÚ pro ZÚR HMP, zejména z částí C, E a F a z jeho tabulkové přílohy 1 je patrné, že toto vyhodnocení se rovněž vztahuje k obsahu ÚAP, ale i k referenčním cílům z jiných koncepcí rozvoje na národní, regionální a lokální úrovni, zejména ke Strategickému plánu hlavního města Prahy a k jeho Aktualizaci, ale i k Strategii udržitelného rozvoje ČR, k Národnímu programu zdraví pro všechny a dalším koncepcím, vztahujícím se ke všem třem pilířům dlouhodobé udržitelnosti. ZÚR HMP byly projednány postupně s městskými částmi a obcemi na území Prahy jako kraje, je vypracován upravený návrh po vyřádkování jejich připomínek, získána jsou stanoviska MMR i MŽP a čistopis je v současnosti připravován ke schválení.

Koncept nového ÚPn HMP je po jednání s MČ a podnětech ze ZHMP zpracován u několika desítek dílčích lokalit ve 2 variantách. I to přispívá k naplnění principů udržitelnosti ve všech třech jejich pilířích a ke komunikaci zúčastněných subjektů, jakož i k demokratické volbě, co bude obsahem návrhu a pak čistopisu po schválení. Návrh pak obsahuje mimo jiné v textové části také přehled, jak byly splněny úkoly ze ZÚR HMP, směřující do ÚPn nebo do podrobnější ÚPD, takže je zřejmé, že kontinuita a provázanost všech těchto dokumentů nadále pokračuje. Je tak zajištěna i komplementárnost dalších nástrojů regulace funkčního využití a prostorového uspořádání území hlavního města Prahy ve veřejném zájmu, jako jsou současně zpracovávány „Plán péče o historické jádro hlavního města Prahy“ (jako památky zapsané na seznam světového kulturního dědictví) – zkráceně tzv. „Management Planu Pražské památkové rezervace“, souběžně zpracovaná a ZHMP již schválená Prognóza, koncepce a strategie ochrany přírody a krajiny hlavního města Prahy (vč. dokončené SEA, obojí pořizoval URM) a další specializované oborové dokumenty, pořizované jinými útvary města.

Jak jsem již uvedl, VVURÚ pro koncept ÚP hl. m. Prahy zpracovala externí firma – EKOLA group spol. s r. o. Praha. Je zpracována v souladu s rozdílným měřítkem, rozdílnou mírou obecnosti, resp. konkrétnosti a dělbou účelů mezi ZÚR a ÚP daleko podrobněji, než VVURÚ pro ZÚR hl. m. Prahy. Teprve porovnání všech těchto dokumentů ilustruje v celé komplexnosti záměr Hl. m. Prahy jako zadavatele důsledně odlišit, co která dokumentace má a může řešit, jak přispěje k harmonickému rozvoji Prahy jako kraje v širším územním kontextu Středočeského kraje a celé ČR a jak na úrovni města a jeho jednotlivých částí. Na tom nic nemění fakt, že tyto rozdílné úkoly a celkovou hierarchii zájmů řešených v jednotlivých stupních ÚPD bohužel často nechápe veřejnost a bohužel někdy ani MŽP.

Zpracovatelé ÚAP, vlastních ÚPD a jejich VVURÚ se shodli, že největším problémem Prahy a jejího dalšího harmonického rozvoje je na prvním místě neuspokojivá a za potřebami zaostávající dopravní infrastruktura a dopravní obsluha a na druhém enormní tlak na zastavování volných ploch zeleně ve městě i

v jeho okolí. Na tyto problémy se pak ZÚR hl. m. Prahy a koncept nového ÚP Prahy zaměřují především. Vytvářejí prostorové a funkční předpoklady pro zlepšení fungování MHD a PID, založené především na kolejových druzích dopravy (metro, tramvaje, větší zapojení železnice), na budování parkovišť systému P+R, na dobudování nadřazeného systému silniční dopravy tvořeného dvěma okruhy a soustavou propojovacích radiál a tím vytvoření podmínek pro progresivní regulaci vjezdu motorových vozidel do centra města, což už je ovšem mimo kompetence územního plánování. Závazné regulativy pak chrání stávající zeleň, příkazují povinné procento zeleně na pozemcích u nové výstavby a plán navrhuje vytvoření celoměstského systému zeleně, tvořeného zeleným pásem kolem města a zelenými klíny, zasahujícími od okrajů hluboko do organismu města a navázanými na zeleň v sousedním Středočeském kraji. V deficitních segmentech města je navrhována nová zeleň dokonce i na úkor orné půdy. VVURÚ prokazuje, že tento urbanistický koncept výrazně zlepšuje životní prostředí v centrální části města a podél některých stávajících přetížených komunikací v hustě obydlených částech města, aniž by v nových objízdných trasách vytvářel nové, technickými prostředky neřešitelné problémy v hlukové nebo imisní situaci znečištění ovzduší.

Všechny tyto dokumenty jsou projednávány s dotčenými správními orgány a s veřejností a nakonec projednávány a schvalovány v Radě a Zastupitelstvu hlavního města Prahy, které spolu s gešními odbory, které je vedení samosprávy předkládají, ručí za to, že nejsou vzájemně v rozporu a naopak synergickými a kumulativními účinky dále potencují harmonický sociálně-ekonomický a environmentální vývoj v hlavním městě Praze.

6.2 Státní energetická koncepce

Tvrdá opONENTURA. Resort životního prostředí naráží na snahy obcházet ekologické zákony a pravidla

Čestmír Klos – Převzato z týdeníku Euro

Redakci EURO se podařilo získat závažné připomínky k návrhu státní energetické koncepce. V rámci meziresortního řízení organizovaného ministerstvem průmyslu a obchodu je autoři novely obdrželi od ministerstva životního prostředí. Hledání kompromisu, o němž v rozhovoru pro EURO mluvil ministr životního prostředí Ladislav Miko (viz EURO 44/2009), má před sebou obtížně překonatelné překážky.

Trvale neudržitelný přebytek

Velký rozpor je už ve směřování novely. Ministerstvo životního prostředí je přesvědčeno, že státní energetická koncepce musí především sloužit občanům Česka a teprve v druhé řadě zájmům velkých energetických a těžbařských společností. Je pro něj nepřijatelné bourat města a obce, vysídlit jejich obyvatele, dále degradovat krajinu a životní prostředí občanů těžbou uhlí a uranu nebo vytvářet vysoce radioaktivní odpad pouze proto, aby Česko o několik desetiletí prodloužilo silný proexportní charakter své elektroenergetiky.

Ministerstvo životního prostředí ostře nesouhlasí s vizí, vyjádřenou v závěru novely: „*Významným prvkem energetické koncepce zůstává orientace na exportní charakter elektroenergetiky, s jadernou energetikou jako nejvýznamnějším zdrojem a významnou, byť postupně se snižující rolí uhelné energetiky.*“ Experti environmentálního resortu upozorňují, že tato idea je v přímém rozporu se zásadami trvalé udržitelnosti. Tvrdí, že zabezpečení „*trvale přebytkové výrobní bilance české energetiky*“, jak předpokládají úředníci ministerstva průmyslu, není v principu možné. Neboť jak hnědé a černé uhlí, tak uran jsou neobnovitelnými zdroji energie. A během několika desítek let budou jejich zásoby v Česku vyčerpány. „Návrh tak upřednostňuje střednědobé ekonomické zájmy dominantních energetických uskupení před ochranou neobnovitelných zdrojů a životního prostředí,“ píše se v připomínce.

Česko jako rozvojová země

Autoři připomínek jsou znepokojeni návrhem ministerstva průmyslu a obchodu zakonzervovat českou energetiku v současném stavu vysoké zranitelnosti vůči vnějším vlivům. Tu spatřují především ve

vysoké míře centralizace a orientace na řešení problémů pouze zvyšováním výroby. A jestliže předkladatelé koncepce navrhnou trvalý exportní charakter energetiky, je třeba podle mínění oponentů tento záměr jasně zdůvodnit. Píší: „*Ministerstvu životního prostředí nejsou známy žádné argumenty, které by převážily negativní dopady zejména těžby nerostných surovin na obyvatele a jejich životní prostředí v situaci, kdy vyrobená energie neslouží k uspokojování potřeb fyzických a právnických osob na území České republiky, ale je vyvážena. Česká republika by neměla přijímat strategie typické pro rozvojové země!*“ Český vývoz by se podle ministerstva životního prostředí měl zaměřit především na zboží s vysokou přidanou hodnotou a vysokou hodnotou vloženého znalostního kapitálu. „*Požadujeme, aby elektroenergetická bilance České republiky byla v dlouhodobém výhledu plánována jako vyrovnaná,*“ formulují autoři připomínek klíčový požadavek svého resortu. Zároveň upozorňují, že Česko je už nyní třetím největším vývozcem elektřiny na světě. Za první pololetí 2009 vyvezlo osmnáct procent doma vyrobené elektřiny. Jenže s energetikou jsou spojené škodlivé dopady na ekosystémy, zdraví lidí i na jejich majetek. Přestože jsou značné, nejsou tržně ohodnoceny. O jejich ocenění se teprve začíná vést diskuse. Podle studie Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy z roku 2004 činily roční škody způsobené českou elektroenergetikou 64 miliard korun (2,5 % HDP), přičemž ani tato studie nedokázala zahrnout veškeré relevantní dopady.

Konflikt v ovzduší

Návrh koncepce nerespektuje platné cíle v ochraně ovzduší. Nepočítá s přísnějšími limity oxidu siřičitého a oxidů dusíku, které předepisuje nová evropská směrnice o průmyslovém znečištění. A v rozporu s evropskou politikou projektuje i vysoké emise skleníkových plynů. Evropská komise počítá do roku 2050 s jejich redukcí proti roku 1990 o 80 až 95 procent, zatímco koncepce ministerstva průmyslu jen o polovinu. Koncepti chybí analýza dopadů směrnice o emisním obchodování. Ekologický resort upozorňuje, že není na místě počítat s neomezeným počtem povolenek. Bez postupné redukce povolenek by celý systém obchodování ztratil smysl.

Ve vzduchu visí i prolomení zákazu těžby černého uhlí ve Frenštátu pod Radhoštěm, a s ním zborcení místní krajiny, narušení vodního režimu a znečištění ovzduší. A to vše na území chráněné krajinné oblasti. Prolomení severočeských hnědouhelných limitů by podle autorů koncepce, ale k nelibosti jejích kritiků, provázely návrhy zákonů, směřující k ustavení institutu veřejného zájmu k přednostnímu využití tohoto uhlí v teplárnách. „Nesouhlasíme s povýšením zájmů těžařů nad zájmy ochrany přírody a nad zájmy vlastníků nemovitostí.“

Nepřekročitelné limity

Ministerstvo životního prostředí podpoří takovou energetickou koncepci státu, která bude reflektovat současný technologický a společenský vývoj. Moderní energetika musí nabídnout občanům a podnikatelům jistotu spolehlivých dodávek elektřiny, tepla a paliv s minimálními dopady jejich výroby, dopravy a spotřeby na životní prostředí. Energetika, jako hlavní producent skleníkových plynů, musí přispět ke snížení emisí o 80 až 95 procent do poloviny století. Hlavními nástroji k současnému dosažení obou cílů je snižování konečné spotřeby energie a zvyšování energetické efektivity, co nejširší zapojení domácích obnovitelných zdrojů energie a postupná, ale důrazná decentralizace energetiky. Tato opatření nehrají v moderní energetice pouze doplňkovou roli, ale jsou jejími základními pilíři.

Co podle environmentálních kritiků v „průmyslové“ energetické koncepci hlavně chybí? Různé varianty scénářů a jejich porovnání. Všechny však musí respektovat nepřekročitelné limity: „Systémově neplánovat žádné vývozy elektřiny. Bilance výroby a spotřeby musí být vyrovnaná. Vývoj konečné spotřeby energie musí odpovídat efektivnímu scénáři, který byl připraven pro Nezávislou energetickou komisi vlády (scénář E). V žádném scénáři nebude plánována výstavba jaderných elektráren v nových lokalitách.“ A nakonec má být záruka: „Nebudou prolomeny územní limity těžby hnědého uhlí v severních Čechách.“

6.3 Je na tom Praha opravdu tak špatně se životním prostředím?

Aneb, jiný pohled na studii společnosti Siemens „European Green City Index“, která v žebříčku 30 hodnocených měst přisoudila Praze 24. místo.

Společnost Siemens zveřejnila dne 8.12.2009, u příležitosti světového summitu o klimatu v Kodani, studii, podle níž je právě Kodaň nejzelenějším ze 30 hodnocených měst Evropy. V žebříčku podle hodnoty „zeleného indexu“ následovala města Stockholm, Oslo, Vídeň, Amsterdam a další. Praha se ocitla na 24. místě mezi ostatními městy střední a východní Evropy. Hodnocení provedla britská poradenská společnost Economist Intelligence Unit podle metodiky založené na 30 indikátorech sdružených v tématech: emise skleníkových plynů resp. CO₂, budovy a jejich spotřeba energie, doprava, odpady, vodní hospodářství, ale také postoje vedení měst k problematice životního prostředí.

Hned druhý den se v našich médiích objevily články s názvy jako: Praha se propadla v žebříčku zelených měst, je podprůměrná, má ovzduší jako v Kyjevě, je na tom špatně apod. Jak už to bývá, většina médií čerpala především z tiskové zprávy a některá neodolala pokušení to domácí Praze trochu opepřit. Málokdo nahlédl úplného textu studie, která byla na internetu rovněž zveřejněna (viz http://w1.siemens.com/press/pool/de/events/corporate/2009-12-Cop15/European_Green_City_Index.pdf). Pojdme to udělat nyní a pojdme se společně zamyslet nad některými fakty.

1. Zájem o problematiku životního prostředí a ochranu klimatu je od společnosti Siemens jistě chvályhodný. Načasování a způsob zveřejnění s ohledem na public relations lze pochopit. Můžeme se pouze dohadovat, zda by PR aktivity byly stejné, kdyby v žebříčku zvítězilo jiné město, než Kodaň hostící summit.
2. Za přínosné lze považovat rovněž zaměření na úroveň měst. Ve městech žije většina obyvatel Evropy a porovnávání států se věnuje řada jiných oficiálních aktivit. Pozitivním krokem je snaha o pokrytí více témat a využití sady indikátorů, nejen pro měřitelné hodnoty indikátorů současného stavu, ale i zahrnutí kvalitativního hodnocení přístupu vedení měst k ekologické problematice včetně plánovaných opatření. Nicméně, hodnotitelé vyvinuli vlastní metodiku, která jednak příliš nenavazuje na jiné snahy v této oblasti, a to včetně metodik uplatněných Evropskou komisí, jednak nevyužívá aktivní zapojení hodnocených měst, natož principy sebehodnocení. V této souvislosti lze zmínit např. Základní sadu indikátorů (European Common Indicators), projekty CEROI (Cities Environment Report on the Internet), Urban Ecosystems Europe či loňskou soutěž Evropské zelené město (European Green City Award) vyhlášenou Evropskou komisí, v níž zvítězila města Stockholm a Hamburg. Se všemi těmito aktivitami má Praha zkušenosti, aktivně se do nich zapojila. Záměr, metodika i hodnotící porota byly obvykle stanoveny před zahájením projektu, účast měst byla dobrovolná a tím spíše aktivní.
3. Stanovení souhrnného „zeleného indexu“ a tvorba žebříčku podle jeho výsledků, lze označit za zajímavý, leč poněkud odvážný krok. Podíváme-li se blíže na sadu indikátorů a postup stanovení celkového indexu, zjistíme, že větší váha byla přisouzena problematice související s ochranou klimatu, tedy emisím CO₂, a energetickým otázkám. V celkovém pohledu na město schází např. problematika hluku či zeleně ve městě. Ze zprávy není zřejmé, jaké byly detailní postupy pro výpočet hodnot indikátorů, tedy zda jsou výsledky opravdu porovnatelné. Např. právě pro emise CO₂, kdy je na úrovni EU stanovena jednotná metodika pouze pro úroveň jednotlivých států, nikoliv pro města. Otázkou je, zda a jak jsou u jiných měst zahrnuty i emise z výroby elektřiny, které ve vyšších hodnotách pro Prahu činí podíl okolo 40%. Kaňkou na prezentaci indikátorů je z pohledu odborníka i používání výrazu „emise“ (namísto „imise“) pro vyjádření koncentrací znečišťujících látek v ovzduší. Nehledě na určení z jakých měřicích stanic ve městě byly použity výsledky – i metodika EU klasifikuje stanice do různých kategorií podle polohy ve městě.
4. Ať už vytkneme této či jiné podobné metodice cokoliv, hodnocení jistě přinese zajímavé údaje z hrubšího úhlu pohledu. Není náhodou, že na čelných místech se umísťují města ze Skandinávie. Opravdu dlouhodobě a systematicky usilují o kvalitní životní prostředí. Rovněž nepřekvapí horší hodnocení měst ze zemí východní a střední Evropy, které teprve v devadesátých letech mohly nastoupit cestu potřebné transformace. Nicméně, málokdo si zatím troufal sestavovat mediálně tak

citlivé žebříčky. Většina aktivit a projektů se rozumně zaměřuje na vyzdvižení inspirativních příkladů a nejdříve udělí ocenění těm nejpříkladnějším.

5. Autorům studie nutno přiznat, že vedle žebříčku, který je třeba brát s velkou rezervou, zveřejnili řadu zajímavých inspirativních příkladů. Je jim věnována celá velká kapitola. Vybrané příklady jsou pak uváděny i na stránkách se souhrnným hodnocením jednotlivých měst. Jen doufejme, že v jiných městech se trefili lépe do černého, než u Prahy, kde je v barevném rámečku proveden rozklad využívání říční dopravy pro dojíždění do zaměstnání (?).
6. Pokud jde o zdroje informací, autoři deklarují využití oficiálních statistik, příp. dopočty údajů dostupných pro národní úroveň. Téměř polovina kvalitativních indikátorů byla hodnocena metodou bodování odborníky z Economist Intelligence Unit. Studie obsahuje dílčí žebříčky pro různé tematické kategorie (Praha se umístila nejlépe na desátém místě v kategorii hospodaření s vodou). Nicméně, k dojmu transparentnosti nepřispívá fakt, že zveřejněná dokumentace neobsahuje detailní tabulky s hodnotami všech dílčích indikátorů pro všechna hodnocená města. To bývá v jiných obdobných projektech samozřejmostí.
7. Praha se dlouhodobě věnuje systému zpracování a prezentace informací o životním prostředí. Tyto aktivity jsou součástí koncepčního, odborně kvalifikovaného a transparentního úsilí města v otázkách životního prostředí. Město dokonce získalo uznání i v zahraničí za výstupy jako je ročenka Praha životní prostředí, webové stránky o životním prostředí ENVIS či mapy v Atlasu životního prostředí. Vše vytvářené i v anglické verzi. O to více zamrzí negativní konstatování autorů studie na stránce věnované Praze, že kvalita informací se liší podle témat a informace nejsou vždy snadno dostupné.

Co říci závěrem? Jistě je řada měst v Evropě, která jsou v ochraně životního prostředí dále, věnují se problematice delší dobu a mohla investovat na zlepšení prostředí více peněz. Možná nejsou položena v údolí, neperou se s dědictvím minulosti, kdy magistrála protнула střed města, stihla vybudovat dopravní okruhy okolo města. Jsou nepochybně města, jejichž občané jezdí méně automobily a více na kole, sportřebují méně elektřiny apod. Jistě stojí za to inspirovat se úspěšnými iniciativami jiných měst. Nicméně, v žádném případě nelze Prahu řadit na chvost Evropy v problematice životního prostředí. A bude se to jedinečně zlepšovat. Řada investic a projektů je teprve v raném stádiu, jejich výsledky se projeví za několik let. Tomu, kdo má o problematiku zájem, můžeme doporučit, ať sleduje informace o životním prostředí v Praze, dobře se rozhlédne po městě a sám zvaží, jak se mu v Praze líbí, žije a dýchá.

Jaroslav Šolc, SIKS a.s.

specialista v oblasti zpracování informací o životním prostředí

6.4 Vystoupení na konferenci Územní plánování a GIS v Mostě v listopadu 2009

Martin Říha, 22. 10. 2009

Vážené dámy, vážení pánové, vážení severočestí krajané,

dovolte mi poděkovat úvodem pořadatelům této konference za příležitost vrátit se do Severních Čech, kde jsem se narodil, vychodil školy a dvě desetiletí působil. Tady jsem také dostal první příležitost seznámit se s možnostmi počítačové techniky a geografických informačních systémů. Bylo to v roce 1985 na tematickém zájezdu architektů a výtvarných umělců ze Severočeského kraje ve Velké Británii, kde jsme navštívili mimo jiné i anglické město Milton Keynes a jeho stavební úřad. To, co nám tam předvedli na PC za kouzla pro práci stavebního úřadu pro nás bylo jako zjevení – jako zázrak. Nám se tehdy nesnilo v práci na územních plánech o PC ani jako o textovém editoru pro psaní, natož o nějaké grafice. Tam ale fungoval skutečný GIS. Ne jen jako technologie na počítačovou editaci obrázků, ale skutečný komplexní systém, propojující mnohovrstevnou informační databázi s možností grafických výstupů. To vše pro různá měřítka, umožňující kombinaci tematických vrstev s různými jevy v území, tvorbu grafů, schémat, s pohotovým vybavováním souvisejících dat vážících se k pozemkům, jako jsou vlastnické vztahy, omezení vyplývající z fyzických i právních překážek, z plánů a záměrů na pozemku i v okolí, s cenou pozemků atd.

Zanechalo to tehdy ve mně skutečně hluboký dojem a nezapomněl jsem na to, když jsem byl v roce 1989 povolán na nově se utvořivší Ministerstvo životního prostředí ČR, které tehdy na 2 roky přechodně zastřešovalo i kompetence pro územní plánování a stavební řád. Svedli jsme tehdy spolu s Ing. Ljubomírem Texlem, ředitelem odboru informatiky, Ing. Pavlou Volfovou a dalšími bývalými kolegy z Terplanu Praha boj o zavedení této technologie do veřejné správy v oblasti péče o životní prostředí. Mne tehdy přesvědčila především návštěva zastoupení firmy ESRI v Kransbergu u Mnichova, kde mi Prof. Jorg Schaler předvedl, co všechno „to umí“. Koupili jsme pro okresní a krajské úřady i pro ministerstvo první PC a software umožňující instalaci programu ArcInfo, který byl vyvinut mimo jiné i naším bývalým kolegou z Terplanu Ing. Svítkem. Ukázalo se to časem jako šťastná volba a dnes je ArcInfo standardní programové vybavení nejen orgánů veřejné správy v územním plánování, ale i četných projektových organizací, geodézie, statistiky a dalších. Po odchodu z MŽP a návratu do Terplanu v roce 1993 jsem se v polovině 90. let minulého století spolu s firmou ArcData Praha dalšího bývalého kolegy z Terplanu, který se mezitím osamostatnil – Ing. Petra Seidla a s kolegy např. z Hydrosoftu Praha, se zakladatelem ČAGI Ing. Jiřím Hiessem a dalšími, zúčastnil na tvorbě prvních standardizovaných sestav údajů relevantních pro územní plánování. Nebylo to nic jiného, než cosi jako dnešní sady údajů stanovené jako minimální obsahový standard ÚAP podle nového stavebního zákona. Bylo to kvalitnější v tom, že souběžně se připravovala i standardizovaná legenda pro územní plány, abychom opět začali „mluvit“ stejnou grafickou řečí. Tehdy jsme s tím ještě neprorazili, ale vývoj nám dal časem – cca za 10 let – za pravdu a ty práce by byly mnohými tehdy předjímanými myšlenkami „in“ ještě dnes. Tady v Severních Čechách bych rád vzpomněl zásluh ještě jednoho Severočecha, který dnes už bohužel není mezi námi, Ing. Stanislava Sládka. Tento můj bývalý kolega ze Severočeského KNV v Ústí n. L. a později z MŽP se zasloužil o využití možností GIS do tvorby Generelů ÚSES a do projektů Programu obnovy venkova a komplexních pozemkových úprav, když přesvědčil své nadřízené, aby umožnili zdigitalizovat stará mapová díla tereziánského katastru, zobrazující krajinu Čech před průmyslovou revolucí. Tím se do instrumentáře krajinářů, projektantů ÚSES a projektů obnovy venkova a krajiny dostala i dimenze času, kterou GIS dokáže zachytit. Dnes je programové vybavení počítačů, možnosti spojové a reprodukční techniky na takové úrovni, o jaké se mé generaci při vstupu do praxe koncem 60. let minulého století ani nesnilo.

Teprve dnes moderní technika umožňuje to, co bylo v úvodních ustanoveních předešlého platného stavebního zákona č. 50/1976 Sb. deklarováno jako sice žádoucí a správné, ale tehdy fakticky nedosažitelné zbožné přání – aby územní plánování bylo oborem, který **soustavně a komplexně sleduje a řeší vývoj v území**, tedy stav i trendy, a dovedlo z nich vypreparovat problémy k řešení, plánovat opatření k optimálnímu využívání zdrojů území, k ochraně jeho přírodních i kulturních hodnot a ke zlepšování jeho vlastností, vč. životního prostředí. My jsme ještě zažili to klopotné mnohaleté úsilí dlouhého cyklu od průzkumů a rozborů, přes zadání, koncept, projednání a návrh, to vše zpracovávané a kreslené ručně, s mnohabarevnými „zlobícími“ a z matric nepasujícími soutisky, kdy život šel rychleji, než tvorba plánů a ty spíše vývoj doháněly, než předurčovaly. Jak by nám to bylo pomohlo v době, kdy jsme spolu s Ing. arch. Stáhlíkem a Ing. Igorem Míchalem z Terplanu, s Ing. Marií Lafarovou z VÚVA Praha, s RNDr. Janem Markem ze Stavební geologie Praha řešili onu složitou matici různorodých až protichůdných zájmů na využití území Severočeské hnědouhelné pánve v ÚPn VÚC SHP, resp. v jeho aktualizaci z roku 1985. Od „podzemních“ vrstev, které představovalo složení geologického podloží, těžba uhlí vč. starých důlních děl, sesuvná území a skalní řízení, přes údaje o půdách a jejich bonitách, o přírodě, krajině, osídlení, o stavu životního prostředí a tenkrát zejména o znečištění ovzduší! Těch různorodých zdrojů dat, překážek při jejich získávání, při nekompatibilitě způsobů získávání, aktualizací, vybavování! Spousta toho navíc podléhala utajení nebo prostě jen neochotě režimu je přiznávat, jako zdravotní statistiky ap. Ale muselo se to dokázat a nakonec i dokázalo. To ani nelze docenit.

Patřím k těm „starým psům“, které už život novým kouskům nenaučí. Cítím, že mi ujíždí vlak a nestacím svým mladším kolegům z Útvaru rozvoje hlavního města Prahy, kde pracuji od roku 2004 po již druhém „vypuzení“ z MŽP, pro které je GIS už rutinní uživatelskou záležitostí a kteří jsou schopni je dál rozvíjet, nebo mladším bývalým kolegům z Terplanu, jako je přítomný arch. Karel Beránek, který pokračuje v pracích na ÚPD pro Ústecký kraj vč. Severočeské hnědouhelné pánve. Mám k nim a k jejich do-

vednostem a znalostem obrovský respekt. Oni Vás mohou seznámit s tím, jak jsou nyní informatika a GIS zapojeny do tvorby a aktualizací informační báze pro územní plánování, do tvorby koncepcí i územních plánů, do jejich veřejného projednávání a do monitoringu účinků v Praze, protože to umějí lépe, než já.

A Vám, kteří jste už převzali nebo přebíráte „štafetový kolík“ do dalších let a desetiletí přejí, abyste uměli tento skvělý nástroj využívat v celé šíři jeho možností, dále je rozvíjeli ve veřejném zájmu ku prospěchu našeho oboru, území o kterém rozhodujete a jeho občanské komunity. Přejí Vám všechno dobré.

7. Různé

7.1 Biologické hodiny

Čestmír Klos (Zaznělo jako radiofejeton na Rádiu Česko)

Biologické hodiny tikají, ale my už je nevnímáme. Nemám tím na mysli stárnutí. Osobních impulsů tohoto druhu přichází někdy až příliš. Ale tiká i okolní příroda. A tu v blahobytné evropské společnosti slyší už jen pár rozumných. Nemyslím tím ochránce přírody, kteří v ní dokáží číst lépe než v knize. Jde mi o nás, o ostatní smrtelníky, protože čím dál víc ztrácíme s přírodou kontakt. Kromě letní a zimní dovolené je pro mnoho z nás všechno ostatní pod jejich rozlišovací schopnosti. Ti movitější dokonce rádi cestují proti času – v létě lyžují na ledovci, o vánocích se opalují u jižních moří.

Je nejvyšší čas začít přepisovat pohádky. Dnešní děti už nemohou rozumět na příklad té o dvanácti měsíčkách. Jahod jsou i v zimě plné obchody. Proč by se nějaká Maruška měla kvůli jahodám škrábat za dvanácti dědky někam do kopců? Dětem lze už jen těžko vysvětlovat, že jahody jsou sezónní ovoce. Že na záhonech dozrávají jen v červnu a v červenci, ale pak až za rok. Ale ta chuť. A což teprve lesní jahody. Jsou drobné a leckdy se jich najde jenom hrstka. Avšak krásné zimní atrapy ve srovnání s nimi chutnají jako vesmírné amarouny. Kdo podlehne celoroční nabídce prášky vyhoněných skleníkových plodů, nemá šanci slyšet tikot přírody. Poslední ozvy biologických hodin přebijí šetrné maminky reakcí na heslo „AKCE!“ vyvěšené na prodejním pultu. A tak nakupují zlevněná kiwi nebo mandarinky v době, kdy jsou české zahrádky i plantáže velkopěstitelů obsypané angreštem a rybízem. Takový rybíz, krásné domácí ovoce tří barev a mnoha chutí, na pultech obchodů takřka nevidět. Špatně se rozvažuje a snadno mačká, nic pro řetězce. Když se ho pěstiteli podaří prodat, skončí v konzervárně. Městské děti si mohou rybíz prohlédnout alespoň na obalu oblíbeného džusu.

Moje poválečné dětství probíhalo za mnohem skrovnějších podmínek. Ale toho těšení, co jsem si užil! Na jaře jsem se nemohl dočkat, až se do naší budky vrátí špačci. A kousek od ní se na staříčkém stromě posléze začínaly červenat třešně. Třešně a hejna mladých špačků z první snůšky jsou pro sadaře výbušná směs. Přesto lidé na špačky nezanevřeli a pouze je – většinou marně – plašili. Špačky i třešně vnímali jako symboly postupujícího jara. Jako cifry na biologických hodinách.

Na chvíle, kdy tatínek jaro co jaro přinášel hrstičku prvních třešní, se nedá zapomenout. Ani na první ředkvičky čerstvě vytažené z pařeniště. A což teprve „malinový brambory“! Kdepak, s malinami neměly nic společného. Byly prostě malé a nové, jak je nedočkavý otec oklepal z příliš brzy vytažené sazenice. Zato ta pochoutka s rozmíchaným tvarohem a doma zkyslým mlékem. Užíval jsem si ji až do dospělosti. Ale teď je pro mne nedosažitelná. Jednak mléko už nezksysne, ale odporně zhořkne. A jednak nikdo už nepustí na trh ty malé čerstvé brambory svěží chuti. Nejprve přijdou nové brambory z dovozu, pak teprve bramborové hlízy tržní velikosti z našich polí. Po chuti někdy nebyl poznat přechod z brambor uskladněných celou zimu na brambory z jiných podnebních pásem.

Tato éra mrhá domácími hodnotami. Vždyť dnešní mladí už ani nevědí, jak chutnají a voní rajčata. Zato červených plodů zvících kulečnickových koulí bez chuti a zápachu si mohou koupit po celý rok co hrdlo ráčí. Všeho je dostatek, ba přímo nadbytek. Ale jen máloco chutná, jak má. Náš vztah k vegetační době našich potravin byl vygumován. O produkci ekosedláků, která by mohla tuto situaci změnit, se zajímá sotva procento populace. Hloupí radní ruší tržnice, které byly posledním útočištěm pro nákup

domácí zeleniny a ovoce od malopěstitelů. V Praze na Pankráci místo ní stojí další nadbytečný velechrám konzumu. Už neslyšíme tikot přírodních hodin. Naše děti se už nemají na co těšit. Na něco obyčejného, a přitom tak výjimečného, jako jsou první jahody nebo „malinový“ brambory.

S příchodem podzimu jsem se těšil na obyčejné švestky. I v tom bylo kus utopie, protože většinu stromů v minulých letech schvátila choroba a pěstitelé dali přednost ranějším velkoplodým odrudám. Velikostí už začínají dohánět ty červené koule. Smutný příběh.

7.2 Co jsem vlastně zač

Martin Říha

Velikonoce jsou stejně dobrou příležitostí zamyslet se, jaký vlastně máme vztah k víře v Boha a ke křesťanství, jako jsou Vánoce. Obojí jsou svátky inspirované začátkem a koncem jednoho života – Ježíše Krista. Pro křesťany syna Božího, seslaného podle Božího plánu mezi lidi, aby je vyvedl z nevědomosti, násilí, aby je povznesl k duchovním hodnotám a k víře v život věčný, budou-li se na tomto světě chovat slušně, ale také ke strachu z pekla, budou-li se Božímu řádu, poctivosti, dobrotě a lásce protivit. Co je to ale pro nás, generaci narozenou v roce 1945, ještě pokřtěnou, protože, jako u mne, matka byla věřící katolička, ale pak „utrženou“ k víře jiné? Co jsem, když jsem s ní chodil jako dítě předškolního věku v neděli do kostela, ale od roku 1951 pak už jsem byl vychován školou tvrdě ateisticky a k víře nepřátelsky?

To schizma, založené už tím, že matka pocházela z křesťanské rodiny aktivních katolíků, její strýc byl katolický kněz, ale otec byl naopak z rodiny zakládajících členů KSČ a v rodině byl dominantní, se táhlo celým mým životem a bylo jednou z určujících okolností mého evolučního vývoje k dnešnímu, pro mne a patrně i pro mnohé mé vrstevníky podivnému vztahu ke křesťanství i k jiným náboženstvím, k víře v Boha.

V magazínu Pátek Lidových novin z 10. 4. 2009 jsem se z rozhovoru bývalého premiéra a bývalého sociálního demokrata Miloše Zemana s převorem břevnovského kláštera Petrem Prokopem Siostrzonkem mohl dočíst, jak je na tom s vírou on – byl a zůstal ateistou, byť velmi poučeným a tolerantním. V Boha nevěří a má pro to spoustu racionálních zdůvodnění, jak to odpovídá jeho letoře a životní zkušenosti. Alespoň tak na mne ten rozhovor působil. Ale jakmile se řeč stočila na islám, projevil se u něj křesťanský základ jeho výchovy a kultury. Křesťanství, založené v původní ideové konstrukci Nového zákona na lásce k bližnímu, odpouštění a toleranci, postavil v tom rozhovoru do protikladu jak se Starým zákonem, tak s islámem jako náboženstvím nenávisti a násilí a ztotožňuje se s jejich odmítnutím stejně, jako Ježíš Kristus. Horliví ateisti zde jistě popuzeně vyskočí, že i křesťanství má za sebou celá staletí násilí, krve, lidského utrpení „ve jménu Boha“, tak jakápak láska k bližnímu, tolerance, odpouštění a nenásilí. Takový postoj uplatňovaný i k dnešní podobě křesťanství a k dnešním křesťanským církvím však upírá dnešním věřícím lidem schopnost evoluce myšlení. Nejen mezi generacemi, po staletí vývoje lidského myšlení, poznání, hromadění zkušeností a schopnosti se z toho všeho poučit a stavět na tom minulém ku prospěchu lidstva, ale upírá i jednotlivému člověku schopnost evoluce myšlení v průběhu jeho života jediné generace.

Mnozí lidé z mojí generace přece zažili totéž s úplně jinou vírou – vírou v socialismus a komunismus. Nepochybují o tom, že po zkušenostech s Rakousko – Uherskou monarchií a s kapitalismem I. republiky, s Mnichovem, s nacistickou okupací a Protektorátem Čechy a Morava mohly ideje socialismu a komunismu vnímat mnozí jako naději na lepší svět zpočátku docela upřímně. Jen postupně se přesvědčovali o skutečné podstatě této ideologie, založené na třídní nenávisti, na popření myšlenky rovnosti lidí před Bohem, s popřením i oné občanské rovnosti, svornosti a bratrství, zrodilví se ve francouzské buržoasní revoluci proti církvi a feudálním pořádkům. Konec čtyřicátých a padesátá léta musela myslící lidi z tohoto nového idealismu rychle vyléčit. V atmosféře třídní nenávisti, podezírání, udávání, věznění, mučení a poprav, dvojí morálky, pokrytectví, ničení přirozených elit a prosazování se násilnických skupin, používajících ideologii jen jako fángli, jako fíkový list na svou vůli po moci, se nutně musela dříve či později lidská přirozenost a vštěpovaná křesťanská kultura v nás zase začít „klubat na svět“. Od konce 50. let XX. století jak z vnitřních popudů, tak vlivem vnějších událostí, zejména povstání v Maďarsku (1956) i změn v SSSR (přiznání kultu Stalinovy

osobnosti a zločinů režimu na XX. sjezdu KSSS – 1958) se nejdříve v kulturní, pak postupně i v ekonomické a nakonec v politické oblasti začaly projevovat zárodky „návratu k civilizaci“, slévající se postupně ve 2. polovině 60. let až do tzv. „Pražského jara“ 1968. Tento, zanedlouho vpádem armád Varšavské smlouvy, následnou okupací Sovětskou armádou a normalizací přerušovaný kulturní a civilizační vzmach, moji generaci natrvalo výrazně poznamenal. Pokud někdo mohl mít do té doby ještě iluze, že koncem 40. a v 50. letech nešlo o systémové selhání, o vadnou ideovou konstrukci od začátku, ale jen o selhání jednotlivců, pak po tomto mocenském barbarském vpádu musel o zbytek iluzí a víry v „reálný socialismus“ a komunismus přijít. Ani těch dlouhých 21 let do roku 1989 však v naší generaci už nemohlo úplně uhasit plamínek naděje, že to nemůže trvat věčně, a víry, že se jednou vrátí naše země k ideálům lidské a občanské svobody, svobody vyznání, možnosti svobodně studovat, cestovat, rovnosti nikoliv žaludků a mozků, ale příležitostí. Jen málo z nás mělo odvahu se s novou realitou nesmířit, pustit se s ní aktivně do křížku a nést následky, jako disidentská komunita. Někteří se s ní zdánlivě vnějškově smířili a „pluli s dobou“ v soukromí, na chatách a chalupách, snažili se udržet si prostou lidskou slušnost a neušpinit se kolaborací, ubližováním jiným, někteří vzdorovali jen opatrně, „v mezích zákona“ jen tolik, aby nenarazili, jiní to nedokázali a podlehli; když ne svodím podílet se aktivně na moci, tak třeba jen strachu o sebe, o svou kariéru, svou rodinu, své děti.

Mnohým pomohla dobu normalizace přežít v relativním duševním zdraví trvajícím, nebo znovu nalezená víra v Boha, křesťanská komunita, lidská soudržnost, posilovaná společně vnímaným nepřítelem. Ba co více, kdo té doby využil a nezahálel, dokázal se připravit i na to, co přijde potom. Kdo totiž tehdy opravdu studoval v celé šíři toho slova, tedy s touhou poznat nepředpojatě celou bohatost lidské zkušenosti, lidského myšlení, kdo pravdu nehledal jen v oficiálním školství a režimní osvětě (a šlo to, ne, že ne), ten musel akceptovat křesťanství přinejmenším jako nesmírně silný kulturní zdroj, základ výchovy a chování mnoha staletí, stovek generací lidstva ve velké části světa. Už to budí respekt a nutí přemýšlet, v čem je síla této víry, když toto vše dokázala, přes všechna větší i menší, ale opakující se protivenství. I ateista musel a musí uznat, že křesťanství zahrnuje obrovskou historickou zkušenost lidstva, dokáže ji dodnes předávat jako poselství dalším generacím a nejen desaterem, ale i mnohými modelovými situacemi popsanými ve Starém i v Novém zákonu předkládá lidem srozumitelně mnohé archetypy lidského chování a jednání. Učí je tak sdílet a dále dětem předávat společný základ naší euro-americké civilizace, vyrostlé na základech položených na blízkém Východu, v antickém Řecku, Římě, judaismem i křesťanstvím. A to i tehdy, když si to ve svém ateismu ani neuvědomujeme. Dnes vnímám, že bez ohledu na chování některých církví jako institucí, ke kterým lze mít výhrady (jako ostatně ke každému lidskému výtvoru, neimunizovanému proti lidským slabostem), víra v Boha orientuje lidi k dodržování jakéhosi dlouhotrvajícího, nadčasového řádu, který netrpí výkyvy a konjunkturálními krátkodobými zájmy, jako naše současná legislativa nebo např. praktická politika KDU–ČSL. Že učí elementární slušnosti, ohleduplnosti, solidaritě, empatii, schopnosti kát se za hříchy, a také odpouštět. To jsou přece vklady jako stvořené do dnešní zjitřené doby, do ještě nezahojených ran a jizev. Právě tyto ztracené jistoty a skutečný řád, obecně přijímaný převážnou většinou občanských komunit obcí a měst i celých států, naše doba postrádá a znovu hledá.

Dnes se mi blíží věk 65 let a jsem asi nadále ateista, měřeno očima věřících v Boha a také to nějak aktivně projevujících. V žádném případě však dnes víru v Boha v křesťanském pojetí světa nejen nezavrhuji, ale ani nekritizuji, uznávám ji jako součást kulturního bohatství lidstva a silný ideový základ pro vlastní chování i výchovu dalších generací, se kterými jsem schopen se ztotožnit. Vždyť bible a další texty křesťanské víry obsahují po dvě tisíciletí sdílenou zkušenost lidstva, všechny archetypy lidského chování a lidských typů, mnohé starší tradované, psané i ústně dalším generacím přenášené historické události a osobnosti. I kdyby to byla jen pohádka o tom, jak vzdělaný a svou dobu kultivovaností přesahující člověk učí své současníky povznést se nad barbarství a násilí, neodporovat zlu stejným zlem, ale učením, tolerancí, jedněmi obdivovaný a jinými odsuzovaný se nakonec obětuje, aby nakonec v duchovním smyslu „vstal z mrtvých“ a stal se idolem, symbolem nového pojetí vztahů mezi lidmi navzájem a mezi lidmi a přírodou – „Božím stvořením“, byla by to přeci pohádka krásná, povzbuzující inteligenci a to lepší v nás k přesvědčení, že některé pravdy stojí za oběti, že duchovní hodnoty nemají menší sílu, než svět materiální, ideály nejsou vždy poráženy pragmatismem či hrubostí.

Považuji křesťany za své přirozené spojence ve snahách o obhajobu veřejných zájmů v ochraně životního prostředí. Přesvědčoval nás o tom celým svým životem Ivan Dejmál, přesvědčují nás o tom další kolegové např. z ekologické sekce Křesťanské akademie. My tomu říkáme pečovat a chránit životní prostředí a veřejné zdraví, oni chránit a rozvíjet Boží stvoření, ale je to vlastně totéž.

Jak silné kořeny to ve mně za tu celoživotní zkušenost zapustilo, jsem si velmi silně uvědomil při pohledu na hořící dvojčata mrakodrapů Světového obchodního centra v New Yorku na obrazovce televizoru to dopoledne 11. září 2001, když jsem nevěřicně zíral na snažení hasičů, policistů i prostých lidí pomoci, na beznaděj a slzy soucitu, když se postupně jejich konstrukce hroutily k zemi a současně na záběry ze zemí islámského světa, kde lidé nad tím neštěstím „bezvěrců a křížáků“ jákali. I ženy a děti, kojenečnou nenávistí k neislámským náboženstvím, se z toho cizího neštěstí radovaly! Jak silně jsem se v té chvíli cítil být křesťanem, já bezvěrec! Jak silně jsem si v tu chvíli uvědomoval svůj křesťanský soucit, solidaritu, příslušnost právě k té naší, v základech křesťanské, i když si to často neuvědomující a necítící civilizaci!

Dnes už pro mne příběh Ježíše Krista není jen cosi jako hezká pohádka o Božím synovi, ale ani jen o skutečně historické postavě. Lze jej vnímat jako podobenství o člověku, který byl nadán tak vysokým intelektem a morálním vybavením, že přesahoval své současníky, dokázal je vychovávat, učit, přesvědčovat příkladem jako jakýsi prototyp intelektuála, a za to se mu od plebsu a vládnoucí moci dostalo „zasloužené odměny“ jako téměř každému v historii lidstva, kdo vyčnívá, přesahuje konvence a ví víc, než ostatní – ukřižování, vybití nejnižších pudů lidí zamindrákovaných, a teprve po čase pochopení, zmrtvýchvstání a zbožštění. Ten příběh pro mne není jen o Židech – je všeobecně lidský. Český národ by se v něm mohl poznat rovněž – také dokážeme poplivat a zneuctít, dokonce popravit své velikány, hrdiny, kteří se za nás obětovali třeba ve II. světové válce, pronásledovat lidi svobodomyšlné, vojáky i myslitele a rehabilitovat je až dlouho po jejich nezasloužené smrti rukou těch, za které bojovali. Také jsme si po sametové revoluci „umyli ruce“ jako Pilát Pontský, římský místodržící v Judeji po Kristově ukřižování, a nepotrestali jsme až na nepatrné výjimky aktivní nositele zla pronásledování a poprav nevinných. Proč „my“? Přeci proto, že my si tu vládneme, my spoluodpovídáme za morální stav naší občanské společnosti, za civilizační úroveň a věrohodnost našeho státu v evropském a globálním společenství národů a států. Kdo jiný, když ne my? Evropské soudy ve Strassbourgu nebo v Haagu? Nebo to my bezvěrci necháváme na Božím soudu?

Dnes o sobě nemohu říci, že v nic nevěřím, ale nemohu říci s čistým svědomím ani to, že věřím v Boha, protože mne to život konečně naučil. Věřím v děděnou a rozmnožovanou lidskou zkušenost, lidský um, rozšiřující se lidské poznání. Věřím, že se lidem nakonec vyplatí poctivost a pracovitost, i když to tak mnohde a mnohdy příliš dlouho nevypadá a nespravedlivě dlouho se lépe daří jinému typu lidí. Věřím ve schopnost jednotlivce se poučit, vyvíjet své myšlení se vzděláním a nabytými zkušenostmi. Ačkoliv sám jsem nikdy nebyl členem KSČ, věřím mnoha lidem, kteří v ní v mládí do roku 1968 byli, že tak činili z poválečné euforie a mladického idealismu a nemysleli to zle, že v průběhu života vystřízlivěli a zmoudřeli, takže je nespravedlivé házet je do jednoho pytle s kariéristy, kteří do KSČ vlezli po roce 1968, kdy už každý musel vidět a vědět, co jsou zač a ti slušní už sami vystoupili, byli vyškrtnuti nebo vyloučeni. Věřím ve schopnost lidstva a každého jedince vyvíjet se k lepšímu, i když na té cestě jsou slepé uličky, zákruty i „vracečky“. Věřím ve schopnost lidí vrátit se od pocitu neomezené svobody k určité pokoře, k respektu k právu druhých, od nesmiřitelnosti k empatii a k odpouštění, od netolerance a zášti k velkorysosti a respektu k odlišnosti, pokud neublíží.

Někdy cítím i přes rodinné zázemí cosi jako vykořenění a osamocení. Lítost, že nejsem součástí podobné pevné a vzájemně se podporující komunity, jakou jsou lidé v některých farnostech, v některých náboženských sdruženích, jindy si více cením svobody myšlení a konání, která je s tím spojená a o kterou bych takovým začleněním možná přišel. Asi by mi nevyhovovala katolická církev s celým tím okázalým početným aparátem, církevní hierarchií, strnulými okázalými představeními mší, poutí, omezeními. Bližší by mi asi byla nějaká ta méně okázalá protestantská církev, kde se víra nevystavuje tolik na odív a kde se ctivosti více žijí, než deklarují, kde se připouští diskuse příslušníků komunity. Jen mám jakousi vnitřní obavu, že i to by mne připravilo o ten nenahraditelný krásný pocit vnitřní svobody, svobody hledání pravdy bez nátlaku, abych uvěřil jiným pravdám.

Ve světě politiky a boje o moc je mi líto, kam až klesla ve svém kreditu KDU–ČSL, deklarující příslušnost ke křesťanskému základu naší kultury a evropské pospolitosti na ní založené. Takže co jsem vlastně zač? Nejsm já nakonec přeci jen jakýsi zakuklený, ale dosud nevylihnutý křesťan, jen o tom dosud nevím?

7.3 Determinantově infromatické zamyšlení

Jiří Nečas

Asi by nebylo moudré předpokládat, že všem čtenářům je blízký pojem determinantu. A tak se za následující zjednodušující vysvětlení omlouvám těm, kdo „si s determinanty tykají“. Determinant řádu n je číslo, které je určitým způsobem přiřazeno každé čtvercové matici řádu n , tedy tabulce, která má v n řádcích a n sloupcích celkem $n \times n$ čísel. Podle definice determinant vypočítáme tak, že vytvoříme všechny možné součiny obsahující právě jedno číslo z každého řádku a zároveň právě jedno číslo z každého sloupce, podle určitého pravidla u poloviny z nich změníme znaménko a konečně je sečteme. Z aritmetických operací tak definice determinantu využívá sčítání (popř. odčítání) a násobení; dělení se tam nevyskytuje. Determinanty se používají v nejrůznějších výpočtech o jejich užitečnosti snad nikdo, kdo s nimi pracuje, nepochybuje. Můžeme si položit otázku, kolik takových součinů se vyskytne v determinantu řádu n . Odpověď je $n!$, tedy 1.2.3. ... n , pro $n=3$ jde o 6 součinů, pro $n=4$ o 24, pro $n=5$ o 120, atd. S každým takovým součinem je spojeno několik operací: vynásobení oněch n činitelů a pak promítnutí součinu do výsledného součtu. Předpokládejme, že máme nějaký starší počítač, který zpracuje za 1 sekundu 100 takových součinů. Determinant řádu 4 by vypočítal za čtvrt sekundy – to bychom brali asi ještě jako „bez čekání“, u determinantu řádu 5 bychom čekali zhruba sekundu, což už bychom jako malé čekání vnímali. U determinantu řádu 7 by šlo zhruba o minutu, u determinantu řádu 9 o hodinu; větší determinant by se v rámci pracovní doby už vypočítat nedal, výpočet determinantu řádu 13 by trval zhruba dva roky. Dnes běžné řešení, na něž jsme si zvykli spoléhat, je zlepšení technických parametrů, u počítačů především zvýšení rychlosti o několik dekadických řádů. A tak se podívejme, jaký přínos zde bude znamenat. Představme si, že budeme mít počítač, který místo stovky součinů jich za sekundu zpracuje miliardu. Takový skvělý stroj nám vypočítá determinant řádu 13 za několik málo sekund. To je neskutečně krátká doba v porovnání s původními dvěma roky. A jak velký determinant zvládne během osmihodinové pracovní směny? Odpověď už nezní zas tak moc radostně – bude to determinant řádu 16. To úžasné desetimilionnásobné zrychlení počítače nám umožnilo, že v pracovní době můžeme místo dřívějšího determinantu řádu 9 vypočítat podle definice determinant řádu 16, tedy ani ne dvojnásobného (doufám, že čtenáři dosud neseznámení s teorií výpočetní složitosti prožívají náležité zklamání).

Při výpočtu determinantů však nemusíme vycházet přímo z definice, byly vymyšleny i jiné metody, při nichž však potřebujeme navíc operaci dělení (a s tím bývá spojena nepříjemná nutnost zaokrouhlovat). Počet kroků, které potřebují tyto metody, je přímo úměrný třetí mocnině řádu determinantu. Pro jednoduchost předpokládejme, že pomalejší počítač potřebuje k výpočtu tolik setin sekundy a rychlejší tolik miliardtin, kolik je třetí mocnina řádu determinantu. (Odpovídá to původnímu předpokladu o rychlostech počítačů.) Pomalejší počítač bude tedy počítat determinant řádu 4 necelou sekundu, determinant řádu 13 mu vezme téměř 22 sekund a determinant řádu 25 bude počítat necelé tři minuty, což je doba velice vhodná k tomu, aby si výpočtář mohl připravit kávu. A pro úplnost dodejme, že za směnu by se dal vypočítat i determinant řádu kolem 140. A co rychlejší počítač? Sekundu potřebuje na determinant řádu 1 000. Výpočet determinantu řádu 25 spotřebuje několik milisekund, a tak se výstup výsledku bude jevit jako okamžitá odpověď.

Možná i přes snahu o čtivý text si leckterý čtenář povzdechne, co nás ten autor tady tak otravuje teorií výpočetní složitosti a lineární algebrou? Autor však ví, že teď opravdu nemá psát o matematice, nýbrž o udržitelném rozvoji. A ví o úsilí pomoci různých technologických a legislativních opatření se dostat v této oblasti do lepší situace. Ví, jak Evropa se upíná k boji proti emisím oxidu uhličitého (i když naprosto není přesvědčen o účinnosti zbraní pro tento dílčí cíl používaných). A moc mu všechno toto usilování připomíná zrychlování počítačů při neefektivním výpočetním postupu. Jak ohromný technic-

ký pokrok je třeba, abychom tam, kde jsme mohli dříve vypočítat determinant řádu 9, jsme se dostali dál – ale jen k 16.

Mnohem efektivnější cesta záleží ve „změně metody“. U výpočtu determinantu to vyžadovalo kromě matematického nadhledu i ochotu použít „nepříjemné“ dělení, na cestě k udržitelnému rozvoji spočívá ono efektivní řešení ve změně lidských hodnot, ve změně vnímání skutečnosti, myšlení a jednání. Ve změně osobních i společenských cílů. V návratu k přirozenému myšlení zahrnujícímu vědomí přináležitosti k celku, tvořenému druhými lidmi i přírodou. Ve vědomí toho, že druhý člověk nestojí a priori proti mně, ale se mnou, že máme jít spolu, přijmout jeden druhého, snažit se navzájem se pochopit a obohatit. Že to mimolidské životní prostředí máme sdílet spolu i s pozdějšími generacemi. A pokud jde o ta technická, legislativní a organizační zlepšení ve prospěch udržitelného rozvoje – díky za ně. Jsou cenná a důležitá, nicméně nemohou nahradit to nejdůležitější – vnitřní změnu člověka. Konec konců, snad i ten příklad s determinanty ukazuje, že ani ta rychlost počítačů není k zahození – i když ona příležitost udělat si během výpočtu počítačem kávu může u rychlých počítačů někomu docela chybět (naproti tomu ti, kteří věří ve škodlivost kávy, budou i zde, ve ztrátě příležitosti pro kafičko, vidět další přínos technického pokroku).

A tak končím toto „determinantově infromatické zamyšlení“ přáním, aby se všem akcím ve prospěch udržitelného rozvoje dařilo, a abychom při tom nezapomínali na to nejdůležitější, na to co není mimo nás, nýbrž v nás, v našich myslích a srdcích. A ještě poznamenávám, že ona změna člověka, k níž upírám svou pozornost a svou naději, se řecky řekne METANOIA a do češtiny se překládá jako „pokání“. Žel, toto slovo se používá jen v náboženském jazyce (a to někdy ještě zkresleně jako vyjádření uznání viny, i když by mělo jít o přijetí radikální změny). V běžném jazyce chybí. A přitom vyjadřuje něco tak nesmírně potřebného!

7.4 Listopadové zamyšlení

Jan Pavlík, 14. listopadu 2009

V posledních letech komunistické diktatury jsem nabýval přesvědčení, že režim musí padnout, protože neměl perspektivu. Překvapilo mě ale, že se režim zhroutil tak brzo a že jsme se ho zbavili tak snadno. Uvítal jsem všechny občanské svobody, hospodářskou prosperitu a v neposlední řadě zakotvení našeho státu v EU a NATO. Naše země se tak ocitla v nebyvale příznivém mezinárodním postavení. Po převratu jsem očekával, že demokratické mechanismy budou naši společnost postupně čistit od nepěkných jevů jakožto důsledků morálního úpadku a že se podaří vybudovat právní stát. V tom jsem se hluboce zmýlil. Ukázalo se, že demokratické mechanismy toho samy o sobě schopny nejsou, pokud chybí ve společnosti vůle k nápravě. Značná část společnosti místo toho, aby vyvinula tlak směřující k nápravě se naopak sama přizpůsobila korupčnímu prostředí. Tak jsme se dostali do situace, kdy korupce ve společnosti metastázuje na všech úrovních a vytrácí se důvěra ve fungování demokratického státu. A tak máme na nejvyšších místech justiční mafii, poslední vládu z politiků, která vznikla v důsledku politické korupce atd., což prakticky znamená demontáž demokracie. Situace se v tomto směru zhoršuje, což potvrzuje i špičkový český investigativní novinář Josef Klíma, který současný stav trefně charakterizoval tak, že se naše společnost stabilizovala ve svém marasmu. Zpočátku mnoho lidí vyjadřovalo naději, že až vyroste nová generace, která nezažila minulý režim, tyto problémy postupně odezní. V tomto směru jsem byl skeptický, protože novou generaci významně ovlivňuje prostředí, ve kterém vyrůstá. Když studenti v listopadu 1989 vyšli do ulic, byl jsem na ně hrdý, bojovali za správnou věc a museli podstoupit riziko. Po létech akce mladých „Děkujeme, odejděte!“ už riskantní v novém prostředí nebyla, ale byla vedena také správným směrem. Poslední velká akce mladých, kdy hlavním „argumentem“ byla létající vajíčka, byla smutným posunem od statečné angažovanosti k pokleslé agresivitě. Na takovouto mládež nemohu být hrdý. Jsem přesvědčen, že v každé generaci jsou u nás kvalitní lidé, nejen profesně ale i morálně, bohužel ale neudávají zásadní trend ve společnosti. Na to, jak tuto situaci řešit, není snadná odpověď. Každopádně to nesmíme vzdát, ale vyvíjet aktivity v boji proti současnému marasmu, být současně dobrým příkladem mladé generaci a upevňovat svazky s demokratickými státy, kde jsou v tomt směru dále. A věřit, že přijde generace,

kteřá současné směřování odmítne a pochopí, že v životě jsou daleko lepší hodnoty než se obohacovat bez jakýchkoliv zábran.

7.5 *Nechci to špinavé uhlí!*

Eva Hauserová

Pokud mohu soudit podle svého okolí, český lid pocítuje k úřednické vládě Jana Fischera sympatie. Teď mě ale strašlivě zklamali! Respektive teprve mě zklamou, pokud přijmou novou energetickou koncepci.

V říjnovém návrhu nové Státní energetické koncepce, který vládě předložil ministr průmyslu Tošovský, se už zase objevilo prolomení limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách. Tohle strašidlo vytrvale obchází našimi politickými kruhy a občas se zjeví znovu, vyvolané zřejmě neúnavnými lobbisty. Skutečná noční můra, připomínající doby komunistického temna!

Zase se má ničit krajina, zase se mají bourat vesnice a lidé vystěhovávat z domovů, a proč? Kvůli špinavému, zastaralému zdroji energie, který produkuje obrovská množství skleníkových plynů. Je absurdní, že energetická koncepce přitom slibuje nízkoemisní způsoby získávání energie! Sice nerada, ale přece jsem se už jsem smířila s tím, že bez jaderné energie se hned tak neobejdeme, ale tohle je vážně příliš. Nevěřím, že těžbu hnědého uhlí opravdu nutně potřebujeme. Zakopaný pes je spíš v tom, že nejsme ochotni energií víc šetřit, tj. investovat do úspornějších technologií, a že koncepce počítá s přebytkem energie, což jinými slovy znamená, že se bude vyvážet. Za tenhle vývoz ale zaplatíme hodně vysokou cenu – budeme si ničit krajinu, ovzduší a vlastní zdraví. Všichni jsme rukojmími energetiků, kteří sledují v první řadě vlastní zisky: kupříkladu ČEZ má dostat desítky miliard z emisních povolenek, díky čemuž si bude dál na svém energetickém písečku hospodařit po svém a nikdo nebude mít šanci snažit se skutečně energií šetřit. I ministr Vladimír Tošovský je energetik, a tak je v zajetí svého pohledu na svět: energie se musí vyrábět pořád víc a víc. Mně se ale zdá, že takových hrůziček jako jsou povrchové doly v severních Čechách jsme si už opravdu užili až dost.

7.6 *Adventní zamyšlení*

Jiří Nečas

Milé sestry, milí bratři, milí přátelé,

vstoupili jsme už do adventního období, blíží se vánoce a pár dnů po nich konec kalendářního roku. Významnou – a asi na první pohled docela neadventní – událostí, která v letošním adventu (od 7. do 18. 12.) probíhá, je kodaňská konference OSN o klimatu. Otázka, zda se klima opravdu mění a zda za to můžeme my lidé, je aktuální. Mé uvažování, ovlivněné jak matematikou a fyzikou, tak i křesťanskou etikou, vede v obou případech k odpovědi: „S velikou pravděpodobností ano“. Vzhledem ke smyslu pojmu „klima“ budou moci seriózní odpověď dát až další generace. To ale neznamená, že bychom neměli onu velmi pravděpodobnou diagnózu klimatických změn přijmout a reagovat na ni. (Lékaři také léčívají na základě pravděpodobné diagnózy a nečekají na jistotu, kterou dá pitva.)

Dosáhne se v Kodani nějakých žádoucích výsledků? Dohodnou se státy, že se budou vůči zemské atmosféře chovat citlivěji? Kéž by... Cokoli pozitivního, na čem se národy dohodnou, je důvodem k radosti, avšak samy dohody nestačí. Je nutná změna lidských hodnot, změna vnímání skutečnosti, jednání a rozhodování. Mám na mysli to, čemu se v Písmu říká pokání. Nejen kvůli řešení environmentálních problémů je třeba vykročit mimo prostor liberálně ekonomického uvažování a penězi prezentovatelných hodnot, překročit hranice lidského sobectví a individualismu a prožít to, že jsme součástí funkčního harmonického celku, jsoucna, universa, vesmíru, zkrátka jsme součástí Božího stvoření, dobrého, krásného, funkčního, byť narušeného lidským hříchem.

Představa potenciálně nekonečného světa je v dnešním naplněném světě neudržitelná. I název známé zprávy Gro Harlem Brundtlandové „Naše společná budoucnost“ ukazuje, že druzí lidé nejsou soupeři či konkurenti, jejichž případný zisk by byl naší ztrátou, ale že oni tu jsou pro nás a my pro ně, že s nimi

můžeme sdílet dobré i zlé, že jejich zisk je pro nás přínosem a jejich ztráta je i naší škodou. A zároveň můžeme prožívat, že krásná příroda tu není proto, abychom si z ní urvali pro své já co nejvíce, nýbrž abychom radostně přijímali skutečnost, že každý z nás jsme její součástí.

Klimatické změny můžeme přijímat jako oslovení, jako výzvu ke změně, k intenzivnějšímu prožívání životní vertikály. K němu vede i samo poselství adventu, očekávání Krista, „Knížete míru“, který vede ke změně myšlení a jednání, k lásce, pokoře, sdílení a ohleduplnosti, a přes ně k vnitřní radosti a vyrovnanosti, k hlubokému míru a harmonii. A tak kodaňská konference, která jako podtext toto volání ke změně obsahuje, vlastně do adventního období zapadá.

Přeji Vám všem klidné prožívání adventu a radostné prožití vánočních svátků, probíhající především ve znamení těch hodnot, které nelze penězi vyjádřit.

8. Nové knihy

8.1 Erazim Kohák: *Domov a dálava*,

367 stran, Filosofía, Praha 2009

Knihou *Domov a dálava* shrnuje autorovo celoživotní zamyšlení nad českou kulturní totožností. Erazim Kohák se tu snaží zodpovědět na dvě otázky – *Co to znamená být Čech?* a *Má to ještě nějaký smysl?* Sleduje vývoj českého myšlení od obrození po dnešek na pozadí našich rozháraných dějin. Zvláštní pozornost věnuje T. G. Masarykovi, Emanuelu Rádlvi, Janu Patočkovi a Karlu Kosíkovi. Dochází k závěru, že dějinám tak mnohotvárným nelze přiřít jeden výlučný smysl. Sjednocuje je nekončící hledání a kritika naší kulturní totožnosti

(Převzato z Britských listů)

8.1.1 Jak být Čechem bez ostatného drátu

(Recenze knihy – z archivu Erazima Koháka)

On ten ostatný drát měl přece něco do sebe. Poskytoval jednoznačnou odpověď na otázku *Kdo jsou Češi?* Češi jsou ti uvnitř drátu. Ti venku za dráty jsou zrádci národa. Žijeme s tím již devadesát let. Napřed to byla hranice ostře střežená betonovými pevnostkami, pak to byl doslovný ostatný drát i s kulomety, a i dnes jsou lidé, kteří touží aspoň po pomyslném ostatném drátu naší posvátné „svrchovanosti“. Bez drátů bychom se prý rozplynuli v otevřeném světě.

Jenže naše budoucnost je venku, v otevřeném světě, ne v zatuchlém bezpečí toho či onoho ostatného drátu. Bez drátů jsme žili skoro celé naše dějiny. Od dob knížete Václava jsme byli součástí Svaté říše římské a dali jsme ji dva císaře. Rozkvět našeho národa probíhal v rámci rakouské říše. Byli jsme Češi a zároveň Rakušané – a o to usilovněji jsme se zamýšleli nad otázkou, *co to znamená být Čech?*

Pak nadešel věk „svrchovanosti“, bděle střežených hranic a ostatných drátů. Ten vyřešil otázku národní totožnosti o nás bez nás – a bylo to svým způsobem pohodlné. Věk ostatného drátu bohudíky přešel. Dnes naše budoucnost je bez drátů, v otevřené Evropě. Nic nám nebrání – a nic nás nechrání. Pokud se nechceme jako svérázné kulturní společenství *národ* zcela rozplynout, potřebujeme se buď znovu obklopit ostatným drátem „svrchovanosti“ – a nebo se znovu vážně zamyslet nad smyslem naší národní totožnosti. K čemu se hlásíme, když řekneme, že jsme Češi?

Tomu námětu věnoval filosof Erazim Kohák svoji dosud poslední knihu, *Domov a dálava*. Vypráví v ní příběh toho, jak se v novověku ztvárňovala *idea národa českého*. Informovaně a čtivě provází filosofickým úsilím našich obrozenců a jeho zdroji, osvícenstvím a romantismem, sleduje počátky české demokracie a růstu politických stran, předkládá tehdejší možnosti národního vospívání a počátků státoprávního myšlení. S filosofickým nadhledem předkládá čtenáři velikou syntézu české národní totožnosti v díle T. G. Masaryka.

V druhém století novodobého češství – po rozpadu starého Rakouska – se tón knihy mění. Dějinné události zasahují do tvorby naší kulturní totožnosti. Nejprve republika, svoboda a její odpovědnosti. Humanitní ideál se tu střetává s nacionalismem národů a národností nového Československa, jako kdysi Rakouska. Ten střet vrcholí mnichovskou krizí. Po válečné apokalypse hledají ideály humanitní novou tvář v pokusu o nasazení lidské tváře vládnoucímu komunismu. Ta naděje umírá pod pásy tanků. Na spáleništi ideálů vzniká filosofie vzdoru bez iluzí o humanitě. Tak jako Jan Patočka vyslovil naději humanity ve sbírce *O smysl dneška*, tak tentýž filosof vyjádřil i novou filosofii vzdoru. *Řekni Ďáblovi NE!*

Jenže Ďábel se zhroutil, a vzdor přestává být programem, když není čemu vzdorovat. Pak zbývají jen trapná gesta ze zašlých dob – a nebo konzum. Když nemáme, več bychom věřili, zbývá nám jen růst spotřební úrovně. Růst růstu. To je ta závěrečná ironie. Prázdnou duši nám zalije taveným olovem konzum, až se zalkneme na „blahobytu“.

Kohák není nacionalista; odmítá návrat k dnes vyprázdněným „hodnotám“ a heslům minulosti. Vyzývá k návratu našeho bohatého kulturního dědictví, ne však v duchu staromilství. Ano, potřebujeme si zachovat své historické vědomí a usilovat o čistotu, bohatství našeho jazyka. Kohákovi však jde o to, čím z tohoto dědictví můžeme přispět dnešku a zítřku. Za základní problematiku tu považuje především otázku udržitelnosti. Pokud nevytvoříme způsob života a soustavu hodnot, které by nezatěžovaly Zemi nad hranici únosnosti, všechno ostatní je marnost nad marnost. Jenže úkol udržitelnosti předpokládá řešení *otázky sociální*, polarizace světa i jednotlivých společností na nesmyslně bohaté a nemyslitelně chudé. Bohatí ničí z rozmaru, chudí ze zoufalství, ale výsledek je stejný. Sociální nespravedlnost ničí lidi – a k tomu vede k válkám. Udržitelnost vyžaduje, abychom se naučili soužití v různosti a v míru.

Kohák poukazuje, že těmto potřebám odpovídá náš ideál a program svobody, sociální spravedlnosti a vzájemné dobré vůle, program „humanitní“ v Masarykově smyslu. Odpovídá jim i naše citění, naše vůle ke svobodě, naše silné sociální citění a naše tradice vzájemnosti. Na to jsme za léta totality a konzumu pozapomněli. Potřebujeme se zamyslet, potřebujeme se rozpomenout. Potřebujeme nové obrození. K tomu vyzývá kniha Erazima Koháka, *Domov a dálava*. Profesor Josef Zumr z Filosofického ústavu AV ČR a přední znalec českého filosofického myšlení, o ní napsal, „*Kohákova filosofie českých dějin, založená na masarykovské filosofii humanity, je všestranně vědecky zdůvodněna a také obhájena v zatím poslední jeho knize, Domov a dálava, jejíž význam z ní činí – podle mého názoru – knihu roku.*“

Milada Kaďůrková k tomu dodává v *Kostnických jiskrách: Přečtěte si knihu Domov a dálava, knihu psanou kriticky, bez sentimentu, a přece s láskou a porozuměním k dramatickým dějinám vlastní země. Pomůže vám hledat uvážené a domyšlené postoje v současné spleti názorových cest.*

8.1.2 Šedé NIC a zelený horizont

Ochutnávka – část poslední osmé kapitoly knihy

Say NO to the Devil, say NO! Řekni Ďáblovi NE! Charta ve svém skvostném vzdoru představovala moment hodný Goethova Fausta. Nebylo co dodat, snad jen *Verweile doch, du bist so schön!*¹ Pochopitelně zářný moment nesečkal, i když po dvanáct dalších let se mohlo zdát, že režim úspěšně zmrazil čas. Přesto boží mlýny mlely pomalu dál a 17. listopadu 1989 nadešel konec. Na Václavském náměstí nadšený dav cinkal klíči. Václav Havel k němu promluvil z balkonu slavného nakladatelství Melantrich. *Už je to tady!* Měli jsme

1 *Posečkej, vždyť jsi tak krásný!* Goethe, *Faust První část*, Dějství V, řádka 1700. Podle své úmluvy s Ďáblem prohraje Faust svou duši, pokud se těmito slovy pokusí podržet daný okamžik v toku času. Pochopitelně Faust podlehne pokušení zmrazené dokonalosti. Přesto unikne prokletí, protože podle Goetheho Bůh prohlásí, *Wer immer streben sich bemüht den können wir erlösen* – Toho, kdo neustává usilovat můžeme zachránit (Faust Druhá část, řádky 11 936–11 937). Zdá se, že Goetheho Bůh považuje činnost za důležitější než výsledek. Ostatně ti nejstarší pamětníci pamatují, že už Eduard Bernstein hodnotil sociální demokracii legendárními slovy „Cesta je všechno, cíl není nic.“

jen matnou představu o tom, co ono *to* bude, ale nadšeně jsme volali, *Už je to tady!* A bylo. Stačilo šest ne-
skutečných dní, aby se sovětské impérium v Československu rozpadlo. Komunisté utekli od moci jako kluci
od rozbitého okna. A najednou už nebyl žádný Dábel a bylo třeba tolik, tolik toho říct a udělat. *Říci Dáblu
ne*, byť gesto bohulibé, už nepostačovalo jako program. Zbývá nám jen zející, rozšklebené *Nic*.

Opravdu? Tu je na místě otázka opravdu kacířská. Jsou Dějiny v environmentálním prismatu oprav-
du nesmyslné, prosté vlastní zásady srozumitelnosti, s důrazem na slovo *vlastní*? Či je právě opak bližší
pravdě? Bylo by to ovšem tvrzení proti proudu celé tradice německého idealismu a jeho dědiců, avšak za
zamyšlení to stojí. Jakmile se jednou vymaníme ze svého evropského antropocentrického zaslepení a vez-
meme v potaz všechny život se vším, co jej umožňuje, pak se lidské postavení ve společenství všeho života
přestane jevit jako něco nesmyslného, jako by svět čekal, až si člověk ve své svobodě vymyslí pro svůj život
smysl a cíl. Lidské konání *má smysl a směr* nezávisle na lidské libovůli, dané parametry skutečnosti samotné.
Je na člověku, aby se pro něj rozhodnul, ne, aby si jej vymyslel. Je to smysl, který vyplývá z trvalého úsilí
o zajišťování rovnováhy mezi lidskou potřebou vyžít své zásadní možnosti a potřebou všeho života na zemi
zajistit si udržitelné podmínky. Či jednou větou, v pohledu environmentálním prismaticem vyvstává jako
smysl lidského žití potřeba zachovávat udržitelnou rovnováhu mezi přáním člověka a potřebou přírody.

Metafora ekologického prismaticu ovšem nezání zrovna nezkaleným jasem.² Zvláště v češtině je pojem
ekologie v běžném užívání vysoce problematický. Přísně vzato označuje empirický vědecký obor, který se
zabývá interakcí v živoucích systémech. Představuje tedy bádání o přírodě, ne ochranářský zájem o ni. Jen-
že slovo *ekologie* v českém užívání běžně označuje právě ochranářský zájem, a ten ještě různě pojatý podle
převládajících civilizačních strategií naší společnosti. Velkou část našich obvyklých nálepek je nejlépe
vyhodit, u ostatních je třeba vysvětlovat.

Užitečný může být pojem *romantická ekologie* (či *romantický environmentalismus*), který zahrnuje auto-
ry tak rozdílné jako Henry David Thoreau, John Muir a Arne Naess na základě jejich sympatií k paradig-
matu Zlatého věku. Jako *romantický* můžeme označit environmentalismus, který vychází z představy Mat-
ky Přírody jako zásadně blahovolné harmonie, která se sama řídí, nedělá nic zbytečně a pečuje o všechno
své stvoření tak, jako kdysi Bůh Otec biblické představivosti. K pádu dochází, když se lidé pokoušejí
nahradit *řád přírody* svou svévolí a mocí své technologie vnucují svou vůli trpící Přírodě. Spásnou strategií
je tu návrat k přírodě, zkraslený neporozuměním v parodii o *návratu na stromy* (potažmo *do jeskyně*). Jenže
o to tu nejde. Smyslem *romantického environmentalismu* je výzva k hledání přirozeného rytmu našich těl
a našich životů, kterým bychom obnovili harmonii s rytmem Přírody.

Romantický environmentalismus významně přispěl naší kultuře, stejně jako paradigma Zlatého věku
obecně. Morální citění romantiků pro přírodu pomohlo zabrzdit nesmyslné pustošení životního prostředí,
jaké představovalo třeba odlesnění sázavské oblasti na stavební materiál a palivo pro nekonečně náročnou
Prahu či ničení celých živočišných druhů pro rozmarné potěšení, jako vyhubení bobrů jako přípustné ma-
sité pochoutky pro páteční tabule nesčetných klášterů. Romantický environmentalismus přispěl neméně
výrazně k psychohygieně průmyslového věku. Na přírodě, živočiších a celém zeleném míru přírody je něco
nekonečně hojivého. Henry David Thoreau nebyl zdaleka jediný, kdo pro nás znovu objevil *vis medicatrix
naturae*. Pokud lidé v sobě ponosou rozpor mezi přirozenou harmonií svých těl a kritickým průhledem
svého rozumu, bude romantický environmentalismus vždycky důležitým nástrojem usmíření.³

2 Rozvedení environmentální problematiky jsem nabídl v knize Erazim Kohák, *Zelená svatozář*
(Praha, Sociologické nakladatelství SLON 1999) a v řadě článků, nenověji souborně vydaných
pod titulem *Kopí Dona Quijota* (Praha, Ježek, ohlášeno na podzim 2008). Zásadní teze je tu
rádlovská: Potřebu úcty a dobré vůle ke světu všeho života člověk uznává (či neuznává), avšak
nevytváří. Ta je podmínkou všeho života, od ní člověk (jako bytost morální, tj. svobodná) odvozuje
všechnu morálku a nakonec i etiku.

3 Jedna z mých ranných knih, v angličtině dodnes nejúspěšnější, nabízí typický – dnes mi připadá poněkud
trapný – příklad ekologického romantismu. Erazim Kohák, *The Embers and the Stars: A Philosophical
Inquiry into the Moral Sense of Nature* Chicago, University of Chicago Press 1977), ukázka v češtině,
Dary noci v Erazim Kohák, *Kopí Dona Quijota* (Praha, Ježek, ohlášeno na jaro 2009).

Těžko bychom ovšem považovali romantický environmentalismus za významnou odpověď na výzvu zejíčího *NIC* či hledání smyslu, a to ze stejných důvodů, jako v případě paradigmatu Zlatého věku obecně. I romantické paradigma závisí na vůli k věření a potřebuje se vyrovnat se stejným zásadním rozporem mezi pohybem času a strnulou dokonalostí. Naráží také na praktické problémy, třeba na to, že lidstvo je dnes tak početné, že návrat na stromy, pokud bychom jej považovali za záhodný, by nebyl možný. Kdybychom tak či onak smetli ze stolu praktickou problematiku návratu k přírodě, zůstal by problém zásadní. Lidské odcizení od přírody není náhodné. Je člověku vlastní, vyrůstající již ze skutečnosti kritického rozumu. K přírodě – tedy ke spontaneitě nereflektujícího bytí – bychom se mohli vrátit jen za cenu svého lidství. Zosobněná Matka Příroda by to ovšem nemusela nutně považovat za velkou ztrátu, přesto pro nás to není jedna z našich možností – a hlavně, není to smysluplný rámec pro to, o co nám jde, pro otázku po hodnotě a smyslu naší lidské (a následně také české) totožnosti.

Tak, jako je romantická verze ekologického paradigmatu propojená s představou Zlatého věku, je druhá, pragmatická verze propojená s paradigmatem Pokroku. Ta zas zahrnuje pod jeden název autory tak odlišné, jako je James Lovelock, na hranici mezi mystikou a metateorií, či jako je technikou posedlý Ernst Ulrich von Weizsäcker. Při všech svých rozdílech mají totiž něco společného. Nevyprávějí žádný mýtus o Matce Přírodě. Chápu přírodu zásadně jako lidské životní prostředí, ze kterého lidé čerpají prostředky k naplnění svých potřeb, vznešených či hrubých. Hovořit o *potřebách přírody* je pro ně nanejvýš metafora. Lidské zacházení s přírodou se nepotřebuje řídit jinými ohledy než lidské potřeby a přání. Z těch vzniká veškerá hodnota. Lidé – či obvykle Člověk – je pánem všeho, kam jeho oko dohlédne. Ovšem člověk potřebuje být moudrým pánem a pečlivým hospodářem přírody. Řečeno náboženským jazykem, v perspektivě pragmatické ekologie *člověk je pastýřem stvoření*.

I tento pragmatický přístup představuje určitý přínos. Jistě, až příliš často poskytl jen výmluvy pro nehrubší kořistění v našem světě, pro holoseče tropických pralesů a ropné vrty v panenské přírodě. Zároveň však nás upozornil na cenu našeho růstu. S postupem odlesnění nás pragmatické úvahy přivedly od papírových k plastovým obalům a jednou nás snad dovedou zpět k vratným lahvím. Recyklace je užitečný mezičlánek. Celá představa *udržitelného rozvoje*, která ve své době představovala velký krok vpřed v našem myšlení o životním prostředí, vyrostla z pragmatického přístupu.

Přesto, filosoficky vzato, *pragmatická ekologie* představuje slepou uličku stejně jako celé paradigma Pokroku. Nezkoumá potlačenou premisu, údajné „právo“ lidstva množit se (a stupňovat své nároky) bez ohledu na dopad lidských populací na Zemi, ani stejně problematické údajné právo každého člověka uspokojit každou potřebu, přání i choutku. Pragmatická ekologie se táže jen, jak toho nejlépe dosáhnout, nejefektivněji, nejohleduplněji – a nic proti tomu. Jenže tím se vyhýbáme nejzákladnějšímu problému, neřešenému rozporu mezi nekonečnou expansí a konečným prostorem. *Udržitelný a rozvoj* je protimluv. Růst nás jen odvádí od základního problému zejíčího, rozšklebeného *NIC*. Nenabízí nám pojetí Dějin jako srozumitelných, v jehož rámci bychom mohli položit otázku o smyslu naší osobní i společné totožnosti.

Za filosoficky závažnou verzi environmentálního paradigmatu považuji tu, kterou bychom mohli velmi nepřesně označit jako *systémovou ekologii* či přesněji, jako *paradigma odpovědnosti*. Jako příklad tohoto přístupu bychom mohli citovat moudrého a morálně citlivého amerického lesníka, Aldo Leopolda,⁴ či nedávného laureáta Nobelovy ceny, Alberta Gorea, ač Leopoldovi se vyrovná málo kdo. Základem tohoto přístupu je přistupovat k přírodě jako k systému všeho života a všeho, co jej podporuje, od půdy a atmosféry po sluneční záři. V rámci tohoto relativně nezávislého, vnitřně propojeného systému jsme my lidé vytvořili závislý podsystém, svět lidského života. Ten zahrnuje všechno lidské konání se vším všudy,

4 V češtině je dostupný Leopoldův *A Sand County Almanach* v překladu Anny Pilátové, Aldo Leopold, *Obrázky z chatrče* (Tuřčák, ABIES, 1995). Toho bych doplnil autorem, který se zabývá etikou v technickém věku spíš než přírodou, ale přesto je v této souvislosti stěžejní, Hans Jonas, *Das Princip Verantwortung* (Frankfurt a. M., 1979), český překlad *Princip odpovědnosti* (Praha, OIKOYMENH, 1997).

s válkou v Iráku, s Dněprostrojem a sputnikem až po Bizetovu *Carmen* a Wagnerova *Bludného Holandana*. Zkratkou tyto dva systémy můžeme označit jako *přírodu a kulturu*.⁵

Jde o to, že závislý systém lidského života je skutečně radikálně parazitický na systému všeho života, *kultura na přírodě*. Ovšem v přírodě není parazitismus něčím opovržením hodným, nýbrž legitimním způsobem života. Dobrý parazit se ovšem musí řídit základním pravidlem svého druhu: žít ze svého hostitele, avšak neohrozit jeho život. Jinak zničí jak hostitele, tak sám sebe. Problém s naší *kulturou*, světem lidského života, není, že je parazitická, nýbrž že se chová jako velmi krátkozraký parazit. Chováme se jako posádka horkovzdušného balónu, která trhá cáry látky z balónu, aby si vystlala gondolu pro větší pohodlí. Když naše nároky přesahují, co je pro přírodu únosné – či obrazně, když natrháme samotný balón – ohrožujeme i vlastní přežití, často ze zcela lehkomyšlných důvodů.

Příběh lidské přítomnosti na zemi můžeme chápat jako srozumitelný v napětí mezi póly světa všeho života a světa lidskéhožití. Lidská kultura je výsledek úsilí člověka o vyžití svého života v plnosti svého druhu, což Albert Schweitzer považoval za základní poslání a právo každé živoucí bytosti. Střet jedinců uvnitř daného druhu i střet mezi druhy patří k rozporuplné harmonii přírody. Ta vytváří strukturu interakce druhů. Otázka, co to znamená prožít naše životy v plnosti je vnitřní otázkou našeho druhu, o které tradičně hovoříme méně antisepticky jako o otázce *smyslu naší totožnosti*. Ač odpověď není zdaleka zjevná, otázka sama není nesmyslná.

Přesto mezi lidským druhem a jinými druhy je určitý rozdíl. Ať už je důvod jakýkoliv, lidé svou technologickou zdatností uspěli v obcházení kontrolních mechanismů světa všeho života čili *přírody*. Dovedeme například obejít přirozený mechanismus kontroly populací antibiotiky a poporodní péčí. Je to tak naprosto lidsky pochopitelné! Je to ovšem krátkozraký úspěch, pokud nenajdeme způsoby, jak se vypořádat s následným nárůstem populace. Podobně jsme schopni vylovit daný rybí druh z oceánu či zničit zelené plíce země, ačkoliv nedovedeme změnit či odstranit dopad takových dvojsečných úspěchů. Tak vzniká potřeba, a zároveň smysl života. Zcela bez ohledu na jakoukoliv *vůli k věření* či její opak, potřebujeme uspořádat naše životy tak, aby naplnění našich možností zůstalo v souladu s potřebami našeho hostitele, přírody čili světa všeho života. Lidské dějiny nejsou nahodilé. Vyprávějí příběh úsilí o uskutečnění lidských možností v dialogu s potřebou zachování světa všeho života, na němž jsme závislí. Zhroucení našich tradičních paradigmat *Zlatého věku* a *Pokroku* nás na jedné straně tlačí do zejícího, rozšklebeného NIC, avšak zároveň před námi otevírá nový zelený horizont. Z uznání oprávněnosti a rozporu mezi dvěma zásadními potřebami, seberealizací a přežitím, vyrůstá nové paradigma, *paradigma ekologické odpovědnosti*.

Bylo by nemístně opovázlivé a určitě předčasné, pokud bychom tento záblesk nové perspektivy zatížili nadměrnou filosofickou zátěží. Filosofie má v Evropě tradici tří tisíců let. Povědomí ekologické odpovědnosti je nanejvýš padesát let staré. Po mnoho tisíciletí se příroda jevila jako nekonečná a člověk jako tak nepatrný svými počty, slabý svou mocí a skromný ve svých nárocích, že se na blažené nezdodpovědnosti nezdálo být nic špatného. Ještě John Locke se svým pojetím nekonečného *bohatství přírody* – *bounty of nature* – byl zjevně přesvědčen, že příroda se postará o sebe a my se můžeme soustředit na uskutečnění naší zásadní možnosti, groteskně označované jako „být plodný, množit se a podmanit si zemi“. To bylo tehdy. Dnes je lidstvo tak početné, tak náročné a tak mocné, že naším úkolem je pravý opak – v plném vědomí lidských potřeb dramaticky omezit naše potřeby a naše přání, aby byly slučitelné s přežitím světa všeho života, včetně našeho druhu. Nevolili jsme to, přesto tomu tak je. Tak je uspořádaný svět. Či dávno vybledlým pojmoslovím jiného věku, takový je *Řád bytí*, který nás strohá skutečnost environmentálního ohrožení nutí uznat.

Není to jen otázka recyklace umělohmotných sáčků či vysazení stromků tu a tam, byť obojí je činnost záhodná. Potřebujeme vysledovat a domyslet alespoň základní důsledky našeho nového povědomí ekolo-

5 V češtině tuto dvojici pojmů prosadil do obecného povědomí Josef Šmajš pracemi od průkopnické *Příroda a kultura* (Praha, Svoboda 1990) po *Evoluční ontologii* (Brno, Masarykova Univerzita 2003) a dále. Ač je možné mít výhrady k metafyzickému důrazu v jeho výkladech, není možné popřít mohutnou zásluhu Josefa Šmajše, který propojuje filosofické a přírodovědecké vzdělání, o zavedení systémového myšlení v českém environmentalismu.

gické odpovědnosti. Třeba že z něj může vyplývat výzva, abychom konečně skoncovali s útlakem po celém světě. Útlak, bezpráví vedou ke střetům, ke vzpourám a k válkám, které žádný samozvaný globální žandár nemůže ututlat, bez ohledu na jeho přebujelý nukleární arzenál. Kde je bída, tam bude i válka. Jenže přijmout války jako nevyhnutelné již také nemůžeme. To mohl snad naposledy předposlední žandár, Britská říše. Dnes žijeme se skutečností, že války se staly naprosto ekologicky neúnosné. Mají hrůzné ekologické i lidské následky. Náš lidský svět neboli *kultura* může být udržitelný jen, pokud jej očistíme od plísňe útlaku a následných ozbrojených střetů.

Bylo by zajímavé domyslit i další následky. Tak třeba ekologická odpovědnost by jistě vyžadovala skoncovat se zjevnou sociální nespravedlností. Bědní ničí životní prostředí ze zoufalství, bohatí z rozmaru, a život na zemi si nemůže dovolit ani jedno, ani druhé. Přitom bychom nevystačili s ekonomickou nivelizací. Potřebovali bychom vycházet z opravdu základních potřeb jako je osobní bezpečí a lidská důstojnost, dostup k nezávadné vodě a k hygienické likvidaci odpadu, k předvídatelnému přísunu potravin a zajištění tepla zcela bez ohledu na příjem. Protože snižování spotřebních úrovní na globálně únosnou úroveň by se neobešlo bez obětí, stane se *spravedlnost* stěžejně důležitou. Lidé snesou i strádání, pokud jsou přesvědčení, že se o ně dělíme rovným dílem a že je neponižuje ve vztahu k druhým. Snižování spotřeby nemůže postihnout plošně všechny, nýbrž úměrně k možnostem. Sociální spravedlnost by také vyžadovala, aby společnost nenechala nikoho nedobrovolně odpadnout, nýbrž abychom přistupovali opravdu ke každému s opravdovou úctou k svébytnosti každého a se stejně opravdovou dobrou vůlí. Takové ohledy nejsme zvyklí považovat za ekologické, přesto vycházejí z *paradigmatu ekologické odpovědnosti*, ne z návyku či libovůle. Domyšleno do konce, ekologická odpovědnost představuje základ morálního řádu, který není promítnutím zájmu a vůle vládnoucí složky společnosti, nýbrž uvědoměním a doznáním skutečnosti našeho pobývání na Zemi.

Možná by domyšlená ekologická odpovědnost potřebovala zahrnout i úsilí o řešení nedobrovolného bezdomovectví. *Displaced persons* čili osoby nedobrovolně vysídlené, jak jsme je nazývali kdysi před lety, když jsem byl jednou z nich, představují nejen morální, nýbrž i ekologický problém. Jeden z ranných textů environmentální etiky označoval zásady chování lidí vysídlených, kteří neprožívají žádný osobní vztah ke svému prostředí, jako *kovbojskou etiku*. Patřilo k ní třeba zabít bizona, vyříznout jazyk jako pochoutku a nechat zbytek kojotům zatím co se stádo žene dál.⁶ Být někde *doma*, mít své důvěrně známé místo, i to je jistě jednou ze základních lidských potřeb. Zároveň je to základní ekologický problém, protože druhy dnes hynou především ztrátou biotopu, který si lidé zabírají jako domov. Poskytnout všem možnost lásky k domovu a bezpečnosti v něm se může stát velkou ekologickou výzvou i nutností. Znovu se ukazuje to, na co jsme již narazili – „zelený“ program se již nedá omezit na globální zahradnictví ve velkém či na výzkum výkonných energetických postupů. Z perspektivy ekologické odpovědnosti se mezilidská solidarita a sociální spravedlnost stávají ekologickým programem – a opačně, ekologie se stává odpovědností všech, kdo usilují o solidaritu a sociální spravedlnost.

Ač možná nakonec se může ukázat, že nejzákladnější potřeba je filosofická. Ideál *ekologické odpovědnosti* znamená i výzvu nedělat nic bezmyšlenkovitě, bez promyšlení smyslu, důvodů a následků našeho jednání. Pokud by unavené staré heslo hlubinné ekologie, *jednej přirozeně!* mělo znamenat návrat k nereflektující spontaneitě, pak by ekologická odpovědnost ve svých následcích znamenala pravý opak návratu k Přírodě. Znamenala by obrat k odpovědnosti, a to znamená k reflexi, k domyšlenému zvážení důsledků každé naší volby. Důsledně promyšlené uvědomění, že prvotní potřebou a posledním podkladem vši morálky je rozporuplná potřeba uskutečňování lidských možností a zároveň úcty k integritě, stabilitě a kráse všeho života nám může připravit řadu překvapení. Snad jen jedno je již jasné. Po zhroucení paradigmatu Zlatého věku a paradigmatu Pokroku jsme se neocitli zmatení v chaotickém kosmu beze smyslu či hodnoty. Naše postavení má své parametry a svou srozumitelnost v *paradigmatu ekologické odpovědnosti*.

6 Pojem *cowboy ethic* užil v roce 1966 Kenneth Boulding. Jako jeho protějšek užíval obrat *etika kosmické lodi*, její posádka se nemůže ničeho zbavit a tak musí žít s následky svých činů. Viz Erazim Kohák, *Zelená svatozář* (Praha, Sociologické nakladatelství, 2. vyd. 2002) str. 101-102. Autor poskytuje přehled všech zde zmiňovaných „ekologických“ autorů.

Tím jsme zdaleka nevyřešili všechny stávající filosofické otázky, jak to kdysi sliboval mladý Alfred Jules Ayer v závěrečné kapitole své *Language, Truth and Logic*.⁷ Nevyřešili jsme ani otázku své kulturní či národní totožnosti. Při nejlepším jsme zahlédli záblesk naděje, jak bychom ji mohli vyřešit, uvědoměním, že ji neřešíme uprostřed nesmyslnosti zírajícího, rozšklebeného *NIC*, nýbrž v rámci dějin, které mají jasnou strukturu smyslu jako příběh lidské seberealizace v souvislosti potřeb světa všeho života. Toto uvědomění jsme kdysi vyjadřovali náboženskou metaforou, že jsme *dělníky na vinici Páně*. Možná patřila k těm nejpřesnějším, byť dnes už jí rozumí málokdo. Přesto skutečnost trvá: toto není nesmyslný svět, protože dobrý je život a zlé je rozšklebené *NIC*, které jej leptá a ničí.

Na tomto pozadí můžeme konečně můžeme konečně smysluplně položit dvě otázky, které se jevíly jako tak rétoricky marné, pokud vyzněly jen jako postmoderní výkřik v prázdnotě *NICOTY* bez ozvěny – *co to znamená, hlásit se k určité kulturní totožnosti*, v našem případě té české? a *Má to vůbec ještě nějaký smysl?*

8.2 Gaia vrací úder

Proč se Země brání a jak ještě můžeme zachránit lidstvo, [James Lovelock](#)

Vydala Academia, edice Galileo

Profesor James Lovelock se v 70. letech minulého století proslavil svou teorií, podle níž geosféra, atmosféra a biosféra na Zemi tvoří provázaný systém, na který můžeme pohlížet jako na jediný živý organismus. Tento organismus pojmenoval Gaia po řecké bohyni, stvořitelce Zemi. Kniha přináší propracovanou teorii obsahující mimo jiné i katastrofické vize dalšího možného vývoje planety.

8.2.1 Informace o knize

(Převzato z www.veda.cz)

Lidstvo Zemi využívá už po tisíciletí, aniž by přemýšlelo o tom, co ho to bude stát. V současnosti, kdy se svět otepluje a vzorce počasí se dramaticky mění, se Země začíná bránit. James Lovelock, jeden z velkánů ekologického myšlenkového směru, píše vášnivě i poeticky o tom, že ještě není pozdě zachránit civilizaci, i když globálnímu oteplování se už nevyhneme. Knihu napsal ve svých šestaosmdesáti letech poté, co věnoval celý život výzkumu Země, je tedy jakýmsi jeho odkazem. Lidstvo je nejen na pokraji zničení Země a sebe sama, ale většina alternativních řešení, která byla dosud navržena, nebo už přijata, je podle autora chybných. Musíme začít okamžitě a radikálně jednat, abychom zachránili budoucnost lidstva. Gaia je živá Země, která se sama reguluje, a bude se o sebe starat dál. Myslet si něco jiného je čirá arogance.

Věda je útulný přátelský klub specialistů, kteří následují své početné hvězdy; je hrdá a úžasně produktivní, ale nikdy jistá a vždy rozkolísaná přetrvávajícími neúplnými náhledy na svět. V Británii máme štěstí, že naši vědu vedli nepřehlédnutelné osobnosti jako Lord May a Sir David King, kteří nás i vládu s veškerou svou silou neúnavně neupozorňovali na obrovská nebezpečí, která na nás číhají. Pojem o Gaie jakožto o Zemi – rozvíjejícím se systému, který je nějakým způsobem živý – se objevil až po roce 1970. Jako všem novým teoriím mu trvalo desetiletí, než byl alespoň částečně přijat, protože se čekalo na důkazy, které ho buď potvrdí nebo vyvrátí. Teď už víme, že Země se skutečně cítí sama, ale protože tak dlouho trvalo, než se pro to shromáždily důkazy, zjistili jsme příliš pozdě, že regulace systému Země selhává a rychle spěje do kritického stavu, který přímo ohrožuje veškerý život na ní.

Věda se snaží být něčím víc, než jen volným svazkem nezávislých disciplín, ale i ti, kdo se snaží o systémově-vědeckých přístup musí uznat, že Zemi nerozumíme o moc lépe než lékaři v 19. století rozuměli svým pacientům. Jsme si však dostatečně vědomi fyzického stavu Země, abychom rozpoznali vážnost choroby, kterou trpí. Předpokládáme existenci jakéhosi prahu, vymezeného teplotou nebo hodnotou oxidu

⁷ Alfred Jules Ayer, *Language, Truth and Logic* (London, Victor Gollancz, 2. vyd. 1950) p. 133. V roce 1936, kdy tehdy mladý oxfordský don psal svou knihu, se ekologická odpovědnost ještě nevynořila nad hladinu filozofického povědomí.

uhličitého ve vzduchu; až bude překročen, národy celého světa už nic nezmůžou a Země se nezadržitelně přemění ve žhavou kouli. Blížíme se k jednomu z takových bodů zúctování a naše budoucnost se podobá budoucnosti cestujících na výletním parníčku, kteří se poklidně plují nad Niagarskými vodopády, a netuší, že jim selžou motory. To málo, co o reakci Země na naši přítomnost víme, je ale velmi znepokojující. I kdybychom okamžitě přestali využívat všechnu půdu a vodu Gaii pro produkci potravin a paliv a přestali znečišťovat ovzduší, Zemi by trvalo více než 1 000 let vzpamatovat se ze škod, které jsme na ní napáchali, a možná ani tento drastický krok by nás nedokázal zachránit. Napravit, nebo alespoň zmírnit následky našich chyb z minulosti bude vyžadovat obrovské mezinárodní úsilí a pečlivě naplánovaný sled kroků, který by nahradil fosilní paliva bezpečnějšími zdroji energie. Jako civilizace jsme velice podobní někomu, kdo je závislý na droze, která zabíjí, když se nepřestane užívat, a zabíjí, i když je závislému odebrána ze dne na den. Do téhle bryndy jsme se dostali kvůli své bryndy a vynalézavosti. Začalo to asi už před 100 000 lety, když jsme začali podpalovat lesy, abychom si zjednodušili lov. Přestali jsme být jen běžnými živočichy a začali jsme Zemi ničit. Náš druh se podobá známému schizofrennímu pářečku doktoru Jekyllovi a panu Hydeovi. Jsme schopni katastrofálně ničit, ale máme i potenciál založit velkolepou civilizaci. Hyde nás zavedl k nesprávnému použití technologií; zneužili jsme energii a přelidnili Zemi, ale civilizaci neudržíme, pokud se technologií vzdáme. Musíme se naučit je používat moudře, jako by to udělal doktor Jekyll, s myšlenkou na zdraví Země, ne na zdraví lidí. Proto je už pozdě na trvale udržitelný rozvoj; my potřebujeme trvale udržitelný ústup.“

Z úvodu autora

8.3 Úprk rozumu

Politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii, Anthony Browne

Vydalo nakladatelství „Dokořán,“ 2009

Autor vystudoval matematiku v Cambridge, je britským novinářem, pracoval jako ekonomický zpravodaj BBC a listu Observer, kde se specializoval na ekologii a zdravotnictví, v současnosti pracuje pro deník The Times. Mezi jeho další knihy patří „Má Británie přistoupit k Euru?“ a „Potřebujeme masové přistěhovalectví?“. Jeho práce nalezly, jak je obvyklé své zastánce i odpůrce.

8.3.1 Informace o knize

(souhrn z recenzí a vlastního názoru)

Autor eseje diskutuje myšlenkový proud, nazývaný „politickou korektností“, jeho původ i aplikační důsledky. (Zatímco jeho obsah je zřejmý, je otázkou, zde uvedený termín je dostatečně výstižný). Podle autora jde vlastně o prezentaci falešného vědomí hodnotících soudů o zřejmých skutečnostech a je v silách kritického myšlení je správně hodnotit. Seznam jednotlivých problematik je dlouhý, jde např. o jevy kriminální, rasové, náboženské, politické, multikulturální a genderové.

Upozorňuje na rozpory mezi myšlením jednotlivců a jejich slovním projevem a také souvisejícími problémy. Neodbytně se nabízí analogie s dílem Georgie Orwella „1984.“

Podstatu střetů mezi zastánci a odpůrci „politické korektnosti“ lze vysvětlit mj. střetem rozumu a citu, přičemž často vyhrávají city.

V praxi politické reprezentace hlásají především politicky nekonfliktní, svůdné, příležitostně oportunistické a populistické myšlenky.

Politická korektnost nesnáší diskuzi a má negativní dopady na skupiny, jimž původně chtěla pomoci. Logika politicky korektních lidí vychází z marxistického ideálu vzít moc silným a dát ji (v současnosti) slabým. Bez ohledu na smysluplnost.

Publikace je dobrou příležitostí ke společenské diskuzi vzhledem ke zcela konkrétním diskutovaným problematikám.

9. AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ

9.1 Informace o STUŽ

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je dobrovolná nezisková nevládní organizace (občanské sdružení). Byla založena prvním ministrem životního prostředí Československa Josefem Vavrouškem v roce 1992. STUŽ je zaměřena na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného života na místní, regionální, národní a globální úrovni.

Předsednictvo STUŽ zasedá 1. úterý v měsíci od 14,00 hod. zpravidla v místnosti č. 401 v Klubu techniků, Novotného lávka (před seminářem), schůze předsednictva jsou otevřené pro členy STUŽ, kteří zde mají hlas poradní (článek 7.4 stanov STUŽ)

Podmínky členství: Podmínky členství jsou upraveny stanovami STUŽ čl. 6. O členství podle těchto podmínek rozhoduje předsednictvo (výjimečně valné shromáždění) na základě vyplněné přihlášky a případného vyjádření ostatních členů STUŽ. Přihlášky jsou k dispozici u tajemnice. Zápisné činí jednorázově 100,- Kč, členský příspěvek 500,- Kč za rok. Osoby bez vlastního příjmu: zápisné 50,- Kč, členský příspěvek za rok 100,- Kč.

Příspěvek lze uhradit buď přímo v hotovosti tajemnici Evě Vavrouškové např. na úterních besedách, anebo složenkou C na adresu sekretariátu STUŽ, Krkonošská 1 nebo složenkou A-V na účet STUŽ, případně bankovním převodem na účet STUŽ. Číslo účtu STUŽ: 3944349/0800 u Čs. spořitelny a. s., Praha 2.

9.2 Předsednictvo

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
Ing. Jiří Dlouhý předseda jiri.dlouhy@czp.cuni.cz	Na Hanspaulce 7 160 00 Praha 6 mobil: 603 841 304	Centrum UK pro otázky ŽP José Martího 2, 162 00 Praha 6 tel.:
MUDr. Eva Rychlíková místopředsedkyně rychlikova@cizp.cz	Návětrná 555/1 400 01 Ústí nad Labem mobil: 720 173 636	ČIŽP, Na Břehu 267, 190 00 Praha 9, tel: 222 860 333
Ing. Jiří Fencel místopředseda jiri_fencel@volny.cz	Matjuchinova 1218 156 00 Praha 5 – Zbraslav	
Mgr. Eva Horová hora.eva@seznam.cz	Na Výsluní 2 147 00 Praha 4	tel.: 241 719 227
RNDr. Jiří Nečas JorgeMalTiempo@seznam.cz	Počernická 58/512 108 00 Praha 10 274 773 032 mobil 732414882	Vysoká škola ekonomická Fakulta informatiky a statistiky Katedra matematiky tel. 224 094 240
PaedDr. Jiří Roth jiri.roth@worldonline.cz	Jiráskova 4211 430 03 Chomutov tel.: 474 620 843	
Pavel Šremer, prom.biol. pavel_sremer@env.cz sremer@seznam.cz	Liškova 633 142 00 Praha 12 tel.: 222 952 299 mobil: 724 967 437	MŽP, Vršovická 65 100 00 Praha 10 tel.: 267 122 429 mobil: 602 113 701

9.3 Revizní komise

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
Ing. Jaroslav Mejzr předseda	Pštrossova 4, 110 00 Praha 1 tel.: 224 910 847	
Ing. Miroslav Punčochář punc@icpf.cas.cz	Petýrkova 1995 148 00 Praha 4 tel.: 272 933 906	AV ČR, Ústav chem. procesů Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 tel.: 220 390 298

9.4 Ostatní

Jméno	Adresa
Ing. Eva Vavroušková tajemnice eva.vavrouskova@ecn.cz	Krkonošská 1, 120 00 Praha 2 tel./fax: 222 726 909 mobil: 604 171 921
Dana Kopanicová účetní kopanicova@udapra.cz	Pacioli Accountants, s. r. o. 120 00 Praha 2, Perucká 18/2247 tel./fax: 242 429 914, mobil: 603 870 930

9.5 Zástupci regionálních poboček

Jméno	Adresa domů	Adresa práce
Chomutovská PaedDr Jiří Roth	viz adresář předsednictva	
Českolipská PhDr. Miroslav Hudec mhudec@seznam.cz hudecPPP@dmcl.cz Michaela Komersová (adm.) michaela.komersova@up.mpsv.cz mis.kom@seznam.cz	Střelnice 2286 470 01 Česká Lípa tel. 487 523 168	Pedagogicko-psychologická poradna, Havlíčková 443, 470 01 Česká Lípa, tel.: 487 522 179
Jizerskohorská (prac. skupina) Ing. Zdeněk Joukl z.joukl@iol.cz	č.p. 621, PS22 486 61 Desná II tel.: 483 383 339	
Východočeská Miroslav Petr mirek.petr@email.cz	Jana Masaryka 1322 500 12 Hradec Králové tel.: 495 274 160	VaK a. s. Hradec Králové Víta Nejedlého 893, 500 00 HK tel.: 495 406 102
Karlovarská RNDr. Pavel Žlebek stuzkv@cmail.cz	Mlýnská 58 360 05 Karlovy Vary mobil: 606 606 599	Západní 22 360 01 Karlovy Vary tel.: 353 223 619
Kulivá hora (prac. skupina) Hana Řezníčková, práce mail hanarezna@centrum.cz	Roblín 24, 252 27 Třebotov, tel. 724 663 587	Národní památkový ústav, Valdštejnské náměstí 8, 118 01 Praha 1 tel.: 257 010 130

9.6 Čestné předsednictvo

Doc. MUDr. Martin Bojar, MUDr. Jan Cimický, CSc., Táňa Fischerová, prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc, Jaroslav Hutka, Prof. Dr. Erazim Kohák, Otakar Leiský, prof. Hana Librova, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Emilie Strejčková, Jana Štroblová

Zpravodaj STUŽ – vychází podle potřeby jako informační periodikum pro členy a příznivce STUŽ
ev. č. MK ČR E18763

Adresa redakce a zasílání příspěvků:

Ing. Eva Vavroušková

Krkonošská 1, 120 00 Praha 2

fax: 222 726 909

e-mail: eva.vavrouskova@ecn.cz

Dáno do tisku: prosinec 2009

Titulní strana: ak. malíř Karel Čapek

Tisk: Jungmannova 3, Praha 1

Tento Zpravodaj vychází v rámci projektu financovaného Ministerstvem životního prostředí ČR a Hlavním městem Prahou.